

LIK@BTA.BG

ИЗДАНИЕ НА БТА ЗА ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО И КУЛТУРА, ГОДИНА LX

юли 2025

unesco

световно наследство
в България

БЪЛГАРИЯ В ЮНЕСКО

ЛИТЕРАТУРА
ИЗКУСТВО
КУЛТУРА

ISSN 0324-0444

25007

9 770324 044004

Списание ЛИК – изданието на Българската телеграфна агенция за литература, изкуство и култура, отбелязва през 2025 г. **60 години** от издаването на своя първи брой, който излиза на 8 януари 1965 г.

В продължение на няколко десетилетия ЛИК е определян като „**прозорец към света**“, чрез който читателите се докосват до **върховете постижения** на световната и на българската култура.

След почти 9-годишно прекъсване, списанието възстановява месечната си периодичност през **март 2022 г.**

Днес ЛИК е с модерна визия и тематичен профил.

Изданието използва **шрифт**, който носи неговото име – ЛИК, разработен по поръчка на БТА от специалисти от **Националната художествена академия** – най-старото българско висше училище за подготовка на професионални художници.

ЛИК

ЮЛИ 2025

ТЕМАТИЧНО ИЗДАНИЕ
НА БЪЛГАРСКАТА
ТЕЛЕГРАФНА
АГЕНЦИЯ

ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР:
Кирил Вълчев

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:
Георги Лозанов

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР:
Яница Христова

МЛАДШИ РЕДАКТОР:
Ренета Георгиева

КОРЕКТОР:
Лиляна Николова

ХУДОЖНИК НА КОРИЦА:
Данаил Алексиев

КОРИЦА:
Колаж със снимки на обектите
от природното, културното и
нематериалното наследство на
България, включени в Списъка на
ЮНЕСКО.

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ:
Леонора Константинова

ПО ДИЗАЙН НА СТУДЕНТИ ОТ НХА:
Теодор Мирчев
Елисавета Драгомирова
Виктория Димитрова

В БРОЯ СА ИЗПОЛЗВАНИ СНИМКИ ОТ:
архив на Пресфотото БТА,
pressphoto@bta.bg
ISSN 0324-0444

КОНТАКТИ:
Българска телеграфна агенция
1124 София,
бул. „Цариградско шосе“ 49

РЕКЛАМА:
marketing@bta.bg / 02 926 2296

ИЗРАБОТКА:
„ПРИНТИНГ ХАУС“ ЕООД

СЪДЪРЖАНИЕ

България в ЮНЕСКО

6	Наследството на ЮНЕСКО
Мариан Бачев
министър на културата на
Република България	42	ПРИРОДНО
НАСЛЕДСТВО
Национален парк „Пирин“
8	Днес е важна ролята на
организацията за свободното слово
Елена Шекерлетьова
заместник-министър на
външните работи и
председател на
Националната комисия на
Република България за ЮНЕСКО	44	Природонаучен музей –
резерват „Сребърна“
10	Повече от паметници:
истинската стойност на
културното наследство
Ирина Бокова
генерален директор на ЮНЕСКО
(2009-2017)	46	Буковите гори на „Централен
Балкан“
14	ЮНЕСКО – организация за всички
Александър Сабо	48	НЕМАТЕРИАЛНО
НАСЛЕДСТВО
Национален център за нематериално
културно наследство (НЦНКН) при
Института за етнология и
фолклористика с Етнографски музей –
Българска академия на науките
г-р Милена Любенова
ръководител НЦНКН
20	България е предложила на
свещовната общественост
обекти с културни измерения
значими за цялото човечество
проф. Николай Ненов
председател на 47-та сесия на
Комитета за световно културно
наследство	51	Българските вписвания в световните
листи на ЮНЕСКО на
нематериалното културно
наследство
проф. Мила Сантова
член-кореспондент и
доктор на изкуствознанието
24	КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО
Боянската църква	58	ЮНЕСКО в архива на БТА
26	Ивановските скални църкви	НОВИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	
28	Казанлъшката тракийска
гробница	ПРАИСТОРИЧЕСКИ СЕЛИЩА	
30	Националният историко-
археологически резерват „Магара“	122	Варненски некропол
33	Несебър	125	Провадия-Солницата
36	Рилският манастир	128	ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА В
ПЛОВДИВ
39	Тракийската гробница при Свещари	СТАРИ БЪЛГАРСКИ СТОЛИЦИ	
		130	Плиска
		132	Преслав
		135	Велико Търново

ЛМК 2025

Списание ЛИК е подходящо лице на България в ЮНЕСКО по време на нейното председателство на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство в централата на световната организация в Париж.

Наименованието на списанието, издавано от Българската телеграфна агенция (БТА) – националната информационна агенция на България, идва едновременно от първите букви на думите „литература“, „изкуство“ и „култура“ и има самостоятелното значение на думата за лице. Така и ЮНЕСКО е лице на сътрудничеството между нациите в областта на културата, образованието и науката.

Първият брой на ЛИК излиза през 1965 г. 20 години след създаването на ЮНЕСКО през 1945 г.

През първите си години ЛИК носи знание на българите за културата по света във време на много ограничения пред информацията за гражданите на България и затова най-честото определение за списанието е „прозорец към света“ – както ЮНЕСКО се утвърждава като прозорец на човечеството към собствените му достижения по света. Така ЛИК се оказва „институция“, която дава възможност на българите да се докоснат от своя затворен свят до забележителни личности и събития

в световната култура – на страниците му е могло да бъдат прочетени специални интервюта за списанието на знаменитости като Агата Кристи, Кърт Вонегът, Рей Бредбъри и Мая Плисецкая, както и са били представени Габриел Гарсия Маркес, Кенет Кларк, Карл Лагерфелд, Федерико Фелини, Лучано Павароти, Умберто Еко...

През 90-те години на миналия век, когато обратно на предходните десетилетия българите вече имат много информация за културата по света и е нужен ориентир за собственото им място в новия отворен свят, списанието вече е насочено към знанието за българската култура в световния контекст – роля, която и ЮНЕСКО играе за народите по света.

Възроденото през 2022 г. след десетилетие прекъсване списание вече е с тематичен профил и е базирано на архива на БТА, като представя акценти от новините, излизали в бюлетините и емисиите на агенцията през годините, за определена личност, събитие или тема от културния и обществен живот в страната. В настоящия брой по темата за България в ЮНЕСКО БТА също отваря архивите си, които пазят новини от преди създаването на организацията – вече 127 години след първия бюлетин през 1898 г.

Списанието търси и съвременния прочит на темите от архивите, като кани за автори и събеседници различни експерти, които могат да разкажат на достъпен език на читателите повече за достиженията на човешката култура. Този брой има привилегията един от тези автори да бъде генералният директор на ЮНЕСКО в периода 2009-2017 г. българката Ирина Бокова.

БТА не само възстанови списание ЛИК, но и използва емблематичното му наименование за име на нова отделна редакция за знание и култура, равностойна на редакциите, които отговарят за политическите, икономическите и спортните новини.

БТА нарече ЛИК и специалния шрифт, който използва вече агенцията, като на него започна да излиза и самото списание. Шрифтът беше създаден по поръчка на БТА от българската Национална художествена академия на основата на буквите на учениците на светите братя Кирил и Методий през IX век в България, които са третата азбука на Европейския съюз редом с латиницата и гръцката. Впрочем през тази година отбелязваме кръгла годишнина от създаването преди 1170 години от светите Кирил и Методий на първата графична система на българската писменост гла-

голицата – част от календара на новата съвместна инициатива на БТА, Българската национална телевизия (БНТ) и Българското национално радио (БНР) „14 века България в Европа“ за отбелязването на знаменателни годишнини в българската история със значение изобщо за общата европейска история, които предстоят през годините до 2032-ра, когато се навършват 1400 години от създаването на първото българско държавно образувание на европейска територия – Стара Велика България през 632 г.

Както истинските новини на БТА вече са със свободен безплатен достъп, ЛИК също е със свободен достъп. Броевете на списанието от възстановяването на излизането му до днес може да бъдат свободно без заплащане изтеглени в електронен формат от интернет страницата на БТА – <https://www.bta.bg/bg/lik-magazine>. Агенцията изпраща броеве от печатната версия на списанието безвъзмездно на повече от 300 библиотеки, културни институции, университети, държавни учреждения, медии.

В усилията си да приобщава все повече хора към литературата, изкуството и културата БТА започна да представя всеки брой на списанието в рамките на събитие, в което чрез видеовръзка се включват гости от 44-те засега национални пресклубове с кореспонденти на БТА в страната и в чужбина. Този брой на ЛИК също ще бъде представен така, прибавяйки още едно място

– временен пресклуб на БТА в Париж по време на сесията на ЮНЕСКО.

Защото знанието като право на човека, произтичащо от разумната му същност, включва и знание за ценности, а достъпът до националните и общочовешките културни ценности е изрично прогласен и в Конституцията на България.

Някои от броевете на ЛИК излизат вече и на чужди езици, както настоящият брой за България в ЮНЕСКО излиза на английски и френски език. Броят за българите в Украйна беше издаден и на английски език. На английски излязоха и броевете за 45-ата годишнина от полета на първия български космонавт Георги Иванов, който нареди България като шестата държава с човек в Космоса, както и за историческото първо плаване до Антарктида и назад на българския военен научноизследователски кораб „Св. св. Кирил и Методий“ и за българската наука на Антарктида, който беше издаден и на испански език. На английски език излязоха и броевете за 155-ата годишнина на БАН, както и за 60-ата годишнина на самото списание ЛИК. На английски и японски излезе броят за България и световните изложения, който беше представен в Деня на България на ЕКСПО 2025 в Осака, Япония.

„Проговарянето“ на ЛИК и на чужди езици е възможност България свободно да показва лика на своята култура.

Този брой на ЛИК също го прави, като представя ге-

сетте обекта в България, вписани в Списъка на ЮНЕСКО – седем културни и три природни. Това са Боянската църква, Магарският конник, Казанлъшката тракийска гробница, Тракийската гробница в Свещари, Ивановските скални църкви, Рилският манастир, Античният град Несебър, Природен резерват „Сребърна“, Национален парк „Пирин“, Вековните букви гори на Национален парк „Централен Балкан“ (като част от Древните и първични букви гори на Карпатите и други региони на Европа).

В списанието са представени и българските вписвания в световните листи на ЮНЕСКО на нематериалното културно наследство – песните и танците на Бистришките баби от района на шоплука, нестинарството, чипровските килими, празникът „Сурва“ в района на Перник, съборът за народно творчество в Копривищица, българското читалище, мартеницата, двугласното пеене „на високо“ в Долен и Сатовча в Югозападна България и предложението за включване в листите на гайдата и гайдарството в България.

Накрая на този брой на ЛИК са представени още обекти, които заслужават да бъдат включени в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Това са две от праисторическите селища в днешните български земи – некрополът в най-големия български град на Черно море Варна, в кой-

Накрая ще завърша с нещо лично. Животът ми се стече така, че до 50-годишна възраст успях да посетя всички 193 държави – членове на Организацията на обединените нации (ООН). Във всяка

В момента сред 168 държави с обекти в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, в която организацията участват общо 196 страни, България е на 33-то място с 10 обекта, както и брой имат още две държави.

Това е сериозно призна-
ние за страна, която е на

А 10 обекта в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО и още почти толкова празници и традиции в нейните списъци на нематериалното културно наследство са и още нещо – сериозна причина да дойдете и да останете повече време в България.

Мариан Бачев
министър на културата на Република България
България председателства 47-ата сесия
на Комитета за световно наследство
НАСЛЕДСТВОТО НА ЮНЕСКО

ЛИК 2025

Мариан Бачев
Снимка: Министерство на културата

2025-а е година на симболични и съдържателни пресечни точки – отбелязваме 80-годишнината от основаването на Организацията на обединените нации и на Организацията на ООН за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) – институции, които поставят културното наследство в сърцето на глобалния мир, устойчивото развитие и межкултурния диалог.

В този изключителен контекст Република България има честта и отговорността да председателства 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО в централата на световната организация в Париж. Това събитие не е само международно признание за богатството и значимостта на българската културна и природна идентичност, но и потвърждение за последователния ангажимент към опазването, популяризирането и „предаването“ на световното наследство към бъдещите поколения.

Като държава с хилядолетна история, уникален културен синтез и принос към световната цивилизация, България разбира културното наследство не като останки от миналото, а като стратегически ресурс за бъдещето. От тракийските светилища и античните градове до православната

духовност, от музикалния фолклор до живите традиции и занаяти – нашето наследство е жива тъкан на паметта и идентичността.

Част от това световно наследство са и десетте обекта в България, вписани в Списъка на ЮНЕСКО – седем културни и три природни. От скалния релеф на Магарския конник и стенописите на Боянската църква до величието на Рилския манастир и природното богатство на Пирин – тези места са не просто културни и природни забележителности, а живи мостове между епохи, народи и ценности. Те свидетелстват за дълбочината и многообразието на българската идентичност и потвърждават приноса ни към световната съкровищница на паметта.

Днес, когато културните обекти по света са изправени пред нарастващи заплахи – климатични промени, урбанизационен натиск, въоръжени конфликти и прекомерна туристическа експлоатация – отговорността за тяхното устойчиво опазване става все по-належаща. България активно работи за балансираното интегриране на културната политика с развитието – за нас наследството е източник не само на национална гордост, но и на образование, културен

туризъм, социална спойка и икономически потенциал.

Като член на Комитета за световно наследство България защитава принципите на приобщаване и справедливост в глобалната културна карта. Наша цел е да насърчаваме равнопоставено участие на всички региони, включително онези, чиито култури исторически са оставали извън вниманието. Подкрепяме транснационални инициативи, опазването на подвотно културно наследство и засилване ролята на нематериалното наследство в утвърждаването на културна устойчивост.

България вярва, че културното наследство е не само свидетелство за миналото, но и ориентир за бъдещето. Именно затова българското председателство на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство не е просто чест, а отговорна заявка за активна роля в международните усилия за опазване на културното многообразие на човечеството.

Вярваме, че заедно ще успеем да съградим бъдеще, в което миналото не се забравя, а се почита, споделя и предава. Защото да пазим наследството – това е най-дългосрочната инвестиция в нашата обща човешка цивилизация.

ДНЕС Е ВАЖНА РОЛЯТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА ЗА СВОБОДНОТО СЛОВО

През 2025 г. ЮНЕСКО навършва 80 години от създаването си. В навечерието сме и на отбелязването на 70-годишнината от членството на България в ЮНЕСКО от 1956 г. Това дава повод за равностойност относно дългогодишното сътрудничество, ролята на България в ЮНЕСКО и мястото на ЮНЕСКО в България.

Опазването на културните и природните световни ценности е отговорност, която прави ЮНЕСКО най-разпознаваема както в България, така и в световен мащаб. Същевременно сме длъжни да подчертаем, че в диапазона на дейностите на ЮНЕСКО са включени огромен брой други теми от областта на образованието, природните и хуманитарните науки, комуникацията и информацията. Днешните реалности правят ролята на организацията в защита на свободното слово и медийния плурализъм, както и в борбата с речта на омразата и дезинформацията все по-важна. Същото е валидно и за отговорностите и действията на ЮНЕСКО в една нова, изключително динамична и пълна с множество неизвестни област – изкуствения интелект. За да отговори на непрестанно възникващите нови и сложни

предизвикателства, организацията трябва да работи с огромна интензивност, стъпвайки на мъдростта и опита, натрупани по линия на нейните основни опори – образованието, науката и културата.

През изминалите почти седем десетилетия България е засвидетелствала по най-различни начини своя силен ангажимент и доверие към мисията на ЮНЕСКО – от организиране на уставни сесии, поредица от международни конференции и неформални срещи през номиниране на обекти за списъците на ЮНЕСКО до финансиране на проекти на организацията в почти целия свят. Доверието на международната общност в българския ангажимент към мисията на ЮНЕСКО бе потвърдено и от избирането за два последователни мандата на г-жа Ирина Бокова за генерален директор на ЮНЕСКО – първата жена, при това от Централна и Източна Европа, поела тази високо отговорна функция.

През 70-те и 80-те години на миналия век България е домакин на разнообразни международни форуми на организацията, включително и сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО през юни 1974 г. във Варна. Най-големият български принос през този пе-

Елена Шекерлетова
Снимка: Министерство на външните работи на Република България

риод по линия на ЮНЕСКО безспорно е организирането на XXIII сесия на Генералната конференция на организацията през 1985 г., която събира 2500 делегати от над 100 държави за три седмици в София. Тези усилия продължават и през новото хилядолетие, когато през 2008 г. България организира учредителната сесия на Междуправителствения комитет за нематериално културно наследство, събрала стоици експерти от целия свят. В светлината на неотменния ангажимент на България към ЮНЕСКО бе взето и решението страната ни да бъде председател на 47-та сесия на Комитета за световно наследство през юли 2025 г.

Силната връзка между България и ЮНЕСКО и доверието на българското общество към организацията можем да открием и в това, че Българската национална комисия за ЮНЕСКО неряд-

ко е първата институция, към която се обръщат институции и граждани за спасяване на застрашен паметник на културата или за вписването на нов обект в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Значението, което българските държавни институции придават на организацията, намира израз и във факта, че структурата, осигуряваща функционирането на Националната комисия за ЮНЕСКО, неизменно е част от Министерството на външните работи.

Изминалите години показваха, че обекти в Списъка на световното културно и природно наследство като Рилския манастир, Боянската църква и Национален парк „Пирин“ са не само повод за национална гордост, но и споделена част от световното културно и природно наследство, която е достъпна ежедневно за многобройни посетители от целия свят. Държавата играе ключова роля в осигуряването на условията за съхраняването и опазването на тези обекти, благодарение на което те вече повече от 40 години се ползват със статута на обекти под закрилата на ЮНЕСКО. Теми като опазването на Старинен Несебър и Национален парк „Пирин“ от презастрояване и комерсиализация заостриха вниманието на гражданското общество и „събудиха“ неговата активност за опазването на българското културно и природно наследство като цяло. Затова, както държавата в лицето на Българската национална комисия за ЮНЕСКО и всички ангажирани институции,

така и обществото осъзнават и поемат отговорностите си по опазване и устойчиво управление на наследството на човечеството. Чрез засилено международно сътрудничество бяха разработени многонационални номинации като вписаните вече „Древни и първични букови гори на Европа“ или текущата номинация „Дунавски Лимес – Източен сегмент“. Благодарение на активното сътрудничество между българските институции, научната общност и гражданското общество се подобри състоянието на редица обекти и прилежащата им инфраструктура, като се подготвиха и нови кандидатури, например „Епископската базилика и мозаечното наследство на Филипополис“.

Изследванията и съхраняването на общочовешката памет и националната идентичност превърнаха България в една от най-посветените държави на опазването на културното наследство. България целенасочено работи по тази приоритетна тема с фокус върху дейностите в Югоизточна Европа. София е домакини на един от осемте регионални центъра на ЮНЕСКО за нематериално наследство в света – този за Югоизточна Европа, който функционира вече повече от 15 години. Също с фокус върху сътрудничеството в Югоизточна Европа е кандидатурата на България за създаване на втори регионален център на ЮНЕСКО в България – за подводна археология, чиято база да бъде една от най-уважаваните в света школи по подводна археология – тази в гр. Созопол.

Многопластовите отноше-

ния с ЮНЕСКО намериха израз и в ангажиментите на България и на Националната комисия за ЮНЕСКО към разработване и прилагане на многосекторни инициативи в областта на културното наследство, налагащи се поради въздействието на неблагоприятни фактори като военните конфликти, климатичните промени и замърсяването на околната среда. Пример в тази посока е изключително успешният проект, финансиран от Доверителния фонд на България към ЮНЕСКО, за опазването на обектите на организацията в Югоизточна Европа от въздействието на климатичните промени. Що се отнася до опустошителното въздействие на военните конфликти и тежките кризисни ситуации върху всички сфери на отговорност на ЮНЕСКО, организацията винаги е имала и ще има нашата пълна подкрепа за своите спасителни мисии.

България е една от водещите държави и в друго ключово направление – образованието по изкуства и култура, в рамките на което българските училища по изкуства и занаяти са давани за пример като едни от най-успешните в световен мащаб.

Смисълът и значението на опазването на културното и природното наследство за българското общество дават тласък на интереса към дейността на ЮНЕСКО, правят Българската национална комисия за ЮНЕСКО разпознаваем и търсен партньор и са едно от най-ценните достижения в рамките на сътрудничеството ни с организацията.

ПОВЕЧЕ ОТ ПАМЕТНИЦИ: ИСТИНСКАТА СТОЙНОСТ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

2025 е година на знаменателни годишнини, сред които 80-годишнината на Организацията на обединените нации, а също и на ЮНЕСКО, Организацията на ООН за образование, наука, култура и комуникации.

И това не е случайно съвпадане на годишнини. ЮНЕСКО е първата специализирана агенция на ООН, основана на идеята, записана в нейната конституция, че „мир, основан единствено на политически и икономически договорености между правителствата, не би бил мир, който може да получи единодушната, трайна и искрена подкрепа на народите по света, и че поради това мирът трябва да бъде изграден, ако не искаме да се провали, върху интелектуалната и моралната солидарност на човечеството“. Написани непосредствено след края на Втората световна война, тези думи и до днес звучат силно и актуално. Като генерален директор на ЮНЕСКО в продължение на осем години (2009-2017) станах свидетел на силата на многостранното сътрудничество в образованието, културата и нау-

ката за преобразяването на обществата и на света.

Може да се говори дълго за приноса на ЮНЕСКО във всяка от областите на мандата на организацията. На всяка важна пресечна точка на историята през последните 80 години ЮНЕСКО служи като глобална платформа за интелектуален дебат, насърчавайки партньорства, стимулирайки създаването на знание и лансирайки нови идеи. Така се раждат концепцията за световното културно наследство и цялата поредица от културни конвенции, образование за всички, общества, основани на знанието, уважение на културното многообразие и подкрепа на културни политики и творческа икономика, цялата поредица от документи, норми и правила в областта на етиката – в науката, изменението на климата, а сега и по отношение на изкуствения интелект.

ООН създаде ЮНЕСКО преди 80 години като виждане за човечеството, обединено в своето многообразие около споделени ценности. Виждане, че всички култури са различни,

Ирина Бокова
Снимка: Владимир Шокот, БТА

но тази разлика не ни разделя – тя ни обединява.

Благодарение на ЮНЕСКО споделеното разбиране за културата значително се разшири през последните десетилетия. Самата идея, че културното и природното наследство, живите изрази, езиците и традициите са едновременно уникални и универсални, е истински пробив във възприятието за културата и нейното значение. Както и идеята, че те са огледала на идентичност и история, които трябва не само да бъдат съхранени, но и широко споделяни.

Универсалната декларация на ЮНЕСКО за културното многообразие от 2001 г. убедително заявява, че „културното многообразие разширява избора на всеки човек; то е един от корените на развитието, разбирано не само като икономически растеж, но и като средство за пости-

гане на по-пълноценно интелектуално, морално и духовно съществуване“.

Днес съществува цялостен набор от международни конвенции, които защитават всички видове материално и нематериално културно наследство и разнообразието на културните изрази:

- 1954 г. – Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт

- 1970 г. – Конвенция за борба срещу незаконния трафик на културни ценности

- 1972 г. – Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство

- 2001 г. – Конвенция за опазване на подводното културно наследство

- 2003 г. – Конвенция за съхраняване на нематериалното културно наследство

- 2005 г. – Конвенция за опазване и насърчаване многообразието от форми на културно изразяване

Тези конвенции представляват солидна основа за разбиране ролята на културата и наследството в съвременния свят. Настоящата епоха на глобализация с безпрецедентно ускоряване и интензифициране на глобалните потоци на капитал, труд и информация има хомогенизиращ ефект върху местните култури. Ма-

София, 1 декември 2014 г.
Симеон Саксбургготски, генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова и кметът на София Йорданка Фандъкова при отличаването на София с титлата „Творчески град на киното“. Снимка: Христо Касабов, БТА

кар че този процес насърчава интеграцията на обществата и предоставя нови възможности на милиони хора, той също така може да доведе до загуба на уникалността на местната култура, което от своя страна може да доведе до загуба на идентичност, изключване и дори конфликти. Това важи в особена степен за традиционните общества и общности, изложени на бърза „модернизация“, базирана на външни модели, които не са адаптирани към местния контекст.

Постигането на баланс между ползите от интеграцията в глобализирания свят и запазването на уникалността на местната култура изисква внимателен подход. Поставянето на културата в центъра на политиките за развитие не означава да я ограничаваме и да я застопорим в консервативна рамка, а напротив – да

инвестираме в потенциала на местните ресурси, знания, умения и материали, за да насърчим творчеството и устойчивия напредък.

Именно това постигна ЮНЕСКО в процеса на изработване на Дневния ред на ООН за устойчиво развитие 2030, приет през 2015 година, в който за първи път бе изрично призната важната роля на културата и необходимостта от опазване на културното наследство. Цел 11 изрично посочи необходимостта от съхраняването на културното наследство, както и достъпа до култура като неотменна част от усилията за създаване на устойчива градска среда. Защото културното наследство придава характер и смисъл на градовете, а историческите сгради, площадите, паметниците и традициите създават уникална градска идентичност.

София, 23 юли 2015 г.

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията Ивайло Московски и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова пускат в употреба пощенска карта за 70-годишнината от създаването на международната организация.
Снимка: Владимир Шоков, БТА

В известен смисъл това бе кулминация на десетилетия утвърждаване на идеята за ролята на културата и защитата на световното наследство. Идеята, че наследството на различни култури може да има „изключителна универсална стойност“ и трябва да бъде защитено от международното право, въплътено в Конвенцията за съхраняване на световното културно наследство. Идеята, че човечеството стои обединено в своето многообразие около споделени ценности. Идеята, че всички култури са различни, но че това различие не ни разделя, а ни обединява.

Няма друга концепция, която да улавя по толкова силен и траен начин универсалността на човешкото творчество във всичкото му разнообразие, както световното наследство на основата на уважението и признаването на

„изключителната универсална стойност“ на паметници, обекти, храмове, исторически градове и пейзажи. Списъкът на световното наследство е уникална отворена книга на история на човечеството с неговите 1223 обекта от 169 държави.

Тази идея обедини човечеството отново преди десетилетие, след трагичните събития в Сирия и Ирак, когато емблематични паметници на културата бяха съзнателно и систематично разрушавани от екстремисти. Резолюция 2347 на Съвета за сигурност на ООН, приета на 24 март 2017 г., е исторически крайъгълен камък в усилията за опазване на културното наследство по време на конфликти. Това е първата резолюция, приета от Съвета за сигурност на ООН, която признава защитата на културното наследство като част от уси-

лията по поддържане на международния мир и сигурност, както и като отговорност на цялата международна общност да защитава културното наследство по време на въоръжени конфликти.

И в този контекст следва да се подчертае, че отношенията между ЮНЕСКО и България са дългогодишни, активни и многопосочни. България активно участва в дейността на организацията и често е избирана в различни нейни органи и комитети.

Заслужава да се отбележи участието на България в усилията на ЮНЕСКО за прилагане на нормите на различните международноправни инструменти, включително в борбата срещу незаконния трафик на културни ценности на основата на Конвенция от 1970 година.

И, разбира се, България има специално място в ЮНЕСКО благодарение на своето богатство културно и природно наследство. Обектите, включени в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО – Боянската църква, Мадарският конник, Рилският манастир, Старият Несебър, Казанлъшката гробница, Ивановските скални църкви, Природният резерват „Сребърна“, както и Националният парк „Пирин“, са част от българската национална идентичност.

Така както и българските народни традиции, признати от ЮНЕСКО като нематериално културно наследство – Бистришките баби, Нестинарството, Сурвакарските

изри от Пернишко, Чипровско-то килимарство, Традицията на мартеницата, Мелнишките лазарки, Песните и инструменталните традиции на сватбата в региона на Гоце Делчев.

Създаването през 2012 година на Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Юго-източна Европа под егидата на ЮНЕСКО изразява не само привързаността на българския народ към своята идентичност, традиции и култура, но и желанието за диалог и сътрудничество с културите на всички съседни страни и

народи, които в своята история се преплитат, влияят се взаимно и често се споделят.

Именно това е посланието на ЮНЕСКО, което България подкрепя и което е в основата на активните дългогодишни отношения с тази важна организация от системата на ООН.

Опазването на наследство без съмнение е една от най-позитивните визионерски идеи, с огромна преобразяваща сила, възникнала през последния век. Идеята, че наследството на човечеството е споделен ресурс, който заслужава да бъде съхранен

за бъдещите поколения, продължава да оформя политики, усилия за опазване и международно сътрудничество и днес. Въпреки че предизвикателствата остават, виждането за свят, обединен в ангажимента си към защита на наследството, служи като силно напомняне за ценностите, които обединяват човечеството – уважението към нашето общо минало, признаването на културното ни разнообразие и споделената отговорност да опазим общото си наследство.

София, 31 март 2014 г.

Президентът Росен Плевнелиев връчва орден „Стара планина“ с лента на генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова – за изключително големите заслуги на Бокова към България, за приноса ѝ за укрепване на мира и сигурността в световен мащаб и за развитието на политическите и културните контакти на най-високо равнище.

Снимка: Асен Тонев, БТА

София, 1 декември 2014 г.

Министърът на културата Вежди Рашидов и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова разговарят в Министерството на културата на тема „Културата като вектор на развитието – работни места, културен туризъм, музеи, занаяти“.

Снимка: Минко Чернев, БТА

ЛИК 2025

ЮНЕСКО – ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ВСИЧКИ

Александър Савов е магистър по международно публично право, бакалавър по маркетинг и мениджмънт. Кариерен дипломат с мандати в постоянното представителство на България към ООН, като извънреден и пълномощен посланик на България в Република Корея, като постоянен делегат на България към ЮНЕСКО в Париж. Работил е в Националната комисия на България към ЮНЕСКО и като ръководител на кампанията за избор на госпожа Ирина Бокова за генерален директор на ЮНЕСКО.

Александър Савов
Снимка: личен архив

През последните две десетилетия сме свидетели на предизвикателства, кризи и събития, в които съжителства стремеж към мир с прояви на агресия и насилие; амбиции за хармонично и споделено развитие наред с прояви на крайна радикализация и връщане към тъмни времена на цивилизацията, изключителни научни постижения и технологично развитие с варварски идеи за унищожение и насилие; икономически просперитет и крайна бедност; високо равнище на образованост и ширеща се неграмотност.

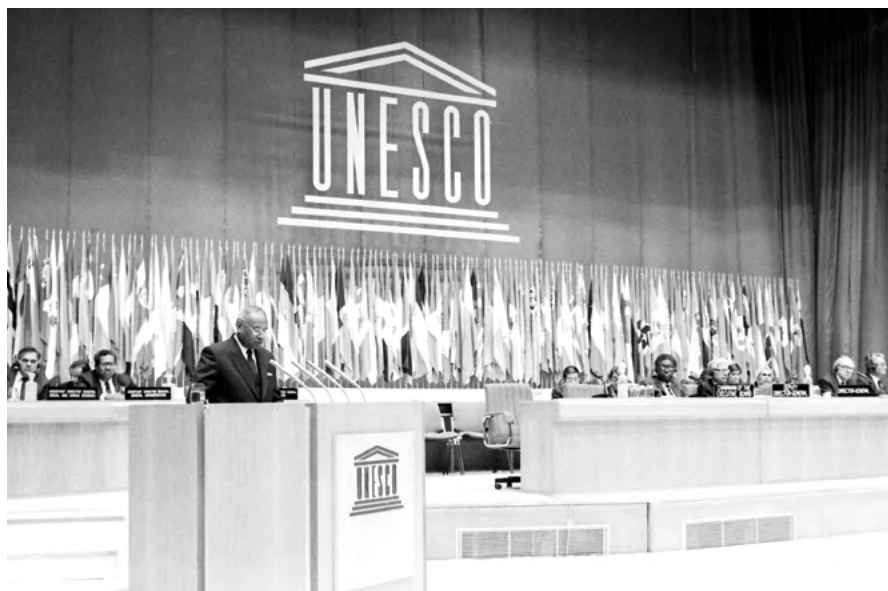
Казвам това, за да дам контекст за многоплановата роля на ЮНЕСКО (Организация на ООН за образование, наука и култура) в системата на международните междуправителствени организации и в търсенето на решения на глобални проблеми.

От специализираните организации на ООН ЮНЕСКО се радва на най-широка популярност. В нейната основа наред с императива на следвоенния свят за край на войната и установяване на траен мир лежи и стремежът на големи интелектуалци за създаване на организация за широко културно сътрудничество. През ноември 1945 г. в Лондон представителите на 44 държави съгласуват Устава на една нова организация – ЮНЕСКО. Година по-късно, след като 20 страни слагат подписите си под устава, той влиза в сила. Създава се жизнеспособна и търсена световна институция с компетенции в най-значимите области на човешкото развитие.

В масовото съзнание ЮНЕСКО се възприема предимно като организация, която

се занимава с култура и предимно с частта, отнасяща се до съхраняване на материалното и нематериалното културно наследство.

В действителност дейността на организацията е много по-разнообразна и значима, определяща за решаването на стратегически задачи на нашите общества в областта на образованието, природните и социалните науки, културното сътрудничество, защитата на правата на човека, на етичните и моралните принципи, на спазването на човешкото достойнство и правата на човека. През 1990 г. е учредена и нова програмна област на организацията – Комуникация и информация. Тя се основава на постулата от Устава на ЮНЕСКО за „насърчаване на свободното движение на идеи чрез

София, 10 октомври 1985 г.
Генералният директор на ЮНЕСКО Амаду Махтар М'Боу произнася слово при
закриването на XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО.
Снимка: Живко Ангелов, БТА

слово и образ“. Цели свободното движение на и достъп до информация; насърчаване на плурализма и културното многообразие в медиите и в световните информационни мрежи; на свободен достъп до информационните и комуникационните технологии.

Дейността на организацията е широко разгърната, но си струва да се обобщат по-важните черти и функции. Най-напред нейната мисия е да изгради мира в ума на хората – задължително изискване на следвоенния свят. На второ място следва да се посочи ролята на ЮНЕСКО да предвижда развитието на човечеството в рамките на нейната функция на лаборатория на идеи и на глобална обсерватория на социалните трансформации. Това позволява на организацията да реагира на съществуващите и да подготви обществата за бъдещите предизвикателства

пред света.

На трето място – ЮНЕСКО продължава да изгражда международноправната рамка, която да направи по-ефективна работата по преодоляването на тези предизвикателства. В същото време да осъществи достъп до културата, науката и образованието за всички; да осигури равен достъп до човешките постижения.

Все по-важно място в дейността заемат етичните проблеми, които бихме нарекли морала на човечеството. Това са рамките, в които трябва да се разположи изкуственият интелект; достъпните и отворени за всички научни постижения; закрилата над културното материално, нематериално, писмено наследство на човечество; това е информацията, която трябва да е достъпна в независими и плуралистични медии; това са и

големите предизвикателства на нашето време, особено в областта на климатичните промени и загубата на биоразнообразие. Стремещът на ЮНЕСКО винаги е бил тези проблеми да се решават с пълното спазване и защита на правата на човека и човешкото достойнство.

На четвърто място – ЮНЕСКО е поле за културно, научно и образователно сътрудничество от полза за всички. Тя е уникална организация със своя мандат и възможности за обединяване на усилията и потенциала на експерти, неправителствени организации, граждани и правителства за изработване на решения на глобални проблеми, залегнали в Целите на устойчивото развитие, както и степен на авторитет, позволяващ да влияе на правителствата на държавите членки. Мрежата от регионални бюра и офиси, институти и регионални центрове (финансирани от държавите членки), националните комитети по различните програми на организацията, катедрите на ЮНЕСКО в учебните заведения носят добавена стойност и доближават програмите до местните общности и потребители.

ЮНЕСКО има ясна стратегическа визия в съзвучие с глобалните нормативни рамки, в т.ч. Дневен ред 2030 за устойчивото развитие и Парижкото споразумение за промените в климата. ЮНЕСКО е призната и заради специфичния интердисциплинарен подход към програмирането на своята дейност.

България се присъединява

към ЮНЕСКО на 17 май 1956 г. Страната ни винаги е била активен и уважаван член на организацията както по отношение на участието в различните органи, формати и програми, така и при прилагането на програмите на ЮНЕСКО на национално ниво. Невъзможно е да се изброят многобройните изпълнени проекти и осъществени инициативи. България става домакин на знакови международни форуми по линия на ЮНЕСКО. Активно работи и уникалната мрежа на ЮНЕСКО, в която водеща роля има Националната комисия.

В търсене на международен престиж България предлага и става домакин през 1985 г. на 23-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО – единствената, която се е състояла извън Париж, събрала делегации от над 100 страни. 80-те години са период и на успешно вписване на редица български обекти в Списъка на материалното и природното наследство на ЮНЕСКО.

През 90-години България получава сериозна подкрепа от ЮНЕСКО за реструктурирането на важни аспекти от културната, образователната и научната политика. Сериозна подкрепа получава БАН със сключването на договор за сътрудничество с тогавашното Бюро на ЮНЕСКО за наука (РОСТЕ), по силата на който се финансират български научни проекти. ЮНЕСКО финансира и изграждането на първата вътрешна информа-

София, 7 октомври 1985 г. Народният дворец на културата „Людмила Живкова“, в който се провежда XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. Снимка: Живко Ангелов, БТА

ционна мрежа на БТА.

От друга страна, България става инициатор на нови идеи. Добър пример в това отношение е организирането заедно с ЮНЕСКО през 1997 г. на важна конференция на страните от Европа и Северна Америка за развитието на свободни, независими и плуралистични медии, на която се приема Софийската декларация за свободата на медиите.

Новият век и особено приемането на България за член на ЕС дават допълнителна добавена стойност на участието ни в ЮНЕСКО. Членството превръща България в страна, участваща във финансирането по линия на Официалната помощ за развитие.

С постановление на Министерския съвет от 2008 г. беше учреден Доверителен фонд на България към ЮНЕСКО за безвъзмездно финансиране на проекти в областта на образованието, комуникациите, културното многообразие и толерантността за страни от Африка, за посткон-

фликтни и малки островни държави.

Основен мотив за създаването на фонда към ЮНЕСКО беше, че предоставянето на такава помощ чрез организацията ще даде възможност на България да използва нейните механизми, структури и капацитет и би гарантирало ефективното използване на отпуснатите финансови средства. Същевременно използването на структурата на авторитетна международна организация като ЮНЕСКО за предоставяне на помощ за развитие прави много по-видима осъществяваната от България дейност в тази област.

През периода 2009-2021 г. със средства от фонда бяха успешно реализирани 18 проекта. След осъществяването на някои от тях други държави донори осигуриха допълнително финансиране за разширяването им.

Пример в това отношение е първата международна конференция по инициатива

на България, проведена от ЮНЕСКО през 2015 г. на тема „Младите хора и интернет – предотвратяване на радикализирането и екстремизма“. Последваха форуми, организирани от САЩ, Франция и Канада, по различни аспекти на проблема главно с инструментите на образованието, мултиплициращи ефекта на нашата инициатива.

България подкрепи Мали и Буркина Фасо в областта на достъпа до информационни и комуникационни технологии (ИКТ); някои държави от Северна Африка за повишаване на капацитета в изграждането на демократични институции и подготовка на избори; повишаване на капацитета в опазване на нематериалното културно наследство в 16 африкански страни; подкрепа за качествено обучение на сирийските бежанци в Йордания, реставриране на исторически

християнски и мюсюлмански паметници в Косово и редица други.

С решение на Министерския съвет № 473/2.8.2019 бе одобрено ново Споразумение между правителството на България и ЮНЕСКО относно функционирането на Доверителния фонд на България. Неговата цел бе да потвърди готовността на ЮНЕСКО и България да продължат сътрудничеството си за реализиране на финансирани чрез фонда проекти, съответстващи на програмните приоритети на ЮНЕСКО и на някои нови акценти за предоставянето на Официална помощ за развитие (ОПР), свързани с държавите от Западните Балкани, Източното партньорство и страните в Африка на юг от Сахара.

По линия на новото споразумение и като част от Програмата на ЮНЕСКО за образова-

ние за глобално гражданство и превенция на насилствения екстремизъм, която е в основата на една от насоките на целите на устойчивото развитие, отнасяща се до образованието, беше реализиран проектът на ЮНЕСКО „Предотвратяване на насилствения екстремизъм чрез образование – адресиране на антисемитизма“.

Друг важен проект на ЮНЕСКО с принос за реализиране на Цели за устойчиво развитие беше този за „Насърчаване на равенството между половете в образованието по наука, технологии, инженерни науки и математика (STEM) чрез обучение на учители в държави на юг от Сахара“ (Етиопия, Танзания, Руанда, Уганда и Замбия).

През октомври 2020 г. беше одобрен предложението от ЮНЕСКО проект, озаглавен: „Изграждане на устойчиво климатично бъдеще: развитие на капацитета при адаптирането към климатичните промени и управление на риска от катастрофи в пограничните от ЮНЕСКО природни забележителности в Югоизточна Европа“, за изграждане на капацитет на държавите реципиенти от Западните Балкани (Босна и Херцеговина, Албания, Република Северна Македония, Сърбия и Черна гора) за адаптирането към климатичните промени и управлението на риска от катастрофи в биосферните резервати и в обекти на културното и природното наследство в тези страни, вписани в списъка на Световно културно и природно наследство на ЮНЕСКО.

София, 25 юни 1962 г.
В Народната библиотека „Васил Коларов“ в столицата е открита Четвъртата конференция на европейските национални комисии за ЮНЕСКО. В работата на конференцията участват делегации от 29 европейски страни.
Снимка: Владимир Иванов, БТА

През 2012 г. в София беше учреден първият Регионален център на ЮНЕСКО за Югоизточна Европа по въпросите на нематериалното културно наследство. Той цели осъществяване на сътрудничество между държавите от региона за опазване на това наследство, за споделяне на опит и добри практики.

През последните 15 години България успя да впише нови елементи на нематериалното културно наследство наред с „Бистришките баби“ и „Нестинарството“, а именно „Традицията на килимарството в Чипровци“, „Кукерските празници в региона на Перник“, „Мартеницата“ (съвместно с Молдова, Румъния и Република Северна Македония). В категорията „Добри практики“ е включен Фолклорният фестивал в Коприивщица и Бъл-

гарските читалища. В този период страната ни беше избрана и за член на Комитета на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство.

България представи кандидатура за втори Регионален център на ЮНЕСКО, посветен на подводното и световното културно наследство в Черноморския регион, като окончателното решение за центъра ще бъде взето по време на 43-ата сесия на Генералната конференция в Самарканд през 2025 г.

През 2009 г. за генерален директор на ЮНЕСКО е избрана Ирина Бокова. Тя е преизбрана за втори четиригодишен мандат през 2013 г. Г-жа Бокова лансира нови концепции като „Образование за глобално гражданство“, определя за свой приоритет равнопоста-

веността на половете и властването на жените и поставя началото наред с други инициативи на работата по образование за Холокоста и борбата срещу антисемитизма, а чрез конкретни проекти обвързва опазването на културното наследство с мира и сигурността.

На 12 февруари 2015 г. по инициатива на ЮНЕСКО Съветът за сигурност на ООН прие единодушно резолюция 2199, в която се посочва връзката на въпросите на културата с тези на сигурността и приема, че културното наследство трябва да бъде поставено в центъра на въпросите на сигурността и на политическите отговори на кризите.

Резолюция 3347 на Съвета за сигурност на ООН, предложена от ЮНЕСКО и спонсорирана от Франция и Италия през

София, 7 октомври 1985 г.
Момент от пресконференцията в Народния дворец на културата по повод XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО.
Снимка: Живко Ангелов, БТА

2017 г., е важно достижение за защита на наследството при въоръжени конфликти и потвърждава, че атаките върху културното наследство представляват заплаха за международния мир и сигурност.

По инициатива на генералния директор бяха приети и редица важни нормативни документи, сред които:

- Препоръка, отнасяща се до съхраняването и достъпа до документалното наследство и неговото дигитализиране.

- Препоръка за насърчаване и защита на музеите и колекциите.

- Препоръка за Историческия градски пейзаж.

- Препоръка за научните изследователи, съдържаща виждане за науката отвъд растежа и производителността, с допълнителен фокус върху човешкото благосъстояние и включването.

Мрежата за оценка на дейността на мултилатералните организации (Multilateral Organization Performance Assessment Network – MOPAN) е създадена през 2002 г. от 18 големи донорски държави. Тя направи оценка за периода 2016-2017 г. на стратегическата и оперативната ефективност на ЮНЕСКО. За повечето индикатори оценките са много добри или добри. Определят като впечатляващи подобренията в управлението, основано на резултати, както и високото качество на услугите.

Друг извод, който се прави, е, че въпреки значителните

ограничения, свързани с финансирането на организацията, породени от прекратеното финансиране от страна на САЩ през 2012 г., не е настъпила промяна в очакванията към реализиране на мандата на ЮНЕСКО. Независимо от трудностите тя не само е защитила своята нормативна работа, но е привлякла и допълнителни фондове за финансиране на програмната си дейност.

За двата мандата начело на ЮНЕСКО г-жа Бокова остави позитивна следа не само в организацията, но и успя да я позиционира успешно и с повече видимост в системата от организации на ООН.

Бих могъл да обобщя, като кажа, че последните 15 години са особено продуктивни за българското участие в работата на ЮНЕСКО. Това беше подчертано и при посещението у нас на генералния директор г-жа Азуле през 2019 година.

България многократно е била избирана за член на междуправителствените комитети на програмите на ЮНЕСКО. Към момента България е член на Междуправителствената океанографска комисия, на Междуправителствения комитет по биоетика, Междуправителствената програма за управление на социалните трансформации (MOST), Междуправителствения съвет по програма „Човекът и биосферата“ и на Съвета за подготвянето на културно наследство.

През 2021 г. стана член на Комитета за световно наслед-

ство. За съжаление, неспазването на институционалните йерархии и координацията помрачиха в известна степен успеха на българското домакинство на сесията на Комитета през тази година.

Успехите не биха били възможни без упоритата, трудна, неблагодарна на моменти работа на Националната комисия на България за ЮНЕСКО, чийто секретариат е по шапката на Министерството на външните работи.

Ако трябва да обобщим значението на българското участие в ЮНЕСКО, трябва да посочим, че то предоставя възможността да работим за реализирането на хуманитичния мандат на организацията в областта на културата, образованието, науката и за утвърждаването на правата на човека; да заявим привързаността си и да допринасяме за осъществяването на многостранния подход в международните отношения; да присъстваме достойно в световната съкровищница на материалното, нематериалното и документалното културно наследство; да работим за качествено образование на новите поколения; да отворим българската наука към световните постижения и да споделяме опита си във важни за света области; да участваме във вземането на решения в рамките на една световна организация, имащи отражение върху целия свят.

Проф. Николай Ненов
председател на 47-та сесия на Комитета за световно
културно наследство:

БЪЛГАРИЯ Е ПРЕДЛОЖИЛА НА СВЕТОВНАТА ОБЩЕСТВЕННОСТ ОБЕКТИ С КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ, ЗНАЧИМИ ЗА ЦЯЛОТО ЧОВЕЧЕСТВО

Проф. Николай Ненов
Снимка: Мартин Пенев, БТА

„Българската страна е предложила на световната обществено-ност обекти, които имат културни измерения, значими за цялото човечество“, казва в интервю за списание ЛИК проф. Николай Ненов, председател на 47-та сесия на Комитета за световно културно наследство. По думите му чрез утвърдените обекти на Световното културно наследство и елементите на нематериалното културно наследство нашата страна изгражда образ, който до голяма

степен е адекватен на представите ни за културно наследство.

Проф. Николай Ненов е директор на Регионалния исторически музей в Русе и е член на Националния съвет за нематериално културно наследство към Министерството на културата. В края на юли 2024 г. по време на 46-ата сесия на ЮНЕСКО, която се провежда в Делхи, Индия, е обявено българското председателство на 47-та сесия и проф. Ненов е избран за неин председател.

През 1992 г. той защитава магистърска степен по „Български език и литература“ и „История“ във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. През 1999 г. получава образователна и научна степен „доктор“. Три години по-късно – през 2001-ва, вече има квалификация на учител по музейни образователни програми. От 2007 г. е доцент по етнография, а от 2015 г. – професор по музеология.

През дългогодишния си професионален опит Николай Ненов е участник или лектор в различни обучения и семинари, свързани с миналото и историята, които се провеждат както у нас, така и в чужбина.

Пред списание ЛИК проф. Ненов разказва за задачите, които са свързани с поста му на председател на 47-та сесия на Комитета за световно културно наследство на ЮНЕСКО и за възможностите, които носи подобен форум. Той коментира и какъв е образът на страната ни, който създават обектите, които вече са част от списъка на ЮНЕСКО – като част от материалното и нематериалното наследство на България.

Професор Ненов, избран сте за председател на 47-та сесия на Комитета за световно културно наследство от централата на ЮНЕСКО. Какви са задачите, които стоят пред Вас, свързани с този пост?

– Отговорностите на председателя са описани в Правилника за дейността на Комитета за световно наследство, Правило 14, като най-важното е ръководенето на заседания и дебати, в които той самият няма право на глас. В заседанията гласуват страните членки на комитета. Важно задължение на председателя е да подписва одобренията за международна помощ – това са отделните проекти на страните, които, разбира се, се обсъждат по съответните процедури. На пръв поглед фигурата на председателя е много важна, но по същество той е част от добре балансиран механизъм, в който всеки има специфичен принос.

От началото на настоящата година участвам в различни заседания на Комитета за световно наследство основно онлайн, на които се обсъждат както искания за международна помощ, така и изменения в отделните документи на организацията.

Какви са възможностите, които носи подобен форум за развитието на България?

– Форум като този, независимо дали се провежда у нас или в Париж, но финансово подкрепен от България, дава възможност

да се развият процеси, които са започнали отдавна, но стоят незавършени. Имам предвид както създаване на документи – планове за управление например, също – технически действия като картиране, указване на граници на защитени територии, така и обсъждания за бъдещето на културното наследство. Особено важно е това за обектите на световното културно наследство, които преди всичко са наша национална отговорност, тъй като българската страна е предложила на световната общественост обекти, които имат културни измерения, значими за цялото човечество. Според документите на Комитета за световно наследство особено важен за всяка страна е Предварителният лист с обекти – ние имаме вписани 16, а някои от тях са там от 80-те и нищо не се случва. В този списък има и необясними ситуации като тази с Пловдив – той фигурира с две отделни кандидатури! Безспорно е, че тази тема трябва да се обсъжда и да се предприемат адекватни действия. Ще дам още един пример – Античната гробница от Силистра е подгледана през 1984 г. Към момента няма нагласа тя да се обяви за единичен обект на световното наследство. Но от 2020 г. се работи усилено по международната номинация за Дунавския римски лимес – при което римската гробница чудесно се вписва в тази форма на културно наследство. При което е логично гробницата да отпадне от Предварител-

ния лист. Надявам се организирането на този форум да предизвика дебати, които са важни за обектите на културното наследство колкото и за самите нас, тъй като ние се представяме пред света с тях.

Казвате, че сесията не е подходящ момент да предлагаме нови обекти за включване в списъка на световното културно наследство. Защо сте на това мнение?

– Подаването на кандидатури не се случва спонтанно – за форум, за среща, а се съобразява с посочени от Комитета за световно наследство дати. До една дата се подават досиетата, до друга се разглеждат и се изпраща обратен отговор, т.е. действия се по процедура с различни стъпки. В момента в Предварителния списък имаме вписани 16 обекта. Не съм сигурен, че през последните години са обсъждани нови обекти, по които да се работи, за да бъдат предложени за включване.

Според Вас нашите обекти, които вече са част от списъка на ЮНЕСКО – като част от материалното и нематериалното наследство на страната ни, какъв образ на България създават пред света?

– Това е важен въпрос, защото оставам с впечатление, че понякога при формиране на кандидатури се подхожда без поглед за формиране на консистентен образ на страната ни. Вижте кои са първите ни одобрени обекти

от 1979 г. – Боянската църква, Ивановските скални църкви и Магарския конник. От това време е и Казанлъшката гробница. С тези обекти ние подчертаваме собствено българския принос към световното културно наследство, а едновременно с това търсим и по-широк контекст на културните факти, какъвто е прочитът на стенописите в Иваново и Бояна. Важен е и моментът с включването на Тракийската гробница от Казанлък, а от 1985 г. и тази при Свещари, тъй като представянето на културата на гревните траки е съществена част от нашата национална култура. През последните десетилетия се търсят все повече възможности за диалог между културите за общи кандидатури – тъй като поради това последният ни обект от 2017 г. – Първичните букови гори, е съвместен с други страни.

По отношение на нематериалното културно наследство също се започва с изключително специфични български елементи, каквито са Нестинарството или двугласното пеене. По-късно се осмисля възможността за общи кандидатури, какъвто е случаят с Първомартенската обредност или Мартеницата, в която са включени четири съседни държави. Чрез този тип кандидатури се представят общи за човечеството елементи, а не единствено за нацията, като така се вписваме както в актуални културни политики, така и в активен конструктивен диалог и партньорство.

Чрез утвърдените обекти на Световното културно наследство и елементите на нематериалното културно наследство нашата страна изгражда образ, който до голяма степен е адекватен на представите ни за културно наследство, тъй като се опира на идеята за собствена античност чрез включването на тракийската древност, а едновременно с това показва старобългарско изкуство, което до голяма степен е резултат от важното място на България в християнския свят.

А с кои обекти трябва да разширим списъка, за да добавим нови шрихи към този образ на България?

– Ключов обект за разширяване на образа на страната ни е този за Границата на Римската империя – Дунавският лимес. Нашето минало е обвързано с римската цивилизация, но ние нямаме строен разказ за тази тема. Благодарение на този обект, който включва серия от крепости по Дунав, България става част от обща европейска тема, която започва от Британските острови и свършва при нас, на Долен Дунав. Знае се, че съвременната европейска култура стъпва на гръко-римската цивилизация, ние също сме част от нея, но с подкрепата на този групов обект заедно с още три съседни държави можем да покажем още една съществена част от културното наследство.

Защо е важно за нас да бъдем част от голямата общност на ЮНЕСКО и как това се отразява на съхраняването на културното и природното ни наследство?

– Културното наследство, включено в ЮНЕСКО, е наш избор и наша отговорност – ние сме заявили пред света, че съответният обект отговаря на определени критерии и има изключителна универсална стойност, важна за човечеството. Членуването в световна организация ни задължава да отстояваме намеренията си и да работим по стандарти, които целят както съхраняване и представяне на съответния обект, така и неговата широка интерпретация за разнообразна публика. Важен момент в този процес е връзката с различните общности, които се асоциират с конкретната форма на културно наследство, които разпознават културното наследство като свое и го вписват в своята идентичност. Работата с такъв тип общности е от изключително значение за съдбата на всеки конкретен обект, тъй като у нас приемаме, че отговорността за всеки обект на световното културно наследство е на държавата, но възможността за споделена отговорност, за управление и представяне на наследствата работят в тяхна полза, в обезпечаване на тяхната значимост и ценност.

От позицията на директор на Регионалния исторически музей в Русе какъв според Вас трябва да бъде обликът на съвременния музей и какъв трябва да бъде медийният разказ за представянето на артефактите от историята ни?

– Съвременните музеи имат множество и различни функции, работят с разнообразни форми на културно наследство и се опират на сътрудничеството с различни групи от хора и общности, за които те са важни. У нас обаче музеите твърде много си приличат – не само по функции, но и по съдържание. Тъкмо поради това трябва да започнем да търсим различия в своите ре-

презентации, като се опрема на възможностите за интерпретация и представим различни светове от миналото, които са важни за нас днес. Нито ще стане бързо, нито лесно, тъй като подобни подходи почти не се изучават у нас. И точно тук ще направя връзка с втория ви въпрос, тъй като медийният разказ за артефактите не може да се промени, без да се промени разказът на музеите. Все още в експозиционен план ще доминират „съкровища“, за които е важно да се каже от колко „кила злато“ са направени, без изобщо да се разкрие светът на хората, които са живели тогава. А именно разказът за хората е важен, тъй

като посетителите разпознават по-лесно съдби на хора и начини на живот, докато технически данни, дати, събития и факти не изглеждат толкова привлекателно. Съвременните музеи са част от нашия противоречив свят, което изисква от тях активност в много направления. Музейната дейност е творческа и обществото следва да изисква от музеите качествен културен продукт, обвързан с културните наследства. А за да го получи, е нужно и да ги подкрепя, а точно в този момент музеите често остават самотни.

Габрово, 27 септември 2024 г.
Проф. Николай Ненов получава наградата „Жива“, с която е удостоен Регионалният исторически музей – Русе.
Снимка: Радослав Първанов, БТА

Мина Мегала, дългогодишен служител в Боянската църква и докторант към Националния исторически музей

БОЯНСКАТА ЦЪРКВА

Поглед към Южната фасада на Боянската църква.
Снимка: Тодор Димитров.
Кадрът е предоставен от архива на НИМ

Боянската църква е средновековна църква, посветена на свети Николай и свети Пантелеймон, разположена в квартал Бояна, на склона на планината Витоша, София. Тя е един от най-прочутите паметници на културата в България и Югоизточна Европа, като през 1979 г. на третата сесия на ЮНЕСКО Боянската църква е включена в Списъка на световното културно наследство заради из-

ключителните си стенописи и фрески, които датират от XIII век. Самата църква се състои от три различни сгради, допелени една до друга, като най-старата част датира от XI век, а по-късно, в средата на XIII век, към първоначалната постройка е добавена още една двуетажна сграда, в средата на XIX век е добавена и трета. Световно призната е като невероятен пример за

завършен средновековен архитектурен паметник, успял да се съхрани до днес...

Църквата е известна със своите фрески и стенописи, които са образец за силна експресивност и реализъм, считани за редки елементи в църковната живопис по онова време. Върху стените на църквата са запазени три различни слоя стенописи, които датират от XI, XII и XIII

век. Може би най-известните от тези стенописи са тези, поръчани от севастократор Калоян, български аристократ и благородник, управлявал Средец (София) в средата на XIII век. Върху слоя от XIII век са изрисувани около 240 персонажи, изобразяващи Иисус Христос, Мария, както и различни светци, пророци и архангели. От тях най-познати са ктиторските изображения на севастократор Калоян и съпругата му Десислава, както и на българското царско семейство: цар Константин Тих Асен (1257-1277) и съпругата му царица Ирина Ласкарина. Тези изображения датират точно от 1259 г., както е записано в посветителния текст до портрета на севастократор Калоян. Най-старият извес-

тен портрет на свети Йоан Рилски, покровител на България и закрилник на българите, който се намира във втората секция на Боянската църква, датира също от 1259 г.

На втория етаж на постройката от XIII век се намира малък параклис, посветен на свети Пантелеймон, покровител на медицината и лекарите. За съжаление, повечето от стенописите в него не са оцелели, но едно изключително изображение на сцената Дейсис в нишата на олтара е добре запазено. Сцената изобразява Христос в средата с Дева Мария отляво, а отдясно – свети Йоан Кръстител.

Южно от църквата е погребана царица Елеонора Българска (1908-1917), втората съпруга на цар Фердинанд (княз

1887-1908 и цар 1908-1918). Благодарение на нейните усилия църквата е спасена, след като именно тя поръчва нейната реставрация.

Боянската църква е филиал на Националния исторически музей от 2003 г. Тя е паметник на културата от изключителна важност, който целогодишно посреща посетители от целия свят, за да ги запознае с различни епизоди от българската история, събрани на едно-единствено място. Известният византолог Андрей Грабар подчертава значението на Боянската църква по следния начин: „Боянската църква е подаръкът на България за средновековна Европа и за средновековния свят!“

Част от стенописите в църквата.

Снимка: Тодор Димитров.

Кадърът е предоставен от архива на НИИМ

ИВАНОВСКИТЕ СКАЛНИ ЦЪРКВИ

„Сборената църква“
Снимка: Милен Йорданов

Ивановските скални църкви се намират в североизточната част на България, на 22 км от гр. Русе. Разположени са в голината на Русенски Лом, който е последният пълноводен десен приток на р. Дунав. Формират най-големият скален манастир в страната, посветен на св. арх. Михаил. Той е бил значимо духовно и книжовно средище, свързано с Търново, столицата на Второто българско царство, с Патриаршията и българския владетелски двор.

През 1979 г. на проведената в град Луксор сесия ЮНЕСКО включва Ивановските скални църкви в Списъка на световното културно наследство. Те са приети по критерии (ii) и (iii) както заради съхранените в тях изключителни стенописи, така и защото формират впечатляващ културен пейзаж,

съчетаващ човека и природата. Днес имат статут и на Национален археологически резерват. Ивановският манастир е създаден от св. патр. Йоаким I. Той е виден български духовен водач, живял в края на XII – първата половина на XIII век. След завръщането си от Света гора изсича малка църква в скалите на Ломове. Научавайки за добродетелите му, цар Иван Асен II (1218-1241) посещава монаха и оттогава започва духовната им връзка. Владетелят обдарява стареца с много злато, което той използва за създаване на голям скален манастир недалеч от днешното село Иваново. Монахът от Ломове допринася за връщането на Средновековна България в лоно на Светото православие.

През 1235 г. на църковен събор в Лампсак той е утвърден за първи ръководител на възобновената Българска патриаршия. Църквите в Ивановския манастир са около петнадесет и в половината от тях има участъци със запазена стенописна украса. Извършени са дългогодишни консервационно-реставрационни дейности. Част от фреските, експонирани в Регионалния исторически музей-Русе, са свалени от пропаднали скални части на църквите, положени са върху изкуствена основа, реставрирани са и по този

начин са изложени за нова публика. Най-добре запазени са стенописите в достъпната за посетители църква „Света Богородица“. Въздействащите сцени от началото на втората половина на XIV век са наситени с динамични жестове и напрежение на изобразяваните персонажи. Отличават се с изобилието на елинистични елементи, изаязност, появата на голи човешки тела, реализма на изображенията. Сполучливите композиционни решения, динамиката на отделните сцени, богатите архитектурни и природни фонове, множеството детайли

Прозорец в манастирския скрипторий.
Снимка: Милен Йорданов

„Преображение“ в църквата „Св. Богородица“.
Снимка: Милен Йорданов

от управлявалите в Търново български царе и царици. Това става ясно както от житието на св. Йоаким, така и от частично запазените три дарителски композиции. Най-ранната е в „Затрупаната църква“ – цар Иван Асен II поднася макет на храма на патрона ѝ архангел Михаил. Образът на цар Иван Александър може да се види в ктиторската сцена в „Св. Богородица“. В „Съборената църква“ е изобразена св. Теофана – царица Теодора, първа съпруга на цар Иван Александър.

Ктиторски портрет на цар Иван Александър.
Снимка: Милен Йорданов

и стремеж към дълбочина и пространственост превръщат тази живопис в един от върховете на човешкото творчество. Сцената „Преображение“ е разположена в централната част на тавана на наоса. Около изображението на Христос сияе светлосия мандорла, като ефектът на „таворската светлина“ се усилва от четири диагонални лъча. Светлината на „Преображението“ заема важно място в учението на исихастите – православно религиозно течение от XIV век. Засиленото наличие на сюжети, свързани с отшелническият живот, подсказва влиянието на исихазма, последователите на който чрез мълчание и молитва се

стремят към единение с Бог.

Непосредствено до църквата се намира параклис, посветен на св. Герасим Йордански. Той е бил неразделен с излечения от него лъв, а след като починал, животното тъгувало и умряло на гроба му. Историята на светеца и лъва е символ на общност и хармония между човека и природата. В параклиса св. Герасим е изобразен със своя верен приятел. За монашеското братство в пещерната обител край р. Русенски Лом делата на раннохристиянския светец при свещената р. Йордан са били търсен пример за подражание.

Манастирът „Св. арх. Михаил“ е бил щедро обдаряван

ЛИК 2025

КАЗАНЛЪШКАТА ТРАКИЙСКА ГРОБНИЦА

Стенописи от купола на гробницата.
Кадърът е предоставен от архива на
ИМ „Искра“

През 2024 г. се навършиха 80 години от откриването на един от най-значимите и емблематични обекти на недвижимото културно наследство в България – Казанлъшката тракийска гробница.

Открита е на 19 април 1944 г. при направата на изкопи за противосамолетни скривалища в района на парк „Тюлбето“ в град Казанлък. Изградена е на нивото на околния терен и е ориентирана в посока север-юг, с вход от юг. Състои се от коридор, правоъгълна

предгробна камера и кръгла погребална камера.

Коридорът е изграден от необработени камъни, като зидовете му постепенно се снижават. Двете камери са изградени от тухли, споени с хоросан, а стените и поговете им са покрити с трипластова мазилка, върху която са нанесени стенописи в техники темпера и фреско.

Предгробната камера има правоъгълна форма и е покрита с конзолен свод. Върху стените е нанесена мазилка, разделена спо-

ред йонийския ордер на няколко цветни пояса в бяло, черно и червено, над които са представени двата фриза. При първия фриз върху черен фон е предадена централна палмета, от която симетрично в двете посоки излизат ластари със светлозелени листчета и светлочервени цветчета. Стенописата завършва с фигурален фриз с военни сцени. Центърът на всяка сцена е подчертан от двойка воители, към които от двете страни се присъединяват въоръжени пехотинци и преганящи конници. Сцените се свързват със събития от живота на покойника или с възпоменателни игри в неговата памет.

През правоъгълен вход се преминава в куполната камера. Куполното помещение има кошеровидно-камбановидна форма, завършваща при върха с ключов камък. Живописата е нанесена в същата последователност като в предгробната камера – цокъл, основна стена и антаблеман от архитрав, фриз и корниз, над който има втори фигурален фриз. Долната половина на стените е заета от редуващи се полета в черно, бяло и червено. Върху архитрава са представени редуващи се дванадесет четирилистни розети и дванадесет букрании (глави на бик), украсени с гирлянди. Отгоре е изобразена лесбийска кима, над която

се развива главният фриз със сцената на хероизация.

Централно място заемат трите фигури – знатният тракийец, увенчан със златен венец, съпругата му с диадема на главата, покрита с воал, седяща върху висок стол, и едрата права жена в пеплос, пристъпваща с поднос в ръце към тях. Сюжетът се интерпретира като погребално угощение. От двете страни на тази група се отправя процесия. Заг жената в пеплоса е изобразен млад мъж, носещ чаша и кана в ръце. След него пристъпват две музикантки в дълги хитони. Следват двамата воители, водещи оседлани коне. Отляво на аристократката е представена жена в дълъг хитон, носеща в едната си ръка кутийка с двускатно покритие, а в другата – правоъгълно сандаче. Заг нея върви втора със светлосиньо наметало в ръце. Следва ги младеж, водещ четири коня, впрегнати в двуколка. Над фриза са представени йонийски корниз, зъбчат орнамент, шнур и червена лента с единадесет лъвски глави. Върху най-горната част на купола е предадено надбягване с колесници, теглени от по два коня (биги). Ключовият камък е бил украсен с осмолестна розета.

Използваната в проектирането на архитектурния план мерна единица е приложена и при проектирането на стенописната украса. Това позволява на изследователите да установят синтез между архитектурата и стенописите, творчески процес, предхождащ същинското им изпълнение, и да разглеждат гробницата като

единна художествена творба.

Погребението, извършено в гробницата, е ограбено още в древността. В куполната камера са намерени няколко предмета, както и кости от два индивида. В предгробната камера е намерено глинено ойнохое и кости от погребения кон.

От двете страни на гробницата в насипа са намерени две огнища със следи от извършвани жертвоприношения – множество животински кости, съдове и керамични фрагменти. На същото ниво, но от двете страни на кръглата камера, са открити и два питоса.

Планът, градежът, стилът и техниката на стенописите, както и намерените предмети дават възможност Казанлъшката гробница да се датира във втората четвърт на III в. пр. Хр.

Грижите за опазването на паметника започват непосредствено след откриването му. Реставрацията и консервацията са поверени на Карл Йорданов, а археологическото проучване е осъществено през лятото на 1946 г. от Васил Миков. В края на същата година по проект на арх. Драгомир Джигров е изградена защитна постройка, чиито метална врата и купол се оказват неособено удачно решение за поддържане на оптимални условия за съхранение.

Така през 1958-1959 г. специалисти под ръководството на арх. Дафина Василева от новосъздадения Институт за паметниците на културата изготвят проект за нова защитна постройка, изградена през 1960 г., а до 1964 г. е окомплектована

и пусната в експлоатация и първата климатична инсталация, проектирана от инж. Карл Братанов.

На 5 май 1966 г. се свиква международен консилиум от ЮНЕСКО под ръководството на директора на Международния център за изследване на опазването и реставрацията на културни ценности (ICCROM) проф. Харолд Плендърлейт.

Докладът на комисията съдържа препоръки относно третирането на стенописите, конкретни действия за поддържане на „микроклимата“ и настоява да се търсят алтернативни решения за разглеждане на паметника. Така възниква идеята за изграждане на точно копие на паметника. Това става през 1973-1974 г., като проектът е на архитект Младен Панчев.

Стенописите са пресъздадени от Любен Прашков, Златка Кожухарова и Слави Войков.

През 1979 г. Казанлъшката гробница е включена в Листата на световното културно и природно наследство на III сесия на Комитета за световно наследство в Луксор и Каиро, който се провежда на 22-26 октомври 1979 г. Общата концепция между архитектура и стенописи, уникалният стил и майсторството на художника, както и постигнатите художествено, естетическо и емоционално въздействие върху наблюдаващия превръщат гробницата при Казанлък в един от шедьоврите на тракийското изкуство и на световното антично културно наследство.

НАЦИОНАЛНИЯТ ИСТОРИКО-АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РЕЗЕРВАТ „МАДАРА“

Магарският конник.
Кадърът е предоставен от архива на НИАР „Магара“

Националният историко-археологически резерват (НИАР) „Магара“ се намира на 17 км източно от Шумен и е част от Провадийското плато.

Самият историко-археологически резерват отстои на 2 км от селото и е разположен в гънките на живописните и непристъпни скали, достигащи височина до 100 м. Този каменен масив, дъно на някогашно море, представлява утаечни ценомнови скали. Изобилната вода е привлякла вниманието на човека от най-дълбока древност и го е задържала тук през всички епохи на човешката цивилизация. Тук се наслоили една върху друга няколко култури:

– среден палеолит 200 000–50 000 г.пр.Хр.

– неолит – 7000–4000 г.пр.Хр.

– каменно-медна – от 3000 до 1800 г.пр.Хр.

– тракийска – IV–I век

– римска – I–IV век

– византийска – V–VI век

– старобългарска – Първа и Втора българска държава – VIII–XIV век

– раннотурска – XIV–XV век

С право първите изследователи на историческото минало на древна Магара я нарекли „Българската Троя“...

Името Магара по всяка вероятност произхожда от прилагателното „магарос“,

което значи „гол“, „плешив“... С това име Магара е изгряла важна роля през всички времена.

Голямата пещера, намираща се на източната част на платото, представлява внушителен скален навес, висок 70 м, широк 130 м и дълбок 30 м. В северната ѝ част се намира Малката пещера, обитавана от първобитния човек през каменно-медната епоха. В нея са открити оръдия на труда и оръжия от кремък, камък и кост, фрагменти от глинени съдове, амулети и др. Към средата на първото хилядолетие преди Христа тук се заселват траките. В Голямата пещера

те устроили около I век пр.Хр. светилище, което посветили на Трите нимфи – покровителки на водите, горите и природата. От това място произхожда каменен релеф с тяхно изображение и надпис. Намерени са също оброчни плочки на Тракийския конник – главно божество на траките, мраморен релеф на Херакъл, плочи на бога на виното Дионис. През всички исторически епохи пещерата е служила за склад на храни.

Източно от с. Мадара се е намирало голямо и цветущо римско селище. Тук е разкрито стопанско имение – римска вила Рустика, която се състои от обширно жилище, стопански и граждански сгради, обществена баня и ран-

нохристиянска църква. Жилището има 50 помещения, спални, приемни, баня и голям двор с 16 колони. В средата му е изкопан басейн, събиращ дъждовната вода. Помещенията се отоплявали с т.нар. хипокауст – въздушно подподно отопление. В северното крило на жилището има следи от голям хамбар и винарна. Вилата е била притежание на богат робовладелец и е просъществувала от II до V век.

В подножието на Голямата пещера е открит голям склад за зърнени храни. В него са намерени 14 долиума, големи глинени съдове с вместимост от 800 л, вкопани в земята. Складът е датиран от V-VI век и имал предназначение да снабдява с храна гарнизона на кре-

постта, издигащ се върху платото над Голямата пещера.

Между Малката пещера и скалната църквичка се вижда тесен процеп, прорязващ скалата от основата до върха. Тук е бил древният пряк път, служещ за връзка между крепостта и пещерата. Запазените жлебове и дупки за греди показват, че тук е имало дървено стълбище, по което са изнасяли нагоре вода и храна.

Крепостта, чиито руини стърчат върху платото, има отлично стратегическо положение – уязвима е само от север. Там са били издигнати солидни зидове. Формата на крепостта е неправилна, съобразена с особеностите на самата местност. Стените са изградени от масивни

Скалите, върху които е изсечен Мадарският конник. Кадърът е предоставен от архива на НИАР „Мадара“

ЛИК 2025

гялани блокове с различна големина. Голямата порта се намира почти в центъра на северната стена. Тя е защитена от две петъгълни кули. Зидовете са запазени на височина до 2 м. Вътре в крепостта са запазени и основи на казарми. Открита е и малка църква. Крепостта Матора се споменава през 1388 г., когато е превзета от турците. По всяка вероятност преди това тя е била лятна резиденция на българските владетели, които идвали тук на лов. Крепостта е играла важна роля в защитата на старите български столици и проходите в средновековна България.

Мадарският конник, този уникален паметник на старобългарското изкуство, е открит за българската наука през 1872 г. Върху скалите неизвестен скулптор е изваял голям релеф на конник с няколко надписа около него. Мадарският конник е единственият каменен релеф от такъв тип в Европа. Издялан е на 23 м от основата на скалата. Представлява конник на кон, убил с копие си лъв, приклепнал под нозете на коня. Вляво зад конника се вижда тичащо куче. Релефът по всяка вероятност представлява изображение на българския хан Тервел (701-721). Изображението е в естествена големина. Горната част е оградена с жлеб за отделяне от скалната повърхност. В дясната ръка конникът държи поводите на коня, а в лявата, вдигната нагоре, държи чаша или рог за пиене. Конни-

кът е представен в победна поза. Лъвът, приклепнал пред него, е промушен с копие. Това е триумфална сцена, безсъмнено възхвалява на държавен глава. Според последните проучвания Мадарският конник представя триумфален образ на българския хан Тервел, за което загатват и надписите около него. Те са вдълбани с гръцки букви на гръцки език. Ерозията ги е повредила извънредно много. Първият горен надпис е от времето на Тервел, левият долен – на Кормисош, и десният долен – от времето на Омуртаз. В надписите за първи път се споменава името БЪЛГАРИ. Първият надпис се датира от 705 г. Тогава прозорливият хан Тервел помогнал на византийския император Юстиниан да си възвърне престола. Българският владетел бил провъзгласен за цезар – пръв след императора. Византийският василевс се задължил да плаща годишен данък на българите. Това става ясно от надписите, които увековечават величави събития и времена на слава и подем на българските владетели. В надписите проличава и голямата отговорност на българските ханове пред поколенията.

Мадарските надписи са най-старите български официални документи. Те възвеличават епохата от VIII-IX век на България, когато тя е била мощна държава и е диктувала историята на Балканския полуостров, когато дори и вековната и горда Византийска империя трябвало да се съо-

бразява с нейната политика.

Живописна и удобна пътека води вляво от релефа до обширен архитектурен комплекс от сгради, строени в различни периоди на Ранното и Късното българско средновековие.

Първоначално тук е било съградено езическо капище (светилище), което след покръстването става християнска църква. Около нея са пристроявани манастирски сгради от IX до XIV век. До светилището е изградена и баня.

Дълго време още Мадара продължава да бъде култов център на българите. Традицията продължава и през Второто българско царство – XII-XIV век. Оттогава датира скалната църква от късния феодализъм, вдълбана вляво от Голямата пещера. Друга църква, градена от ломени камъни и хоросан, се намира на 50 м северно от конника. Датира се от края на XIV век и е била гробнична.

Тези църкви и сгради са били във връзка с един от най-големите скални манастири от XIII-XIV век. Високо в скалите се виждат пояси от дупки на повече от 150 скита и килии.

Мадарският конник е един от шедьоврите на средновековното българско изкуство. От 1972 г. е паметник на Световната организация за културно наследство ЮНЕСКО.

През 2006 г. в резервата бе открита нова музейна експозиция, която представя Мадара като култов център през различни исторически периоди.

НЕСЕБЪР

Несебър е един от най-древните градове в Европа, възникнал преди повече от 3200 години. Старият град е разположен на малък полуостров с дължина само 850 м и ширина 350 м, свързан със сушата чрез тесен провлак. Несебърският полуостров – античният Месамбрия, наричан в Ранното средновековие Месемврия, а по-късно и Несебър, е заселен още в края на бронзовата епоха. Древните траки са го нарекли Мелсамбрия, което на техен език означава „град на Мелсас“ – от името на легендарния основател на селището и тракийската дума за град „бриа“.

Етнографски музей – Несебър

Помещава се в къщата на Москояни, построена през 1840 г. от богат гръцки търговец. Къщата е един от най-интересните възрожденски паметници – типичен представител на несебърската жилищна архитектура от късния период на Българското възраждане. Тя е двуетажна. Приземният етаж е каменен, висок, с двукрила врата. Горният жилищен етаж е еркерен и обшит с дъски. Той е с високи и много на брой прозорци с изглед към морето. Петте стаи на

етажа са разположени около салон с дърворезбован таван, в средата украсен със звездобразна розета. Музейната експозиция е представена във всички стаи, като предлага богата палитра от експонати, които те пренасят през историята, етнографията и археологията на отминалите времена в Несебър.

Археологически музей „Старинен Несебър“

Археологическият музей в Несебър е създаден през 1956 г. и първата му експозиция е била уредена в църквата „Св. Йоан Кръстител“. В новата си сграда, строена специално за музей по проект на арх. Христо Коев, се премества през 1994 г. Тук е уредена експозицията „Несебър през вековете“, в която са представени многобройни паметници на културата, илюстриращи историята на античния Месамбрия и средновековния Несебър. Експозиционната площ на музея обхваща фойе и четири зали – първа зала „Месамбрия и траките“, втора зала „Антична Месамбрия“, трета зала „Месемврия в пределите на Рим, Византия и България“ и Иконна зала. Достойно място във фойето заема дипломата, удостоверяваща

вписването на Стария Несебър в Списъка на паметниците на световното културно наследство. Това става на 9 декември 1983 г. на VII сесия на Комитета за световно наследство, проведена във Флоренция, Италия.

Църквата „Св. Успение Богородично“

Църквата „Св. Успение Богородично“ е единствената останала действаща църква в Несебър. Построена е през 1873 г. върху руините на две по-стари църкви, посветени на Божията майка. Изградена е от иззидан камък, като за построяването на църквата са били употребени вторично материали от разрушената през 1855 г. църква „Христос Акрополит“, от пропилеите на базиликата „Св. София“, от крепостните стени и много други архитектурни мраморни елементи, мраморни плочи с надписи и релефи. Осветена е на 21.05.1894 г. Тя е най-голямата и най-добре запазената трикорабна базилика в града с купол и късна иконография. Камбанарията ѝ се извисява високо над останалите сгради в Стария Несебър. Храмът пази чудотворна икона „Богородица Мегарска“, която всяка година на 15 август (когато е и празникът на града) се

изнася за поклонение с литийно шествие из улиците на Старинен Несебър. Тук много туристи и гости на града сключват църковен брак.

Базиликата „Св. София“

Построяването на базиликата „Св. София“, или т.нар. Стара Митрополия, датира от края на V и началото на IV век. Два са строителните периоди, като сегашния си вид тя е придобила в началото на IX век. Разположена е на предполагаемия стар център на града (античната Агора), където се е извисявал храмът на Аполон. Базиликата е била част от комплекс – резиденция на несебърския митрополит. Тя е трикорабна базилика, с една полукръгла апсида, която отвън е тристенна, с нартекс (преддверие) и атриум (вътрешен двор). Дължината ѝ е 25,50 метра. Страничните кораби са отделени от централния чрез градени от камък правоъгълни стълбове, свързани с тухлени арки. Над тях стъпва втора аркада. На източната стена над апсидата са разположени три аркирани прозореца. Базиликата е имала двускатен покрив, който не е запазен. В апсидата почти в цялост е съхранен синтронът. Отвътре църквата е била измазана с хоросан и стенописана. Целият под е бил покрит с мозайка от малки разноцветни камъчета.

В базиликата е запазена част от гробница – кенотаф (символично погребение) на дъщерята на византийския

император Андроник III Палеолог – Матауса Кантакузина Палеологина. Днес надгробната плоча може да се види в Археологическия музей.

Църквата „Св. Стефан“

Църквата „Св. Стефан“, или т.нар. Нова Митрополия, е изградена в периода XI–XIII век. През XVI век е удължена на запад, а през XVIII век е добавен притворът. По план църквата представлява трикорабна базилика. Средният кораб се извисява над страничните и е увенчан от изток и запад с овални фронтони. Църквата е построена от каменни блокове и тухли. При строителството ѝ са преупотребени множество архитектурни елементи – корнизи, капители, релефи от разрушени по-рано християнски сгради.

Първоначално църквата е носила името на Богородица. Затова и тематично стенописите са свързани с живота на Божията майка.

Датата на изписването на църквата е отбелязана в ктиторски надпис, разположен над южната врата на наоса – 1599 година.

Изобразени са над 1000 фигури в 258 композиции. Сцените от чудесата на Христос са дадени в цяла поредица според евангелските легенди. Особеностите на стила на изобразяване позволяват да се разграничи ръката на трима майстори: двамата са работили в източната част на наоса, а

трети – в западната. В началото на XVIII век на източната стена на притвора е нарисувана сцената „Страшният съд“ в традиционна за времето си иконография. В църквата са запазени оригинален по стил рисуван иконостас от края на XVI век и резбован архиерейски трон и амвон от края на XVIII век. Благодарение на съхранения си архитектурен облик, на иконостаса и преди всичко на високохудожествените стенописи църквата „Св. Стефан“ се явява един от най-значителните паметници на българското културно наследство.

Църквата „Св. Йоан Кръстител“

Църквата „Св. Йоан Кръстител“ е построена през X век. Градена е от ломен камък и хоросан и е с размери 14 на 10 метра. Около прозорците и над вратата се забелязват наченки от украсни елементи, работени от тухли. Църквата е типичен представител на прехода от скъсената базилика към кръстополната църква. Над центъра – на вписан кръг, се извисява цилиндричен барабан, завършващ с полусферичен купол. На изток завършва с три полукръгли апсиди. Църквата е без притвор. Западната, северната и южната фасада са насочени с по една висока сяпа арка. Църквата е измазана и стенописана. От изображенията са запазени ктиторски портрет (XIV век), разположен на южната стена, както и сцена с

образа на св. Марина (XVII век), разположена върху югозападната колона. През 2013 г. във връзка с изпълнявания проект за реставрация на църквата бяха проведени спасителни археологически проучвания. В резултат на тях бе установено, че кръстополната църква е построена върху основите на късноантична трикорабна базилика. В първоначалния си план базиликата е имала една апсида, полукръгла отвън и отвътре. Впоследствие към южния и вероятно към северния кораб са долепени две малки полукръгли апсиди. Според плана си и материалите от проучванията базиликата може да се датира в VI век.

Църквата „Христос Пантократор“

Църквата „Христос Пантократор“ (Вседържател) е построена през XIII-XIV век и е

една от най-забележителните и най-добре запазени средновековни църкви в Несебър, типичен представител на живописния стил в църковната архитектура. Тя е правоъгълна по план, с размери 16 на 6,90 м, с два входа – на запад и на юг. На изток завършва с три малки апсиди, богато профилирани отвън. Храмът има подчертано издължени пропорции. В средата на наоса се издигали четири стройни колони (сега разрушени), носещи купол. Над притвора се издига квадратна кула – звънарница. Изкачването става откъм юг по тясна каменна стълба, вградена в стената между наоса и притвора.

По цялата дължина на фасадата преминава пояс от високи, двойно вдлъбнати арки. Над тях в три реда се вие характерната украса от патички и четиристийници. Над

апсидите на източната част на фасадата преминава фриз от свастики, изпълнен с тухли – символ на соларния култ. Богато украсеният барабан на купола е снабден с 8 арковидни прозореца. Светлината прониква и през останалите подобни прозорци на южната и на северната фасада. Притворът е малък, с вградена под пода средновековна гробница. По вътрешността на стените са запазени само следи от оригиналните стенописи, покривали ги някога.

Старият Несебър не е просто град – той е жива история, вплетена в камъка, морето и тишината на вечността. Разхождайки се из неговите тесни улички, човек неусетно прекрачва хилядолетия, усеща пулса на миналото и разбира, че тук времето не отминава – то просто живее.

Църквата „Христос Пантократор“.
Кадърът е предоставен от Община Несебър

РИЛСКИЯТ МАНАСТИР

Рилският манастир.
Кадрът е предоставен от архива на манастира

Рилският манастир е дълбоко и трайно свързан с историческата съдба на българския народ. Основан през 30-те години на X век от св. Йоан Рилски като монашески център, той се превръща в средище на религиозно-просветния живот в средновековна България. Макар и далече от големите просветителски и културни центрове като Плиска, Преслав и Охрид, тук в светата обител кипи живот в съответствие с културните тенденции на епохата. С тази си дейност през Средновековието се свързват и понятията „учение“, „учител“ и „покровител“. Заветът на основателя на манастира, както и неговото дело, се установяват като традиция в живота на брат-

ството на светата обител.

Османското нашествие забавя, но не спира културното развитие на българския народ. В резултат на настъпилата криза една значителна част от средновековната интелигенция емигрира, а от страната са изнесени редица ценни книжовни паметници. Пазители на книжовната традиция и главни средища на просветния живот стават оцелелите манастири, сред които Рилският манастир има първостепенно място.

Знаменателно е връщането на мощите на св. Йоан Рилски през далечната 1469 от тогавашната столица – Търновград, в основаната от него обител, както и целият път на светите мощи до нея. Въ-

преки трудния за българското население период, монасите успяват да намерят и върнат нетленното тяло на нейния основател и пръв ктитор.

Самият акт на пренасяне на мощите на светеца оказва много силно верско и патриотично въздействие на българите. Навсякъде по пътя му към манастира те биват посрещани и придружавани. Жителите на Никопол, София, Владая и до самия метох „Орлица“ се покланят на светеца и целуват нетленните останки на преподобния Йоан Рилски.

Даровитият писател Владислав Граматик описва най-подробно това събитие за българите. В своята повест той картинно показва, че поробените българи не са забравили своята славна история, своето минало. Събитията, отразени в повестта, бележат нов етап в историята на манастира като културен център.

Благодарение на уелото ръководство на манастирското братство през XV-XVIII век Рилският манастир успява да си издейства облекчения, потвърдени с много султански фермани. Но независимо от тези височайши актове монасите често са изнудвани, ограбвани и подложени на силни притеснения. С ферман Селим II (1566-1574) настоява

да спрат „всякакви насилия и незаконни действия, които се вършат над монасите“. Тези султански актове прикриват слабостта на върховната власт, която е безсилна да спре произволите над монасите в отдалечените от Цариград райони на империята.

Независимо от многото произволи на местни управници и чиновници манастирското стопанство постепенно се разширява, като включва вакъфски имоти и земи. Рилската света обител успява да открие свои метоси в повече от 50 селища из българската земя. В тях рилските таксидуоти поддържат училища, в които обучават деца, подготвяйки ги впоследствие да продължат духовното обгрижване на населението. В своите пътувания таксидуотите про-

повяждат в градските църкви и изнасят беседи за необходимостта от просвета.

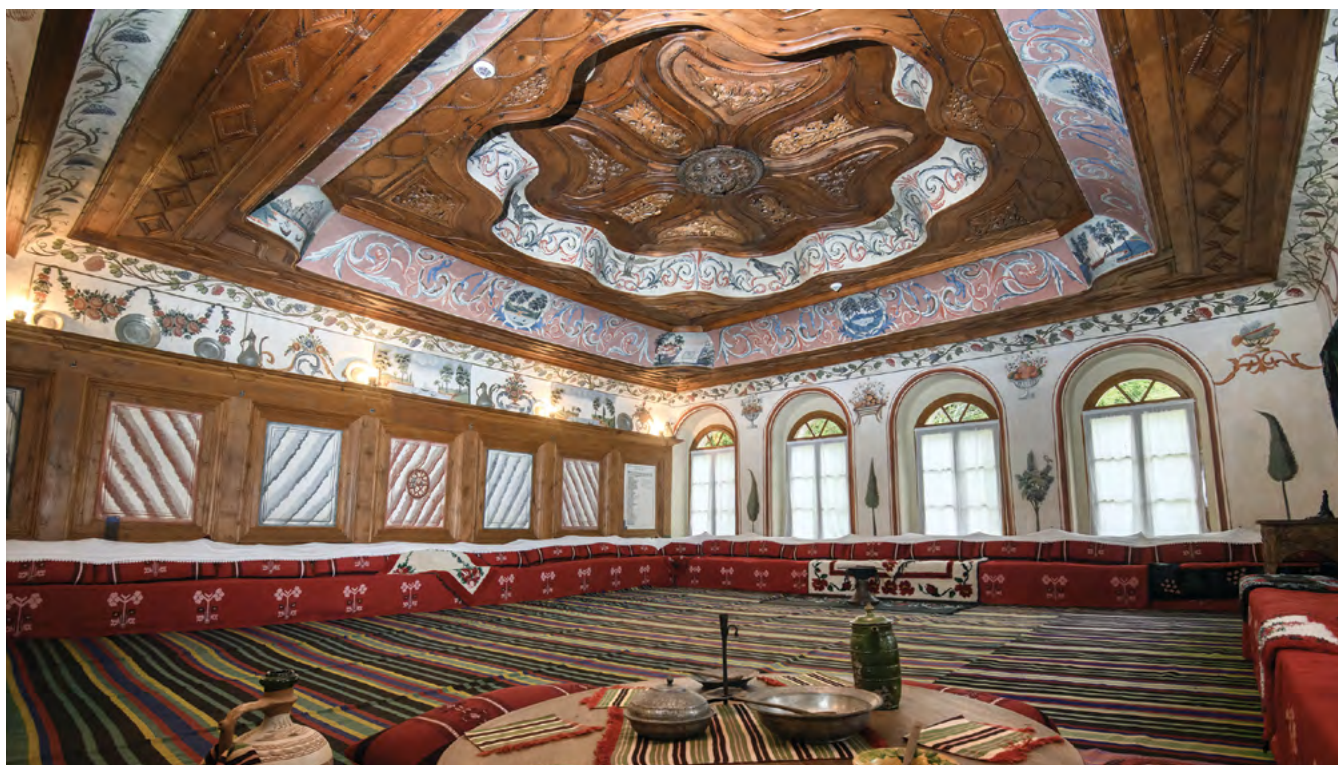
Връзката с езика, с историята и религиозната традицията на българите превръща Рилския манастир в духовен център на българската нация. Той не само успява да съхрани богослужението на роден език, да опази историческия спомен за свободната Българска държава и да продължи книжовно-просветните традиции. С цената на много компромиси и материални жертви, с умело лавиране и дипломатичност манастирското ръководство извежда обителта от водовъртежа на изнудването на османската власт.

XVII и отчасти XVIII век са тежки за съществуването на манастира. Сръбските патриарси, на които е подчинена по това

време обителта, не успяват да я защитят, поради което манастирските старейци се обръщат за покровителство към Цариградската патриаршия. Във ферманите от 1721 и 1743 година като застъпник на манастира е посочен Цариградският патриарх. В запазен османски документ от 1777 г. четем, че манастирските сгради са порутени и се нуждаят от ремонт, поради което монасите настояват да се направи проверка и да се даде позволение за ремонт.

През втората половина на XVIII век с политическите размирици в Османската империя зачестяват грабежите в манастира и историческите извори изобилстват с оплаквания. През 1765 г. обителта е ограбена от разбойници, които отнесли „кандила и потир, и све, що имаше сребрено“. Непрекъснатите войни, които Портата води с

*Във вътрешността на рилската обител.
Кадрът е предоставен от архива на манастира*

ЛИК 2025

Част от стенописите.

Кадрът е предоставен от архива на манастира

Русия по това време, увеличават страданията на братството.

Независимо от бедствията този период не е за време на застой в обителта. Строителството в манастира и около него показва, че той намира сили да се справи с дълговете, данъците и глобите. Националното съзнание се заражда и засилва интереса на българите към Рилския манастир като жив спомен от свободната България. Дори смутните кърджалийски времена не са в състояние да пресекат пътя на поклонниците към манастира.

Почти веднага след пожара, станал през 1833 г., манастирските старейци изпращат свои представители в Цариград, за да може чрез застъпничеството на патриарха да получат разрешение за строеж. Строежът започва със султански ферман на Махмуд II (1808-1839) от 23 март 1833 г. С него се разрешава опожарените сгради да се възстановят „според старото им положение“, но монасите желаят да има по-здрави и по-крепки.

Възобновяването и доизграждането на отделните крила в манастирския комплекс завършва през 60-те го-

дини на XIX век. За времето си по размери, брой на работници и продължителност това е най-крупният български строеж. В работата се включват зографи, иконописци, дърворезбари и строители, както и други майстори от различни области на изкуството. Те влагат в украсата голямо старание и умение и благодарение на възможностите, които им дава манастирското ръководство, разгръщат своите замисли мащабно. В своята художествена цялост Рилският манастир става възплъщение на българския възрожденски дух.

ТРАКИЙСКАТА ГРОБНИЦА ПРИ СВЕЩАРИ

Изказвам благодарността си за отправената покана от списание ЛИК и за предоставената възможност отново да бъде представена уникалната Тракийска гробница при с. Свещари, Община Исперих, по повод честването на четиридесет години от обявяването ѝ за паметник на ЮНЕСКО.

Гробницата се намира в сърцето на Лудогорието, в границите на Археологически резерват „Сборяново“, който е разположен върху част от землищата на селата Свещари и Малък Поровец, Исперихска община. Буйната растителност, богатите на дивеч и дъхави билки гори, наличието на извори и благоприятния климат в района са привлекли човека още в древността. На тази територия са открити най-много свидетелства, свързани с носителите на културата на севернотракийските племена, известни със сборното наименование гети.

През 1982 г. в насипа на Гинина могила от Източния могилен некропол в Археологически резерват „Сборяново“ е открита т.нар. Свещарска гробница – забележителен паметник на тракийската монументална архитектура. Гробницата е проучена от екип, ръководен от доц. д-р Мария Чичикова от НАИМ при БАН. Тя е първият паметник, изследван комплексно и интердисципли-

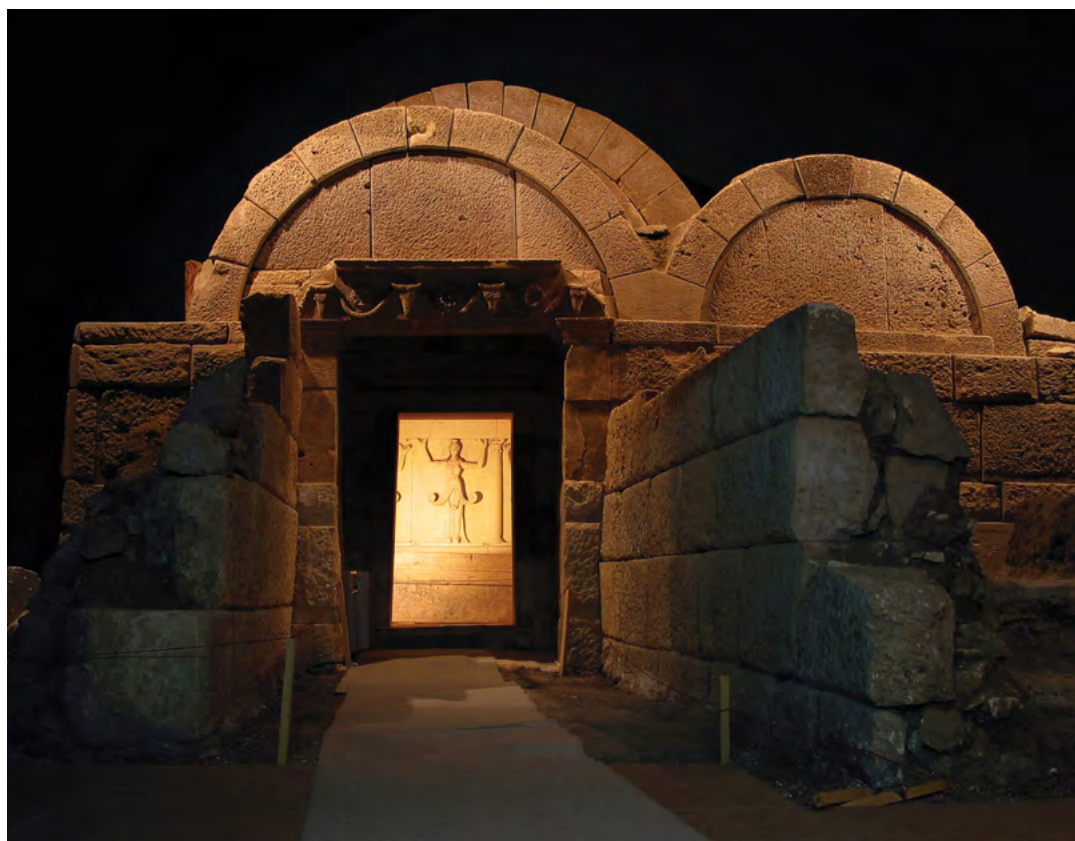
нарно, като наред с това са извършени планирани действия по нейната консервация, реставрация, експониране в защитена среда и социализация. Поради голямата историческа стойност, степен на запазеност, хармонично съчетаване на архитектура със скулптурна и живописна украса Свещарската гробница е обявена през декември 1985 г. за паметник на Световното културно наследство и попада под егидата на ЮНЕСКО. От 2000 г. световният паметник е открит за посещения. След откриването на уникалната тракийска гробница районът на Исперих става център на комплексни научни изследвания по програма „Гетика“ на

Института по тракология.

През годините многобройните публикации за гробницата са свързани с резултатите от проучването ѝ, със задълбочени анализи и интерпретации, които разкриват характеристиките ѝ черти и приложените новаторски (архитектурни) решения. С уважение и почит към труда на изследователите ѝ, благодарение на които всичко важно за гробницата е написано и изречено, може да отбележим някои от характеристиките ѝ черти, които впечатляват учени и посетители. Всеки затаява дъх, виждайки за първи път монументалната гробница, издигната преди няколко хилядолетия като дом за вечността.

Входът към Тракийската гробница при село Свещари.

Снимки: Мехмед Азиз, фотограф на Историческия музей в Исперих

Фриз с кариатиди и леглото на Владетеля-херой.
Снимки: Мехмед Азиз, фотограф на Историческия музей в Исперих

Гробницата е изградена от големи обработени варовикови блокове – квадри. Състои се от громос (коридор) и три камери с квадратен план – предгробна, странична и гробна, всяка с различни размери и покрита с отделен полуцилиндричен свод. Приложените архитектурни решения я доближават до гробната архитектура от елинистическата епоха, използвана в района на Източното Средиземноморие. Тук характерната за тракийските гробници осова схема на разположение на камерите е нарушена и изпълненият асиметричен план води до прилагане на нови конструктивни похвати при оформяне на самостоятелните сводове. Като украса към тях са използвани два акротерия (архитектурен елемент) – страничен и централен, с оформен декоративен мотив – палмета. Това нестандартно съчетание е приложено за първи път тук в земите на гетите. То е непознато от други паметници в

архитектурата на елинистическия свят, където акротерии са използвани за украса на двускатни покриви.

Гробната камера се отличава с богата скулптурна и живописна украса. Оформеният фриз с десет женски фигури-кариатиди предлага нова иконографска схема. Кариатидите носят върху главите си калатос-кошничка за плодове или цветя, символ на божества, свързани с плодородието. Те имат оформени прически и крака, обути в елегантни обувки. Всяка е облечена в ефирна греха, пристегнатата с коланче и с оформена долна част в декоративен растителен мотив във формата на цвете. Мотивът е подобен на изображенията на богини с растителни или змиевидни крайници от гробни паметници през елинистическата епоха, познати в района на Източното Средиземноморие. Смята се, че той е свързан с един от аспектите на Великата богиня-по-

кровителка на растителния свят, плодородието, символ на цикличността – живот и прераждане. Кариатидите с вдигнати нагоре ръце като че ли носят небесния свод над погребания. Над четири от тях срещу входа на камерата е разположена живописна сцена в лунета, изобразяваща момент на хероизация – обожествяване на покойния владетел. Двама централни персонажа в композицията са владетелят конник и Богинята, която му поднася лавров венец, символ на новия му статус – херой/богочовек. Приложената техника на изписване е сухо фреско. Рисунката е направена умело върху камъка с черен въглен.

Интериорът на гробната камера се допълва от мебелировката, която се свързва с ритуалите, извършвани при погребването на знатните траки. Умели майстори са изработили две каменни легла с възглавници, един четирикрак стол без облегалка – тип

дифрос, от крушово дърво и каменен наускос. Двете легла показват, че гробницата е била семейна. Наускосът е единственият триизмерен, изграден от реални архитектурни елементи, открит в интериор на гробница. Той е оформен като фасада на храм. Затворен е с три каменни врати, над които е разположен фронтон с изпълнена в релеф глава на Горгона Медуза – предпазващ символ, за който се знае, че погледът ѝ превръщал всичко живо в камък.

Най-свещеното място в гробницата е леглото, където е бил гробът на владетеля, скрит от погледите на смъртните зад наускоса. Каменните три крила на вратата бележат границата между живота и отвъдното. Благодарение на задълбочените анализи от изследователите на Свещарската гроб-

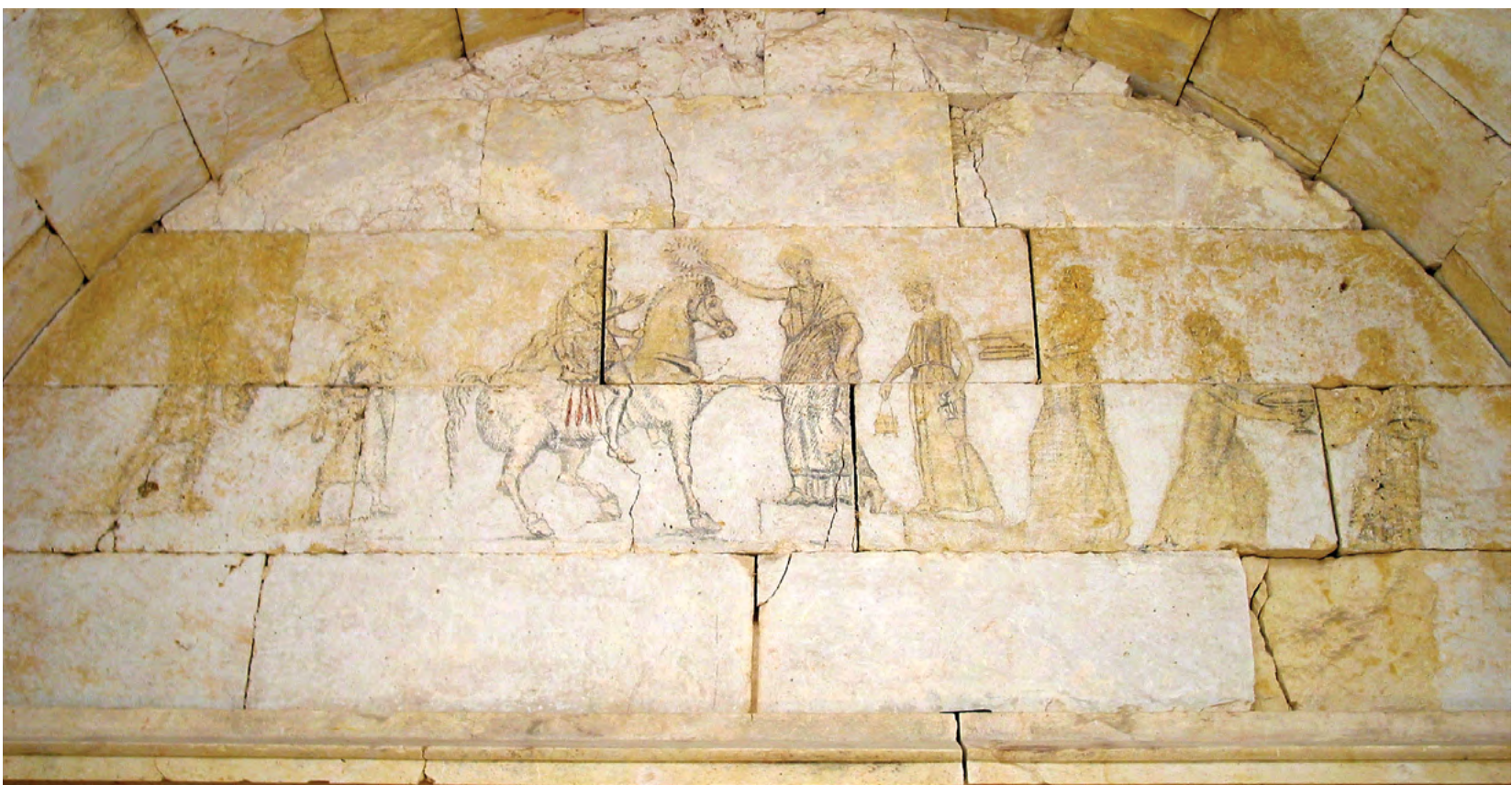
ница и посочените паралели с образци на гробната архитектура и декорация от елинистическия свят, може да се проследят възприетите във вътрешността на Тракия постижения на епохата. Това се дължи, от една страна, на установените контакти между Тракия с големите центрове от Източното Средиземноморие и Македония, а от друга – на общите за епохата погребални практики и ритуали – свързани с вярата с отвъдното, където погребаният се явява/почита като херос.

Откритите в гробницата и могиления насип инструменти свидетелстват за извършените специализирани дейности от майсторите строители с помощта на оловен отвес, шаблон от камък за изработване на профили, както и следи от използването на пергел. Установено е, че

издраскани гръцки букви върху квадри са били използвани, за да се означа височината на редовете за подреждане на строителните блокове. Находките от гробния комплекс са датирани и потвърждават изграждането на гробницата около 80-те години на III в.пр. Хр. Предполага се, че в тази семейна гробница от Източния некропол на гетската столица Хелис са погребани царят на гетите Дромихайт, победителят на Лизимах, и неговата съпруга. Археологическите проучвания на града, които продължават и към днешна дата, потвърждават, че тук се намира центърът на гетската държава през ранноелинистическата епоха, съществувал от последната четвърт на IV в.пр.Хр. до 250 г. пр.Хр., когато загива от разрушително земетресение.

В люнета – живописна сцена с момент на хероизация.

Снимки: Мехмед Азиз, фотограф на Историческия музей в Исперих

Николина Ангелинина, старши експерт към
Дирекция Национален парк „Пирин“

НАЦИОНАЛЕН ПАРК „ПИРИН“

Сгушен в сърцето на Югозападна България, Националният парк „Пирин“ е спираща дъха мозайка от назъбени върхове, кристални езера, вековни гори и уникално биоразнообразие. Признат от ЮНЕСКО за обект на Световното природно наследство, паркът предлага поглед към свят, формиран от времето и опазен от прекомерната човешка намеса. Драматичните му пейзажи и изключителната екологична стойност го превръщат в дестинация за любителите на природата и търсачите на приключения.

История

Създаден през 1962 г. като Нарoden парк „Вихрен“, паркът първоначално е опазвал едва 6000 ха гори и алпийски терени. През 1979 г. е преименуван на Пирин, а през 1998 г. получава статут на национален парк. Днес Национален парк „Пирин“ се простира на над 40 000 ха и обхваща Северен Пирин между местностите Прегел и Тодорова поляна.

В пределите на Национален парк „Пирин“ се намират два резервата – „Баюви гунки –

Джинджюрица“ и „Юлен“. „Баюви гунки – Джинджюрица“ е сред най-старите резервати в страната, където се опазват вековни гори от бяла и черна мура. „Юлен“ е най-младият резерват в България, създаден, за да съхрани високоталпинските територии и да осигури оцеляването на редица ендемични видове.

Релеф

Националният парк „Пирин“ впечатлява с подчертано алпийския си характер – повече от 90 върха се извисяват над

*Валявишки езера и Полежан в Пирин.
Кадърът е предоставен от автора*

2500 метра начело с връх Вихрен (2914 м). Под суровите им силуети блестят над 180 ледникови езера с кристално бистра студена вода. През лятото алпийските ливади се изпъстрят с цвят, а вековните гори, които покриват почти половината от територията на парка, носят прохлада и усещане за тишина и неподвластност на времето.

Биоразнообразие

Растителният свят на Пирин е рай за ботаниците. Тук се срещат над 1300 вида висши растения, много от които ендемични – видове, срещащи се на ограничена територия. Сред локалните ендемити са пиринският мак, пиринската злотевица, Урумков и Кожухаров окситропис. Еделвайсът, символ на чистотата и устойчивост, също може да бъде открит по високите скали.

Особено забележителни са вековните гори от бяла и черна мура. Тези гървета, някои от които на стотици години, създават магическа атмосфера със своите извити клонове и величествено присъствие. Сред тях се откроява Байкушевата мура – най-старото изголистено гърво в България. Смята се, че е на повече от 1300 години, което я прави свидетел на много епохи и промени. Тя е наречена на името на лесовъда Константин Байкушев, който я открива и описва през 1897 г.

Животинският свят на Пирин е също толкова разнообразен.

Кафяви мечки, вълци, диви свине и диви котки бродят из горите на парка, а сред алпийските ливади и стръмните скални откоси може да се видят диви кози. Над 160 вида птици се срещат тук, сред тях се откроява скалният орел – символът на Национален парк „Пирин“.

Туризъм

Национален парк „Пирин“ е мечтана дестинация за туристи, алпинисти и любители на зимните спортове. С добре развита мрежа от 22 туристически пътеки и 10 велосипедни маршрута, паркът предоставя разнообразни възможности за опознаване. 13 хижи и заслони осигуряват безопасно настаняване за пътуващите.

Богато културно наследство

Отвъд своите природни чудеса Национален парк „Пирин“ е пропит с история и традиции. Регионът около парка е дом на вековни манастири, традиционни български села и фолклор, който се предава от поколение на поколение.

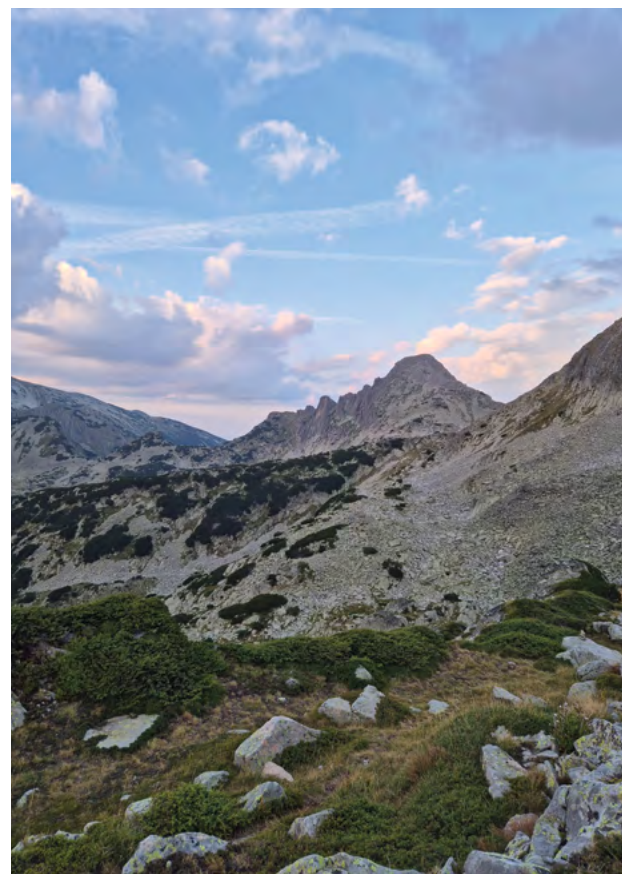
Дестинация, която трябва да бъде посетена

Национален парк „Пирин“ е повече от просто живописно място за отдих – това е жива, дишаща екосистема от глобално значение. Независимо

дали сте търсач на приключения, любител на природата или пътешественик, Пирин предлага незабравимо преживяване.

Като обект на Световното наследство на ЮНЕСКО паркът е не само символ на природна красота, но и призив към действие за неговото опазване. Посещавайки Пирин отговорно, можем да гарантираме, че бъдещите поколения ще продължат да се възхищават на неговото величие. Затова, обуйте туристическите си обувки, вдъшайте свежия планински въздух и открийте един от най-завладяващите национални паркове в Европа.

Джангал в Пирин.
Кадърът е предоставен от автора

Елена Илиева, директор на Природонаучния музей при Биосферен парк „Сребърна“

ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ – РЕЗЕРВАТ „СРЕБЪРНА“

В едно от фойетата има изложбена зала с детски рисунки, посветени на „Екофорум Сребърна“, който е с 30-годишна история. Кадърът е предоставен от архива на ПР „Сребърна“

Историята на Сребърна започва още през 1863 г., когато Феликс Каниц посещава езерото. Австроунгарец по произход, по природа художник, пътешественик, изследовател, той написва три тома за Сребърна и за река Дунав под общото заглавие „Дунавска България“.

Първият българин, работил и популяризирил това място, е Алекси Петров – аптекар по професия, родом от Плевен. За първи път той идва в Сребърна през 1911 г., последващите години много пъти се застъпва за природата тук, за да се стигне до 1948 г., когато властта взе-

За децата се организират различни мероприятия. Кадърът е предоставен от архива на ПР „Сребърна“

От музея се стремят да представят на гостите едно преживяване с наука, природа и добра визия.
Кадърът е предоставен от архива на ПР „Сребърна“

Провеждат се и конкурси в помощ на резервата.
Кадърът е предоставен от архива на ПР „Сребърна“

ма решение да бъде обявен за резерват. Сребърна става един от първите резервати в страната. Първ е резерватът „Силкосия“ на река Велека, това става през 1933 година.

По-късно – през 1977-а, влиза в световната мрежа за Биосферни резервати, а през 1983 г. в списъка за Световно природно наследство към ЮНЕСКО. В този списък са 182 природни обекта, намиращи се в 152 държави.

Музеят е построен на стратегическо място с панорамна гледка към езерото. През есента на 1983 г. отваря врати за посетители от страната и чужбина. В него са представени във витрини препарирани блатни, пойни и грабливи птици и бозайници, характерни за резервата. В страната са регистрира-

ни 420 вида птици, а на територията на „Сребърна“ се откриват 220 от тях. Малко повече от половината птиче богатство на България.

Той е изцяло обновен по европейска програма „Околна среда“ през 2014 година. Днес има нов покрив, изцяло е саниран, сменени са дограма, мебели, витрини и цветни фотоси с материали на български и английски език. Туристите могат да наблюдават на живо чрез бинокли, тръби и видеонаблюдение колонията пеликани, а и всички обитатели.

В сградата се предлага чрез вендинг апарати топли и студени напитки, закуски и лакомства, има подходящи места за отгих вътре и отвън – пейки и люлки. Музеят разполага с парко места за автомобили и автобуси. Има

рампа за свободен достъп за хора с увреждания. Тук гостите могат да си закупят рекламни материали за спомен, както и да получат такива безплатно.

В чест на 40-годишнината на музея организахме и представихме „Сребърна“ през различните сезони в постоянна фотоизложба. Също така провеждаме концерти в различни стилове.

В резервата има общо 67 вида висши растения, 39 вида бозайници, 21 вида влечуги и земноводни и 20 вида риби. Езерото е известно с над 90 вида водоплаващи птици, заради което привлича и впечатлява гостите си. Те са от всякъде – от Америка до Австралия, и откъде ли не – Сингапур, Дания, Германия, Франция и други дестинации.

БУКОВИТЕ ГОРИ НА „ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН“

Буковите гори на „Централен Балкан“.
Кадрът е предоставен от архива на Сергей Александров

С решение на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО през юли 2017 г. буковите гори в резерватите на Национален парк „Централен Балкан“ (НПЦБ) са включени в Списъка на световното културно и природно наследство като част от сериен обект с името „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“. Така се появява първият и засега единствен български обект – част от сериен транснационален обект на световното наследство. Това е и единственият български обект, отличен след 1985 г.

Българските компоненти са с обща площ 10 989,31 ха и

включват най-представителните букови гори в деветте резервата, разположени на територията на Национален парк „Централен Балкан“ – „Ботатин“, „Царичина“, „Козя стена“, „Стенето“, „Соколна“, „Пеещи скали“, „Стара река“, „Джендема“ и „Северен Джендем“. Резерватите са категорията защитени територии с най-висока степен на защита съгласно българското законодателство, което гарантира опазването и на ценните букови общества в тях.

Обектът на световното наследство „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“ е създаден през 2007 г.

и е разширен значително през 2011, 2017 и 2021 г. Днес това е най-големият сериен обект без аналог в историята на Конвенцията за световно наследство. Включва 94 компонента с обща площ от почти 100 000 ха, разположени в 18 европейски държави. Той обхваща части от защитени територии, заети с букови гори, в страните Австрия, Албания, Белгия, Босна и Херцеговина, България, Германия, Италия, Испания, Полша, Румъния, Северна Македония, Словакия, Словения, Украйна, Франция, Хърватия, Чехия и Швейцария. Обектът има за цел опазване на уникалните вековни букови гори в цяла Европа чрез по-голяма представителност и обезпечаване на цялостен подход при тяхната защита. Това изисква сътрудничество отвъд политическите граници и илюстрира тясната връзка на буковите гори с европейската култура.

Нещо, което отличава този обект, е причината за неговото обявяване. Според ръководството на ЮНЕСКО за обявяване на обекти на световното наследство има различни критерии. Отличените букови гори изпълняват изискванията на критерий IX – продължаващият екологичен процес. Обек-

тът е пример за незасегнати комплексни гори в умерения пояс, представлящи процеса на разпространението на обикновения бук от последната ледникова епоха до днес. Ако зависеше само от природата, букът щеше да покрие значителни части от континента. Макар днес поради активната човешка намеса почти да не са останали първични букови гори, все пак процесът на отвоюване на нови територии не е спрял. Тази история започва преди 12 000 години – в края на последната ледникова епоха. По това време големи части от Европа са покрити с дебели ледове, а горите оцеляват само в отделни убежища (рефугиуми) в Южна Европа. Започвайки от такива изолирани зони, обикновеният бук се разпространява в различни региони на Стария континент. Този естествен процес на разширяване на ареала на вида продължава и днес. С времето и преди да се засили твърде много натискът от човешката цивилизация, букът е успял да превземе почти цяла Европа. Тази експанзия – природен феномен с изключителна универсална стойност, е причината за включване в Списъка с обектите на световното наследство на ЮНЕСКО.

Всяка територия от Серийния обект е уникална в световен мащаб със своята комбинация от климат, почви, флора и фауна. Европейският бук е изключително адаптивен към различни климатични, географски и физически условия. Това е много конкурентен вид, който

се утвърждава почти навсякъде: от богати варовити до бедни на хранителни вещества пясъчливи почви, от планини до низини и от влажни до сухи места. Серийният обект на световното наследство отразява почти целия спектър от букови местообитания от високите планините до брега на морето.

Още нещо, което отличава този мегаевропейски обект – управленската структура, която също е уникална и без аналог в историята на Конвенцията за световното наследство. Основният управителен орган е Съвместният комитет за управление, който заседава два пъти годишно (веднъж онлайн и веднъж присъствено) и включва представители на всяка от държавите партньори. Работи по синхронизирането на усилията на различните партньори и обезпечаването на единния подход на опазване. Докладвания по поставени от Комитета за световно наследство въпроси, разработване принципите на сътрудничество и дори търсенето на проектни възможности за реализиране на съвместни инициативи между партньорите в Серийния обект се координират от т.нар. Координационен офис. Понастоящем той функционира с три пункта със съответните области на действие в Словакия, Белгия и Австрия. На национално ниво функционират т.нар. национални управленски групи и интегрирани управленски панели. Те са тези, които сътрудничат с Коорди-

национния офис и изпълняват на местно ниво решенията на Съвместния комитет за управление. Прецизирането на тази уникална структура е част от номинационното досие на всяко разширение на обекта – потвърждение на сериозните ангажименти на партниращите си държави.

Национален парк „Централен Балкан“ е вторият по големина национален парк в България и една от най-големите европейски защитени територии.

Разположен върху площ от над 72 000 ха в Средна Стара планина, Национален парк „Централен Балкан“ съхранява естествени екосистеми и тяхното биоразнообразие. Горските екосистеми са най-разпространените тук. Те покриват над 61% от територията и се отличават с голямо многообразие. Преобладават буковите гори – изцяло от естествен произход и със съхранен естествен облик. Те се простират върху близо 30 000 ха, от които около 22 900 ха са чисти букови съобщества. Заедно с тези в непосредствена близост до парка, буковите гори на „Централен Балкан“ заемат около 60 000 ха и представляват един от най-обширните и най-компактни, относително неповлияни от човешка дейност масиви от този вид в цяла Европа. Средната възраст на буковите съобщества в парка е над 130 г., а на различни места все още съществуват жизнени гори с дървета патриарси на възраст над 240 г.

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО (НЦНКН) ПРИ ИНСТИТУТА ЗА ЕТНОЛОГИЯ И ФОЛКЛОРИСТИКА С ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ – БАН

Фолклорни емпирични материали.
Кадрът е предоставен от архива на НЦНКН

Националният център за нематериално културно наследство (НЦНКН) е специализирано звено към Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН (ИЕФЕМ–БАН), чиято задача е цялостно документиране, съхраняване и популяризиране на фолклорните традиции, както и документацията, свързана с опазването на нематериалното културно наследство.

Центърът се състои от Архив и Библиотека, като архивната сбирка съдържа богат свод от фолклорни емпирични материали – фонозаписи, видеозаписи, снимки и текстове. Архивният масив е структуриран в различни отдели според типовете материали: Архив на хартиен носител, Фоноархив, Видеоархив, Фотоархив.

Документите, които се

съхраняват в националния център, представят универсалните сфери на фолклора и културните традиции: словесни, обредни и празнични (календарни, семейни, трудови и др.), музикални (песенни, инструментални), танцови, народни изкуства и визуални форми. Натрупаният масив от архивни материали е в резултат от научноизследователската работа на сътрудници на института, от студентски експедиции, лични архиви и сбирки на изтъкнати наши и чуждестранни фолклористи и краеведи. Те представят всички региони на страната, както и българската общност зад граница – историческата диаспора в Чехия, Словакия, Унгария, Румъния, Молдова, Украйна и др., новите миграционни вълни в Западна Европа и Северна Америка. Съхраняват се също така материали, които представят културните традиции в европейски и в световен контекст. В резултат на сътрудничеството с местни културни институции и дейци на културата са издирени

Съборът в Копревщица през 2022 г.
Кадърът е предоставен от архива на НЦНKH

сведения за традициите на селищни общности от цялата територия на страната.

ИЕФЕМ-БАН участва активно във формирането на културните политики на държавата и сътрудничи с Министерството на културата на Република България, в резултат на което в националния център постъпват за съхраняване материали, свързани с провеждането на Националната система „Живи човешки съкровища – България“. От 2008 г. досега в резултат от функционирането на системата е събран значителен обем от документи, които представят разнообразието от знания, умения и практики, свързани с различните дялове на нематериалното културно наследство – традиционното пеене и свирене, традиционното разказване, обредността и празниците, традиционните

занаяти, домашни дейности и поминъци. Документите съдържат информация за жизнени културни практики в съвременността, за които локалните общности в различните региони на страната полагат специална грижа за тяхното опазване и предаване на следващите поколения.

В националния център постъпват за съхраняване също така фото- и видеоматериали, които са документирани на различни събития с фолклорен характер – събори, локални, национални и международни фестивали, надпявания, концерти; информационни материал – плакати, програми, покани, брошури и др.; документи, свързани с провеждането на научни събития – конгреси, конференции, семинари, кръгли маси. Значителен обем от визуалните материали са документирани по време на Националния събор

на народното творчество в Копревщица, съборите „Пирин пее“, „Рожен“, „Грамауково“ и много др., както и от редица маскарадни фестивали, които се провеждат в цялата страна, като Международния фестивал на маскарадните игри „Сурова“ в Перник, Международния маскараден фестивал „Кукерландия“ в Ямбол и др.

През последните десетилетия в архива постъпват и материали, които са резултат от работата на изследователски екипи от института по редица национални и международни проекти. Съхраняват се документални и научнопопулярни филми, записи на традиционна музика и др. мултимедийни продукти, свързани с културното наследство, които са дарения от колеги, частни лица и представители на различни институции и неправителствени организации в страната и чужбина.

Достъпът до всички архивни документи, съхранявани в националния център, е публичен.

Приоритетна задача на специализираното звено също така е модернизиранието на научноинформационния комплекс чрез съвременно документирание и съхраняване в дигитален архив да се осигури опазването на застрашените от разрушаване и изчезване уникални културни артефакти. Изпълнението на тази задача е свързано с различни научноприложни изследвания за дигитално архивиране и експониране на фолклорното наследство, осъществени съвместно от интердисциплинарни екипи.

ИЕФЕМ-БАН е част от проекта „Наследство БГ“ (Проект BG05M2OP001-1.001-0001 Изграждане и развитие на Център за върхови постиже-

ния, финансиран от ОП НОИР 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие), в резултат на което в института бяха изградени три лаборатории за дигитализация, сред които е и Лабораторията за дигитализация на нематериалното културно наследство, която функционира в рамките на националния център. В периода 2022-2023 г. екип от ИЕФЕМ-БАН реализира проект на тема „Съхраняване, представяне и социализация на българското етнографско и фолклорно културно наследство (Изготвяне на дигитална етнографска карта на България)“, който беше осъществен в рамките на „Наследство БГ“. В резултат от работата по проекта в Лабораторията за дигитализация на нематериалното културно наследство

бяха цифровизирани значителен обем аудио-, видео- и фотодокументи, както и текстови документи.

В структурата на Националния център за нематериално културно наследство функционира и библиотека „Фолклористика“, която е част от библиотечната мрежа на специални научни библиотеки към Централната библиотека на БАН. Профилът на библиотеката е фолклор и етнография на България, балкански и славянски фолклор, световен фолклор, музикален и танцов фолклор. Библиотечният фонд съдържа над 7000 тома книги и периодични издания, които са на свободен достъп. Книгите, периодичните сборници и списания може да се търсят в Електронния каталог на Централна библиотека на БАН и в Своден каталог НАБИС.

*Международният фестивал на маскарадните игри „Сурва“, 2019 г.
Кадрът е предоставен от архива на ИЦНН*

БЪЛГАРСКИТЕ ВПИСВАНИЯ В СВЕТОВНИТЕ ЛИСТИ НА ЮНЕСКО НА НЕМАТЕРИАЛНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

В зората на XXI век международната общност направи важна крачка към опазването на културното наследство. На 17 октомври 2003 г. на състоялата се в Париж 32-ра сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, бе приета Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство (Конвенция 2003).

В процесите по разпознаването и осмислянето на културното наследство на човечеството този акт е от особено значение – за първи път бе приет международен инструмент, в който понятието за „културно наследство“ смислово включва културни феномени, които са изключително нетрайни, съществуващи главно в момента на изпълнението им (песни, обреди, танци и пр.). Съгласно определението в конвенцията:

1. „Нематериално културно наследство“ означава обичаите, формите на представяне и изразяване, знанията и уменията, а така също и свързаните с тях инструменти, предмети артефакти и културни пространства, признати от общностите, групите, а в някои случаи от отделни лица като част от тяхното културно наследство. Това нематериално културно наследство, предавано от поколение на поколение, се пресъздава посто-

янно от общностите и групите в зависимост от тяхната обкръжаваща среда, тяхното взаимодействие с природата и тяхната история и формира чувството им за самобитност и приемственост, като по този начин способства за насърчаване на уважението към културното многообразие и творчеството на човечеството. По смисъла на тази конвенция за нематериално културно наследство се приема само това нематериално наследство, което съответства на съществуващите международни нормативни актове по правата на човека и което отговаря на изискването за взаимно уважение на общностите, групите и отделните лица и за устойчиво развитие.

2. Определеното в параграф 1 „нематериално културно наследство“ се проявява по-специално в следните области:

(а) устни традиции и форми на изразяване, в тч. и езика в качеството му

на носител на нематериалното културно наследство;

(б) художествено изпълнителско изкуство;

(в) социални обичаи, обреди и празненства;

(г) знания и обичаи, отнасящи се до природата и Вселената;

(д) знания и умения, свързани с традиционните занаяти.

Назад във времето интересите на човечеството да полага целенасочени усилия за опазване на културното наследство са насочени най-вече към защита на осъзнатата ценност на материалното (обекти, разкрити при археологически разкопки и пр.) и природното наследство. Именно те са обект на проекция в приетата през 1972 година от ЮНЕСКО Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство (Конвенция 1972). След приемането ѝ ЮНЕСКО започва изграждането на Списък на световното културно и природно наследство. В него България има вписани седем културни и два природни обекта (културни: Боянската църква, Ивановските скални църкви, Казанлъшката гробница, Магарския конник – вписани през 1979 година, също Старият град Несебър, Рилския манастир – вписани през 1983 година, както и Свещарската гробница, вписана през 1985 година; природни: Национален парк „Пирин“ и Природен резерват „Сребърна“ – вписани през 1983 година). Прието е културните паметници, към които се отнася Конвенция 1972, да се обозначават с термина артефакти, а тези, към които се отнася Конвенция 2003 – елементи.

По примера на практиките

по Конвенция 1972, по Конвенция 2003 ЮНЕСКО започва да изгражда Световни листи на нематериалното културно наследство. Те са три: Представителна листа на нематериалното културно наследство (Представителна листа), Регистър на добрите практики за опазване на нематериалното културно наследство (Регистър), Листа на елементите на нематериално културно наследство, нуждаещи се от спешна помощ (Спешна листа).

Може да се каже, че главните интереси на страните по света са насочени най-вече към представяне и вписване на елементи в Представителната листа. Към месец май 2025 година те са 667 елемента, произхождащи от 146 страни (5 региона в света). За Представителната листа на сайта на ЮНЕСКО се казва: Представителната листа на нематериалното културно наследство на човечеството е съставена от онези форми на културна изразност, които демонстрират многообразието на нематериалното наследство и повишават осведомеността за неговото значение. Към същата дата общо вписаните елементи във всички листи са 788, произхождащи от 150 страни – 5 региона в света).

България

Първото вписване на България в Представителната листа е кандидатурата „Бистришките баби. Архаична полифония, танци и ритуални практики от региона на Шоплука“. Вписването ѝ в тази листа датира от 2008 година, но кандидатурата на Бистришките баби има по-дълга история,

датираща още от 2001 година и свързана с началото на идеята за създаване на Представителна листа от елементи. Тази идея е на тогавашния генерален директор на ЮНЕСКО Койчиро Мацуура, който погема кампания за създаване на Листа на шедроври на устното и нематериално културно наследство. Койчиро Мацуура прави три прокламации (2001, 2003 и 2005) за вписване в Листата на шедроври, по които са вписани 93 елемента от целия свят. През 2005 година в нея са вписани Бистришките баби.

През 2008 година на заседание на Междуправителствения комитет за опазване на нематериалното културно наследство, който взема решения за вписване в листите, е взето решение листата на Шедроврите да бъде инкорпорирана във вече установената Представителна листа, която съществува в текстовете на Конвенция 2003. Така кандидатурата на Бистришките баби е първото вписване на България в Световната представителна листа на елементи на нематериалното културно наследство.

През 2009 година по време на заседанието на Междуправителствения комитет в Абу Даби следва второ списване на български елемент в Световната представителна листа на нематериалното културно наследство с кандидатурата Нестинарството – послания от миналото. Панагирът на св. Константин и Елена в село Българи. Тя е последвана от вписването на българската кандидатура Традицията на производство на чипровски килими през 2014 и на Сурова – народен обред от региона на Перник през

2015 година. През 2021 г. България вписва в представителната листа своята кандидатура Двугласното пеене „на високо“, Югозападна България.

Освен кандидатури на елементи единствено от името на страната, България има и групи вписвания. Едно от тях е многонационалната кандидатура Културните практики, свързани с 1 март, в което освен нашата страна вносителите са също Северна Македония, Молдова и Румъния. Всъщност това е кандидатурата, известна като кандидатура на Мартеницата, в подготовката на която участват четирите страни.

Тук е мястото да се каже, че ЮНЕСКО поддържа и стимулира подаването на международни кандидатури, смятайки, че те много ясно показват функционирането на културните практики.

България има вписвания и в още една световна листа, каквато е Регистърът на добрите практики. Две са вписванията на страната тук: Сборът в Копривщица, практики за опазване и предаване на наследството (2016), както и Българското читалище, практически опит за опазване на жизнеността на нематериалното културно наследство (2017).

А към момента българското досие „Гайди и свирене на гайда в България: предаване на знания и умения“, кандидатстващо за представителната листа, очаква оценка.

БИСТРИШКИТЕ БАБИ: АРХАИЧНА ПОЛИФОНΙΑ, ТАНЦИ И РИТУАЛНИ ПРАКТИКИ ОТ РЕГИОНА НА ШОПЛУКА

София, 19 април 2018 г. Концерт на „Бистришките баби“ в Регионалния исторически музей в София. Снимка: Минко Чернев, БТА

„Бистришките баби“ са включени в Списъка на световното нематериално културно наследство на ЮНЕСКО през 2005 г. Те са група за ав-

ментичен фолклор, която представя характерни песни от шопската фолклорна област. „Бистришките баби“ носят наименованието си от

софийското село Бистрица, където групата е сформирана през средата на миналия век, а днес районът е един от последните в страната, където се е запазил този уникален начин на пеене – много старинен, твърди се, че принадлежи към предхристиянските култури. Изследователите го определят като полифония на три гласа, изпълнителките се наричат „извиквачки“, „криви бучачки“ и „прави бучачки“. През десетилетията „Бистришките баби“ имат редица участия в различни държави, с което разпространяват българската култура по света.

НЕСТИНАРСТВОТО, ПОСЛАНИЯ ОТ МИНАЛОТО: ПАНАГИРЪТ НА СВ. СВ. КОНСТАНТИН И ЕЛЕНА В СЕЛО БЪЛГАРИ

Нестинарка
Снимка: Евелина Андреева, БТА

През 2009 г. нестинарството е включено в Списъка на ЮНЕСКО за нематериалното

културно наследство. Това е един от най-древните български обичаи. В миналото е бил практикуван и в Беломорска Тракия, но днес е запазен в автентичния си вид в няколко села в планината Странджа. Нестинарският танц е кулминацията на Панагира на св. Константин и Елена в село Българи и се приема като най-висша форма на почитане на двамата светци. По време на ритуала нестинарите, възприемани като духовни водачи, чрез които светците изразяват волята си, танцуват върху жарава. След танца обаче нестинарите нямат изгаряния по краката.

ТРАДИЦИЯТА НА ПРОИЗВОДСТВО НА ЧИПРОВСКИ КИЛИМИ

Чипровски килими
Снимка: Цветомир Цветков, БТА

През 2014 г. изработването на килими в Чипровци става третият български елемент, включен в Световната листа

на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО. Традициите на килимарството в този район датират

отпреди повече от 1000 години. Чипровските килими се правят ръчно и са от чиста вълна. Изработват се на вертикален стан и имат характерна окраска, като се вярва, че в нея са закодирани символи и послания, които да донесат здраве и щастие в дома на своя притежател. В почти всеки чипровски дом има вертикален стан, на който жените работят, което се приема за древна форма на тъкачна техника. Самото тъкачеството е съпътствано от ритуални практики. Често за големите килими усилия обединяват баби, майки и дъщери и така методологията се предава на поколенията.

НАРОДНИЯТ ПРАЗНИК „СУРВА“ В ПЕРНИШКО

Перник, 30 януари 2010 г. Около 3000 участници в XIX Международен фестивал на маскардените игри „Сурва 2010“ дефилират на централния площад в Перник.
Снимка: Елка Робева, БТА

През 2015 г. обичаят „Сурва“ става четвъртият български елемент в Списъка на световното нематериално културно

наследство на ЮНЕСКО. Древният народен празник се отбелязва в Пернишка област на 13 и 14 януари като отпраз-

нуване на Нова година, но по стар стил. „Сурва“ е популярен маскарден ритуал, в който участниците прогонват злите сили. Сурвакарите може да бъдат в различни роли по време на ритуала, в който са съпътствани от ритъма на гайди, чанове и тъпани. Материалите за маските и други елементи от костюмите се събират от цялото семейство през годината. И до днес по-възрастните учат подрастващите как на създават отличителни костюми за празника.

СЪБОРЪТ ЗА НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО В КОПРИВЩИЦА: СИСТЕМА ОТ ПРАКТИКИ ПО ПРЕДСТАВЯНЕ И ПРЕДАВАНЕ НА НАСЛЕДСТВОТО

Копревщица, 1995 г. Участници в Седмия национален събор, който се провежда в местността Войводенец край града. Снимка: Евелина Андреева, БТА

През 2016 г. националният събор в Копревщица влиза в Регистъра на добрите практики на ЮНЕСКО за опазване

на нематериалното културно наследство. Той се провежда от 1965 г. във възрожденското градче и неговата цел е

да популяризира и да съхрани традиционната култура на страната, като включва разнообразни елементи, сред които песни и танци, занаяти, обичаи и дори разказване на истории. Фолклорният фестивал се провежда през август и събира хиляди участници, както и публика не само от страната, а и от чужбина. Инициативата насочва вниманието към това колко е важно опазването на живото наследство и популяризира неговото присъствие в живота на хората. Освен това подпомага то да бъде документирано, за да има бъдеща приемственост, и стимулира предаването му.

БЪЛГАРСКОТО ЧИТАЛИЩЕ: ПРАКТИЧЕСКИ ОПИТ В ОПАЗВАНЕТО НА ЖИЗНЕНОСТТА НА НЕМАТЕРИАЛНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Шумен, 2 октомври 1986 г. Напълно е реставрирано и обновено Образцовото народно читалище „Добри Войников“ в града. То е основано през 1856 година. Снимка: Олег Попов, БТА

През 2017 г. българските народни читалища са вписани в Регистъра на добрите практики на ЮНЕСКО. Те са уникална българ-

ска институция, чиито корени датират от 1856 г., когато са създадени първите читалища, и оттогава имат ключова роля в

българското общество. Читалища има из цяла България. Те се създават от самите общности и в тях се извършват културни и образователни дейности, чрез които се опазват обичаите и традициите на страната. Чрез тях се осигурява и достъп до информация и се разпространяват знания сред населението. Често са организатори на фестивали, изложби и други инициативи. Читалищата имат важна роля в процеса на предаване на нематериалното културно наследство от по-възрастните членове на обществото към по-младите.

КУЛТУРНИ ПРАКТИКИ, СВЪРЗАНИ С ПЪРВИ МАРТ: МАРТЕНИЦАТА

Мартеница
Снимка: Владимир Шоков, БТА

През 2017 г. мартеницата е вписана в Представителния списък на елементите на не-

материалното културно наследство на човечеството. Номинацията е съвместна на

България, Румъния, Молдова и Северна Македония. Във всяка от страните съществуват културни практики, свързани с 1 март, с които се отбелязва началото на пролетта. Те са част от гревна традиция, в която хората се даряват с амулети, изработени от червени и бели конци. Вярва се, че този амулет предпазва от зли сили и опасности и чрез него се преминава безопасно от зимата към новия сезон. Мартеницата се сваля, когато се види някой от първите предвестници на пролетта – цъфнало дърво, щъркел или лястовица.

ДВУГЛАСНОТО ПЕЕНЕ „НА ВИСОКО“ ОТ ДОЛЕН И САТОВЧА, ЮГОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ

Неделино, 7 септември 2012 г. Състав от Единадесетия национален фолклорен фестивал за двугласно пеене и народна песен с международно участие.
Снимка: Сашо Сарандалиев, БТА

През 2021 г. Двугласното пеене „на високо“ от Югозападна България е вписано в Представителния списък на елементите на нематериалното културно наследство на човечеството. Тази традиционна практика на многогласното пеене е уникална за две български села в Благоевградска област – Долен, където възниква, и Сатовча, къ-

дето е пренесена. Няма точна датировка на възникването на този характерен вид пеене „на високо“, но се смята, че е стартирало с летни песни, изпълнявани на открито от жени, работещи на полето. Тъй като нивите и махалите в село Долен са разположени амфитеатрално, жените са се надпявали от едната до другата нива или къща, което е поставило началото на този вид пеене.

ГАЙДАТА И ГАЙДАРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ: ПРЕДАВАНЕ НА ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ

В момента досието „Гайди и свирене на гайда в България: предаване на знания и умения“, с което страната ни кандидува за представителната листа на ЮНЕСКО, очаква оценка. Предстои кандидатурата да се разгледа през декември 2025 г.

Гайдата е един от характерните инструменти в българския фолклор. Твърди се, че

по нашите земи още траките са свирели на гайди хилядолетие преди Христа. И до днес този музикален инструмент се използва в разнообразни фолклорни събития – сватби или празници, на които се играят хора и е необходима особено автентична атмосфера.

В страната ни се срещат два вида гайди – „джура“, която има по-малък мях и за нея

е необходимо по-малко количество въздух, както и „каба гайда“, характерна за родопския регион, която се отличава с по-голям мях.

Изработката на гайда изисква набор от специални умения. Майсторите гайдари предават своето знание от поколение на поколение, за да може занаятът да се пренесе напред във времето.

Гайдари
Снимка: Владимир Янев, БТА

ЛИК 2025

ЮНЕСКО В АРХИВА НА БТА

Организацията на Обединените нации за образование, наука и култура – ЮНЕСКО, е учредена на 16 ноември 1945 г. и присъства в информационния поток на Българската телеграфна агенция (БТА) още от средата на миналия век. Първите новини, които откриваме в нашия архив за организацията, са само от няколко години след създаването ѝ.

През десетилетията българската следа в историята на ЮНЕСКО започва да се откроява все по-ярко, а публикациите, свързани с дейността на организацията, стават все повече в емисиите и бюлетините на БТА.

В списание ЛИК помещаваме акценти от една много малка част от информацията, която откриваме в богатия фонд на БТА. На страниците на изданието може да прочетете за гостувания в страната ни на видни представители на организацията, за участие на наши политически лидери и общественици във форумите на ЮНЕСКО, за присъединяването на наши обекти в Списъка на световното културно и природно наследство на организацията, както и за най-разнообразни още форми на сътрудничество между България и ЮНЕСКО.

В емисиите и бюлетините на БТА са съхранени още хиляди новини, които отразяват различни срещи, преговори или финансови въпроси, както и участието на страната ни в програми за опазване на културното наследство – както у нас, така и зад граница.

1956

През септември в България гостува главният директор на ЮНЕСКО Лутер Еванс, придружен от Жан Шевалие, член на Секретариата на ЮНЕСКО. По този повод Националната комисия за сътрудничество с ЮНЕСКО организира събрание в салона на Българската академия на науките на 24 септември. Събитието е отразено в публикация на БТА, в която се посочва, че на него присъстват академици, професори, общественици, просветни дейци, студенти и много граждани.

Подпредседателят на Националната комисия за сътрудничество с ЮНЕСКО Димитър Братанов открива събранието с кратка реч. „Гостуването за първи път в нашата страна на представители на Организацията при ООН за

образование, наука и култура – ЮНЕСКО, е едно културно събитие – казва той. – С особена радост ние приветстваме нашите гости с българското добре дошли! От дълги години страната ни се интересува от голямото хуманно дело на ЮНЕСКО. След приемането на Народна република България в Организацията на Обединените нации тя бе приета на 17 май тази година и за член на ЮНЕСКО. У нас се образува Национална комисия за сътрудничество с ЮНЕСКО, в която се създадоха сектори за образование и физико-математически и естествени науки, социални науки, културна дейност, информация и техническа помощ. Сега се разкриват широки възможности нашите учени, писатели, артисти, художници и дейци в областта на народното образование и

възпитание да участват все по-активно в културното и научното сътрудничество между близки и далечни страни.“

Посрещнат с ръкопляскания, главният директор на ЮНЕСКО Л. Х. Еванс изнася беседа „Задачи и дейност на ЮНЕСКО“. Той заявява: „Дойдох да поздравя България с влизането ѝ в ЮНЕСКО. На страна с история като вашата, на страна с прогресивни принципи мястото е в ЮНЕСКО. Нашата организация ратува за мир по пътя на образованието, по пътя на културното и международното сътрудничество.“ В своята реч той казва още: „Ние искаме да покажем на различните народи, че културата на всеки народ е ценност за цялото човечество.“

София, 22 септември 1956 г.
На посещение в България пристига главният директор на ЮНЕСКО Лутер Харис Еванс.
Снимка: Георги Викентиев, БТА

Л. Х. Еванс говори за работата на Секретариата на ЮНЕСКО. „От контакта, който имах с културни дейци във вашата страна – казва той, – аз разбрах, че България може да бъде много полезна и да даде своя принос в международното културно сътрудничество.“

Накрая видният гост изказва благодарност за горещото гостоприемство, оказано на представителите на ЮНЕСКО в нашата страна. Думата е дадена на члена на Секретариата на ЮНЕСКО Жан Шевалие. Той се спира на успехите на ЮНЕСКО в работата за разширяване сътрудничеството и укрепване мира между народите. Спирайки се на впечатленията си от България, Жан Шевалие заявява: „Когато напускаме вашата страна, чиито постижения констатирахме в училища, музеи, библиотеки, Академията на науките и в други културни институти, ще кажа, че България има още един приятел в мое лице.“

1957

На 25 септември в изложбения салон на бул. „Руски“ 5 е открита изложба, посветена на дейността на ЮНЕСКО. Присъстват видни общественици, дейци на просветата и културата, хора на изкуството, представители на столичния печат, граждани и студенти, се посочва в новината от деня.

Председателят на Националната комисия на Народна република България за сътрудничество с ЮНЕСКО акад. Сава Гановски открива изложбата с думите: „Тази изложба ще допринесе за запознаването на по-широк кръг граждани

със задачите и дейността на ЮНЕСКО и ще активизира още повече нашите научни и културни среди в борбата им за мир и културен прогрес на човечеството.“

В 32 табла е отразена разнообразната дейност на ЮНЕСКО, която обхваща борбата с неграмотността, научното сътрудничество между народите, публикуването на документи, книги, бюлетени и периодични издания, издаването на албуми, репродукции на художествени произведения, превеждането на забележителни произведения на науката и литературата, размяна на информация, уреждането на взаимни гостувания на студенти, професори и изследователи, журналисти, хора на изкуството и други.

1958

На 20 февруари се провежда заседание на Националната комисия на Народна република България за сътрудничество с ЮНЕСКО. По предложение на председателя на комисията акад. Сава Гановски е избран

София, 23 август 1958 г. На посещение в страната е заместник главният директор на ЮНЕСКО Малколм Адисесеа.
Снимка: Симеон Ненов, БТА

комитет от наши видни общественици и учени, за да подработи въпроси за културното сътрудничество между Изтока и Запада във връзка с предстоящото разглеждане на големия проект „Изток-Запад“ на конференцията на ЮНЕСКО в Париж през ноември 1956 година.

Комисията разглежда проектопрограмата и бюджета на ЮНЕСКО за 1959-1960 година и някои други въпроси, свързани с дейността на Националната комисия.

* * *

В новина от 31 март четем за отпътуването на специалната група от ЮНЕСКО начело с Питер Белю – шеф на секцията за разпространение на илюстративни материали на ЮНЕСКО, която гостува у нас във връзка с издаването на художествен албум за старата българска стенопис. В продължение на три седмици гостите посещават Боянската църква, Бачковския манастир, църквата при Земенския манастир и други, където заснемат някои от гревните стенописи.

Преди заминаването водачът на групата Питер Белю заявява пред представител на БТА, че резултатите от работата по издаване на художествения албум за старата българска стенопис са много добри. „Ние заснехме – казва той, – много интересни стенописи за албума и той ще бъде една ценна книга от особена важност за страните, които малко знаят за България и за

това ваше изкуство. Този албум ще бъде разпространен в повече от 80 страни... Албумът ще спомогне да се разсее неправилното отношение, което съществува в някои страни на Запад към вашата страна. Ние фотографирахме шедьоври на българското изкуство до XV век. Стенописите в Боянската църква са шедьоври не само за България, а и за целия свят. Форматът на албума ще бъде много голям, за да могат детайлно да се представят стенописите с тяхното богатство на цветовете. Това ще бъде най-големият албум, който е издаван досега в областта на изкуството. Разбира се, целта на издаването на този албум е не само популяризирането на българските стенописи, а главно да се привлече вниманието и уважението на една страна към друга с оглед взаимното им опознаване и сближаване в името на мира и дружбата.“

* * *

На 9 октомври в Париж постоянният представител на Народна република България в ЮНЕСКО Борис Милев връчва на генералния директор на ЮНЕСКО Еванс грамотите, с които българското правителство ратифицира протокола на конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, подписана в Хага през май 1954 година. Народна република България е 26-ата страна, която ратифицира тази конвенция.

На 15 юни в София пристига г-н Суброто, директор на Бюро за международни връзки и въпросите на ЮНЕСКО при Министерството на просветата, образованието и културата на Република Индонезия и член на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО.

Планирано е по време на своето пребиваване в нашата страна той да се запознае с културния живот и просветното дело у нас.

Новина от 25 юни разказва за срещата на г-н Суброто с членове на Националната комисия за ЮНЕСКО в България, в която присъстват председателят на Националната комисия за ЮНЕСКО академик Сава Гановски, подпредседателите академик Христо Даскалов и Крум Христов и други. Г-н Суброто споделя своите хубави впечатления от гостуването си в България и запознава присъстващите с международните културни връзки на Република Индонезия и дейността на Националната комисия за ЮНЕСКО.

1960

В средата на юни в столицата се провежда общо събрание на Националната комисия за ЮНЕСКО под ръководството на нейния председател акад. Сава Гановски, на което е отчетена досегашната дейност на комисията и е приет план за бъдещата ѝ дейност.

При обсъждането на плана на Националната комисия е

изтъкнато, че е необходимо да се популяризират идеите на ЮНЕСКО и да се проведат редица инициативи, които ще допринесат тази специализирана организация на ООН да служи действително на делото на мира, демокрацията и прогреса.

Делегатите на Третата конференция на европейските национални комисии за ЮНЕСКО, състояла се в Таормина – Италия, акад. Даки Йорданов и проф. инж. Ангел БалеВСки информират участниците на събранието за работата на Третата конференция и съобщават, че единодушно е било прието Четвъртата конференция на европейските национални комисии за ЮНЕСКО да се състои в България през 1961 година.

* * *

„Вчера тук беше открита единадесетата сесия на Генералната конференция на ООН по въпросите на просветата, науката и културата (ЮНЕСКО)“, се посочва в публикация от 15 ноември.

На предобедното заседание става официално известно за влизането на нови държави в тази организация, между които Мадагаскар, Сенегал, Камерун, Централноафриканската република и Нигерия.

След това е избран Комитет за проверка на пълномощията на делегатите в състав от представители на Съветския съюз, България, Франция, Аржентина, Англия, Мароко, Япония, САЩ и Филипините.

„Българската делегация взема активно участие както в пленарните заседания, така и в заседанията на комисииите, пише в новина от 18 ноември.

В комисията по програмата и бюджета от българска страна се изказва професор Асен Хаджилов, който препоръчва в програмата за 1961-1962 г. и перспективния план до 1964 година да се премахнат непостоянните задачи, поглъщащи много средства и сили, и вниманието да се насочи към основните, трайните задачи, произтичащи от статута на ЮНЕСКО като международна организация за мирно културно сътрудничество.

1962

* * *

„Вчера в Синая е завършил международният колоквиум на представители на балканските култури. В него са участвали делегати от националните комисии по въпросите на ЮНЕСКО от Албания, Англия, Австрия, България, Чехословакия, Франция, Гърция, Иран, Италия, Югославия,

На 9 ноември в Париж е открита XII редовна сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, в която за първи път участват делегациите на 13 нови страни, приети за членки на организацията от 1960 г.

Делегацията на България е в състав от 7 души и се

София, 25 юни 1962 г.

Заместник-председателят на Министерския съвет Ж. Живков произнася приветствие от името на правителството на България към участниците в Четвъртата конференция на европейските национални комисии за ЮНЕСКО, която се провежда в Народната библиотека „Васил Коларов“ в столицата.

Снимка: Владимир Иванов, БТА

оглавява от заместник-министъра на външните работи Иван Башев.

Сесията на генералната конференция на организацията за просвета, наука и култура при ООН ще продължи повече от месец. На нея ще бъде обсъден отчетният доклад на временно изпълняващия длъжността генерален директор на ЮНЕСКО Рене Майо за 1961-1962 година, ще бъдат утвърдени бюджетът и планът за дейността на организацията през следващите две години и ще бъде избран нов генерален директор.

Новина от 12 ноември посочва, че ръководителят на българската делегация – заместник-министърът на външните работи Иван Башев, е избран за един от тримата заместник-председатели на Административната комисия на Дванадесетата сесия на Генералната конференция ЮНЕСКО.

1963

На 1 октомври в големия салон на Българската академия на науките е открит петият международен симпозиум на хистолозите, в организацията на който голямо съдействие е оказано от страна на ЮНЕСКО.

На това голямо научно събитие присъстват видни учени хистолози от 15 страни – Съветския съюз, Италия, САЩ, Франция, Унгария, Индия, Швейцария, Полша, ГДР, Чехословакия, Югославия, ГФР, Израел, Румъния, България.

* * *

На 15 октомври в София се провежда заседание на новоизбраната Национална комисия за ЮНЕСКО. Заседанието е открито от председателя на комисията г-р Петър Вутов, председател на Комитета за културата и изкуството. В словото си той подчертава значението на участието на България в дейността на организацията на ООН за образование, изкуство и култура и апелира за по-нататъшна активна подкрепа на работата на комисията от страна на нашите културни институти.

1964

„През последните години интересите на световната научна общественост към проблемите на балканистиката извънредно много нараснаха. В резултат на това към ЮНЕСКО се създаде международна организация за изучаване на Югоизточна Европа, в която участва и България. По инициатива на бюрото на комитета на организацията тази сутрин в големия салон на БАН започна работа тридневна конференция на комитета“, четем в новина от 27 април. На събитието присъстват учени от Франция, Турция, Югославия, Румъния, Албания, Унгария, Гърция, Австрия и други страни.

Откривайки конференцията, проф. Д. Закитинос благодари на Института по балканистика при БАН, който като домакин дава съгласието си и

организира настоящата среща. Академик Георгиев поздравява участниците, като изтъква, че международната организация привлича все повече вниманието на световната общественост, реален израз на което е присъствието на настоящата конференция на наблюдатели от ГДР, САЩ и Кипър.

Поздравявайки присъстващите, представителят на ЮНЕСКО Н. Бамат, ръководител на секцията по философия и хуманитарни науки при ЮНЕСКО, предлага да се обсъди въпроса за създаване на Международен институт за проучване миналото, бита, културата и взаимоотношенията между балканските и източносредиземноморските страни. Той предлага също така със средства на ЮНЕСКО да се организира пътуваща изложба, която да популяризира проблемите, които разработва Международната организация за изучаване на Югоизточна Европа.

* * *

На 14 май, веднага след завръщането си от Букурещ, където се провежда среща на националните комисии за ЮНЕСКО от балканските страни, председателят на Националната комисия на ЮНЕСКО за България г-р Петър Вутов е помолен от представител на БТА да сподели своите впечатления от конференцията и да разясни някои от по-главните нейни задачи и цели.

„Дневният ред на заседания-

та – заявява г-р Вутов, – протече главно в две направления: размяна на информации за работата на националните комисии на ЮНЕСКО в отделните балкански страни с оглед да бъде обменен опит; изработване и приемане на общи мероприятия за съвместна дейност на комисиите в областта на образованието, науката, изкуството и културата. Мога смело да кажа, че в Букурещ ние намерихме общ език“, споделя ученият и разказва за някои от взетите решения. Сред тях е уреждането на филмов фестивал на балканските страни всеки две години, да се организира голяма балканска изложба с творби на изобразителното изкуство от всички епохи на тези страни, освен това всяка страна самостоятелно ще уреди изложба за свои успехи.

В заключение г-р Вутов казва: „Аз преценявам тази конференция като една от най-полезните от свикваните досега конференции с участието на правителствени и полуправителствени делегации, защото чрез културата и изкуството народите най-добре се опознават и се сближават.“

* * *

На 12 юни в една от залите на Комитета за културата и изкуството се провежда заседание на Националната комисия на България за ЮНЕСКО. Главният секретар на комисията за ЮНЕСКО Борис Милев докладва за подготовката и

инициативите във връзка с предстоящата Тринадесетасесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, която ще се състои в Париж през есента на тази година. Той изтъква, че всички отделения при комисията работят усилено, за да може нашата делегация да се яви сериозно подготвена и със своите конструктивни предложения да вземе активно участие в заседанията на конференцията.

Израз на една от инициативите на нашата национална комисия е излизането на първия брой на нейното издание – бюлетин. То ще излиза периодично на три месеца. В него ще се поместват статии, кратки репортажи, информации, хроники, много снимки и други материали за нашия културен възход, за дейността на ЮНЕСКО и неговите национални комисии, исторически справки и др. Освен на български всички публикувани материали ще бъдат помествани в съкратен вид и на руски, френски, английски и испански езици.

„Опазването на тракийската гробница край Казанлък – най-голямата художествена ценност, която вековете са завещали на нашите земи, е задача от национална важност. През последните години бяха предприети редица инициативи за предпазване стенописите на този единствен в света паметник на елинистичната живопис от края на четвърти век преди новата ера“, четем в новина от 4 март. В нея се посочва още, че нова стъпка в това направление е починът на Комитета за културата и изкуството и на Института за паметници на културата за образуване на Международна консултативна комисия по линия на ЮНЕСКО. В състава на тази комисия са привлечени световно изтъкнати специалисти в полето на консервацията и реставрацията като г-р Х. Плендърлиът, проф. П. Мороа, Г. Томсън и др. С тяхно съдействие ще бъдат

София, 25 август 1966 г.

В столицата пристига генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо, който се включва в Първия международен конгрес по балканистика. Той се среща и с министър-председател на България Тодор Живков. Снимка: Владимир Иванов, БТА

набелязани насоките за по-нататъшната работа по запазването на този шедевър в историята на световното изкуство. Специално образувателната за целта международна консултативна комисия ще се събере у нас през май тази година.

Във връзка с подготвителната работа на тази комисия нашата страна бе посетена от г-н Г. Томсън – научен съветник на националната галерия, Лондон, който на място се запозна с някои от проблемите, свързани със запазването и експонирането на гробницата.

„В продължение на една седмица в София заседава първият Международен конгрес по балканистика, организиран от Международната асоциация за изучаване на Югоизточна Европа със съдействието на ЮНЕСКО. На него повече от 1300 учени-балканисти от 24 страни обмениха ценни мисли върху проблемите на историята, археологията, литературата, езикознанието, фолклора, етнографията и изкуството на балканските страни. Изнесени бяха 11 основни и повече от 500 научни доклада и съобщения, които отразяват съвременното ниво на научните изследвания на Югоизточна Европа“, се посочва в новина от 1 септември. На този ден в софийския университет „Климент Охридски“ се провежда заключи-

телното пленарно заседание на конгреса. Слово произнася председателят на Международната асоциация за изучаване на Югоизточна Европа акад. Вл. Георгиев, който прави оценка на работата на конгреса. „Това голямо научно събитие – изтъква той, – е нов съществен етап в развитието на балканистиката, нова крачка в разширяването на сътрудничеството между учените от Югоизточна Европа и от целия свят.“

На 1 септември – след едноседмично гостуване у нас, генералният директор на ЮНЕСКО г-н Рене Майо отпътува от страната ни.

По време на своето пребиваване в нашата страна г-н Майо взема участие в работата на Първия международен конгрес по балканистика, посещава някои градове и се запознава с исторически паметници в Търново, на връх Столетов и Казанлък.

1967

На 17 юни в новина от Париж, подадена от кореспондент на БТА, се посочва, че постоянният представител на България в ЮНЕСКО Л. Драмалиев изнася няколко беседи в департамента на Южен Дром върху характерните проблеми на съвременното развитие на България. Интересът към нашата страна е извънредно голям и често събранията и

разискванията трябва да се прекратяват поради напредналото време. В град Валанс, център на едноименната област, беседата и откритата преди това изложба на български сувенирни и фолклорни изделия е първата проява на новия културен център на младежкия клуб. Най-големите лионски ежедневници поместват обширни информации и снимки за изложбата и за гостуването на българския делегат в ЮНЕСКО.

1968

В публикация от 16 май, разказваща за работата на Министерския съвет, се посочва, че е прието решение за членуване на България в Международния съюз на паметниците на културата ИКОМОС при ЮНЕСКО. Дейността на този съюз у нас ще се осъществява от специален национален комитет.

1969

В брой 8 от февруари списание „Паралели“ – издание на Българската телеграфна агенция, помества статия, озаглавена „Предтеча на Ренесанса – 1100 години от смъртта на Константин-Философ (Кирил)“. В нея се посочва, че под егидата на ЮНЕСКО през февруари тази година е чествана една забележителна дата – 1100 години от смъртта на Константин-Философ (Кирил), който заедно с брат си Методий създава славянската азбука.

Получил най-високото об-
разование на своето време,
изникнал от недрата на сла-
вянското население на Балкан-
ския полуостров, Кирил влиза
в люта схватка с догмите на
църковната олигархия, разби-
ва схващането за триезичи-
ето и извоюва на славянски-
те народи правото да имат
своя писменост и култура. В
този смисъл Константин-Фи-
лософ с право може да се на-
рече предтеча на Ренесанса
в Европа. А това, че България
става люлка на Кириловото и
Методиевото дело, е съвсем
естествено: та нали по онова
време нашата страна е била
най-организираната славянска
държава. И днес българинът
може с право да се гордее, че в
неговата родина огнището на
славянската писменост и кул-
тура не угасна през вековете
– въпреки всички бури...“, пише
на страниците на „Паралели“.

* * *

По случай 1100-годишни-
ната от смъртта на Кон-
стантин-Кирил Философ на
11 февруари в хотел „Балкан“
в столицата е организирана
пресконференция от Българ-
ската академия на науките. На
нея присъстват видни българ-
ски учени в областта на сла-
вистиката, езикознанието и
историята, представители на
столичния и на окръжния пе-
чат, чуждестранни кореспон-
денти, акредитирани в София.

Пресконференцията е от-
крита от председателя на
БАН акад. Ангел Балевски. „Кон-
стантин-Кирил – заявява той,

– е изключителна личност. Не-
говото име е особено скъпо за
нас, българите, тъй като ге-
лото му намери прием най-на-
пред в България и постави
началото на Златния век на
българската книжнина, и от-
тук то тръгна към другите
славянски народи, стана сим-
вол на единение и братство.“

Според акад. Владимир Геор-
гиев, заместник-председател
на БАН, Константин-Кирил
Философ е не само един от
най-видните култури дейте-
ли на българския народ и на
славянството, но и голяма
личност в целия тогавашен
културен свят. „И неслучайно
днес по решение на ЮНЕСКО
делото на Константин-Кирил
ще се чества в целия свят“,
казва той.

* * *

На гениалното дело на съз-
дателя на българската и на
славянската писменост от
Кирил и неговия брат Методий
е посветена пресконфе-
ренция на 13 февруари в Рим,
устроена от българския по-
сланик Ламбо Теолов. На нея
присъстват много предста-
вители на италианския печат,
радио и телевизия, на освего-
мителната агенция АНСА. Така
италианската общественост
установява първия контакт с
българската правителствена
делегация, пристигнала спе-
циално в Рим, за да участва
в различни културни иници-
ативи по случай 1100-годиш-
нината от смъртта на фи-
лософа Константин-Кирил,
чиито останки се съхраняват

в римската базилика „Свети
Климент“.

Министърът на народната
просвета проф. Стефан Васи-
лев запознава представите-
лите на италианските сред-
ства за масова информация с
големите тържества – израз
на дълбока признателност,
които правителството ор-
ганизира в България по случай
този исторически юбилей. Той
подчертава, че това чества-
не става със сътрудничес-
твото и на ЮНЕСКО.

На следващия ден – 14 фев-
руари, с едно наистина вълну-
ващо тържество е чествана
в Рим 1100-годишнината от
смъртта на великия първоу-
чител на българите и на сла-
вяните Константин-Кирил
Философ.

Българската правителстве-
на делегация се покланя с дъл-
боко уважение пред гроба на
Кирил в базиликата „Свети
Климент“. Проф. Василев про-
изнася слово, в което казва:
„Ние изказваме най-сърдечна
благодарност на ЮНЕСКО за
високата сценка на историче-
ското дело на Константин-Ки-
рил Философ и за решението
1100-годишнината от негова-
та смърт да бъде отбелязана
в целия свят. За нас, българите,
както и за всички славяни де-
лото на Константин Философ
е не само скъпо, родно револю-
ционно историческо явление,
но то е жива, непрекъснато
развиваща се традиция.“

1970

На 22 юни в ЮНЕСКО в Париж е открита конференцията на министрите, отговарящи за въпросите на науката и техническия прогрес в европейските страни. В конференцията участват 170 делегати от 30 европейски държави. На конференцията се обсъждат два основни въпроса: съвременните тенденции в националната научна политика на европейските държави и развитието на европейското сътрудничество в областта на научните изследвания.

Конференцията е открита от генералния директор на ЮНЕСКО Рене Майо.

На първото заседание са избрани ръководни органи на конференцията и е одобрен дневният ред. За председател е избран ръководителят на делегацията на Швеция – министърът на образованието Свен Моберг. Ръководителят на българската делегация проф. Иван Попов – председател на Държавния комитет за наука и технически прогрес, е избран за един от четиримата заместник-председатели на конференцията.

* * *

На 23 юни кореспондент на БТА предава от Ню Йорк, където повече от 300 души участват в четвъртата годишна конференция на Международния институт за запазване на историческите и художествените творби, работата на института, свър-

зана с програмите на ЮНЕСКО, представлява особен интерес с оглед запазването на предметите на древното и средновековното изкуство в условията на съвременната индустриализация, на увеличената опасност от корозия поради замърсяване на въздуха. На конференцията, състояла се в музея Метрополитен, са обсъдени въпроси за запазването на произведения от камък и дърво. Научният сътрудник на Националния институт за паметниците на културата в България – кандидатът на техническите науки инж. Антон Михайлов изнася на конференцията доклад на тема „Запазване на произведенията от дърво в Народна република България“. Докладът, илюстриран с диапозитиви за реставрацията на иконостаса на църквата в град Банско, е посрещнат с голям интерес и е включен изцяло в публикувания том за работата на конференцията.

* * *

На 27 юни в Париж след приключването на конференцията на министрите на науката и техническия прогрес от европейските страни ръководителят на българската делегация проф. Иван Попов, председател на Държавния комитет за наука и технически прогрес, споделя впечатленията си с българските журналисти.

„За първи път в Европа – казва проф. Иван Попов, – се свиква такава конференция. Тя

премина под знака на общото желание и стремеж на всички участници за установяване на тясно сътрудничество в областта на научните изследвания и особено в областта на фундаменталните изследвания с две основни цели: повишаване на научния потенциал на Европа и заедно с това разширяване на помощта, която може да се окаже на разриващите се страни.“

* * *

На 24 август в Двореца на гожите във Венеция тържествено е открита междуправителствената конференция на ЮНЕСКО по организационните, административните и финансовите аспекти на политиката в областта на културата.

В конференцията вземат участие представители на 85 страни. От българска страна в работата на комисията участва председателят на Комитета за изкуство и култура Павел Матев. В световен мащаб конференция от такъв род се свиква за първи път. Основният въпрос в нейния дневен ред е ролята на държавните органи за развитие на културата, за разширяване на международното културно сътрудничество.

1971

По инициатива на Националната комисия на България за ЮНЕСКО към Юридическия факултет на Софийския универ-

ситет „Климент Охридски“ се учредява клуб на приятелите на ЮНЕСКО. Такива клубове са създадени в 49 страни.

На 17 декември в една от аудиториите на университета се организира учредителното събрание на клуба. Председателят на Националната комисия за ЮНЕСКО Демир Янев запознава студентите с целите и задачите на Организацията по въпросите на образованието, науката и културата при ООН и приноса на България в нейната разностранна дейност.

1972

По покана на министъра на народната просвета проф. Стефан Василев на 19 май в страната ни пристигна заместник генералният директор на ЮНЕСКО по въпросите

София, 19 септември 1972 г.
Генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо е награден с орден „Стара планина“.
Снимка: Стефан Тихов, БТА

на образованието г-н Амагу Махтар М'боу заедно със съпругата си.

Планирано е той да остане у нас една седмица и да разгледа забележителности в нашата страна, ще се запознае с образователното дело и ще присъства на тържествата в София по случай 24 май – Ден на българските просвета и култура, на славянската писменост и на българския печат.

На 22 май Амагу Махтар М'боу посещава Министерството на народната просвета. В приятелска беседа министърът проф. Стефан Василев информира за структурата и задачите на образованието в нашата страна и изразява убеждението, че извършващата се в България реформа на народното образование е в съответствие с тенденциите на развитие на образованието в света. Изказано е пожелание нашата страна да стане домакин на някои от инициативите на ЮНЕСКО в областта на образованието – провеждане на международни срещи, семинари, конференции и групи.

* * *

На 17 юни българската културна делегация, водена от председателя на Комитета за изкуство и култура Павел Матев, заминава за Хелзинки, за да участва в конференцията на министрите на културата от Европа. Конференцията се организира от ЮНЕСКО и продължава от 19 до 28 юни.

Новина от 1 юли посочва, че

българската делегация участва активно в работата на този представителен форум – в пленарните заседания, в заседанията на комисиите и в работната група, а така също и в подготовката на резолюциите. Ръководителят на нашата делегация – председателят на Комитета за изкуство и култура Павел Матев, в своето изказване през първия ден дава висока оценка на инициативата на ЮНЕСКО, потвърждавайки готовността на нашето правителство да подкрепи целесъобразните начинания на конференцията. Изказването на българския министър е посрещнато с одобрение от ръководителите на европейската култура, събрали се в столицата на Финландия.

* * *

По покана на правителството на България на официално посещение у нас на 16 септември пристига генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо.

Генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо присъства на следобедното заседание на откритата на 18 септември в Народното събрание XII генерална асамблея на Международния съюз на архитектите (МСА), в която участват над 150 делегати от 78 страни. От името на световната организация Майо поднася приветствие към асамблеята и предстоящия конгрес на МСА. „Сътрудничеството между ЮНЕСКО и МСА – казва Рене Майо, – е повече от необходимо. То трябва да бъде разширено, защото архитектурната

професия е в сърцето на еволюцията на обществото. Проблемите на урбанизацията, опазването на природната среда, на жилището и на архитектурата са основни проблеми и на ЮНЕСКО, ето защо в тяхното разрешаване съдействието на МСА ще бъде от решаващо значение...”

На 19 септември председателят на Държавния съвет Тодор Живков връчва орден „Стара планина“ първа степен на генералния директор на ЮНЕСКО Рене Майо за особените му заслуги в укрепването на международното сътрудничество в областта на образованието, науката и културата.

„Приятно ми е да ви връча ордена – заявява Тодор Живков, – и да ви пожелае здраве, сили и нови успехи в благородното дело на ЮНЕСКО за защита правата на човека, за ликвидиране на колониализма и расизма, за сътрудничество между всички народи, за мир и сигурност в света.“

В отговора си Рене Майо подчертава големите заслуги на правителството на България и лично на Тодор Живков за делото на ЮНЕСКО. Той връчва на председателя на Държавния съвет Златния медал на ЮНЕСКО.

Така Живков става един от 20-те държавници и известни личности, получили досега високото отличие на ЮНЕСКО – организация, в която членуват 129 страни до момента.

* * *

На 29 септември председателят на Международния

съюз за консервиране на културата към ЮНЕСКО Пиеро Газзола пристига в Пловдив. Той се запознава със забележителностите на града и неговата древна история.

На срещата с Диран Парикян, председател на Градския народен съвет, Пиеро Газзола изказва изключителното си задоволство за грижите, които се полагат в Стария град за възстановяването и съхраняването на многобройните паметници на културата.

1973

На 23 май след едноседмична плодотворна работа завършва VII конгрес на Международната асоциация по пластични изкуства – АИАП, проведен под патронажа на ЮНЕСКО. На Варненския конгрес на АИАП си дават среща представители на 29 страни от Европа, Южна и Северна Америка, Африка, Близкия, Средния и Далечния изток.

С чувство на отговорност на творци на духовния живот на планетата участниците в конгреса разискват различните аспекти на основната тема „Художникът и неговата роля при изграждане на околната среда“.

* * *

На 17 септември във Варна е открит XV световен конгрес по философия. Жизненоважните проблеми на влиянието на бурната научно-техническа революция върху човешката личност и произтича-

щите от това философски аспекти събират тук близо три хиляди представители на философската мисъл от над 60 страни. В продължение на една седмица те ще участват в проявите на XV световен конгрес по философия, който се провежда под почетния патронаж на председателя на Държавния съвет Тодор Живков, и ще дискутират върху различните страни на основната тема „Наука, техника, човек“.

Откривайки конгреса, акад. Тодор Павлов, почетен председател на БАН и директор на Института по философия, председател на българския организационен комитет, казва: „Позволете ни от името на Българското философско дружество и на българския организационен комитет да ви приветствам сърдечно с добре дошли! Искам най-напред да изразя признателността на българската научна общественост към ръководния комитет на Международната федерация на философските дружества за неговото решение този голям конгрес да се състои в Народна република България.“ По думите му България има многовековна философска и културна традиция и голям брой изследователи в областта на научната философия, които се радват на високо доверие.

Сред гостите са президентът на Международната федерация на философските дружества (МФФД) проф. д-р Лео Габриел, генералният секретар проф. Андре Мерсие, ръко-

водни дейци на МФФД, на международния и на българския организационен комитет, на национални федерации и групи на философите, представители на международни организации, български представители от обществения и политическия живот.

Приветствие до конгреса от името на генералния директор на ЮНЕСКО поднася Рене Абаши – директор на отдела за философия в ЮНЕСКО. „Поднасям приветствие за чудесната организация и желание за плодотворност на важните контакти, които ще се осъществят през тези дни – заявява той. – Безспорно избраната от МФФД тема на конгреса е важна и актуална и ЮНЕСКО живо се интересува от нея. Днес науката е двигател на прогреса на човечеството. Това се отнася както за развитите страни, така и за развиващите се държави. Тя помага за разрешаването на социалните проблеми и за утвърждаването на мира, като намалява разстоянията в съвременния свят.

Няма съмнение, че щедро гостоприемство на нашите български домакини ще изпълни с ентузиазъм цялата работа на конгреса. ЮНЕСКО пожелава резултатът от вашите усилия да бъде така широк, както и самата среща. Никогато досега не е имало толкова голяма нужда от истинска философия, затова отговорността на философите днес е огромна.“

* * *

На 4 декември по покана на Националната комисия на България за ЮНЕСКО в столицата пристигна главният секретар на комисията на френската република за ЮНЕСКО Ив Брунсвик.

На 6 декември той посещава Министерството на външните работи, където разговаря със заместник-министъра Любен Петров. Обсъдени са отношенията между националните комисии в двете страни, както и различните форми на европейско сътрудничество в рамките на ЮНЕСКО.

Преди отпътуването си на 8 декември Ив Брунсвик връчва на директорката на Народната библиотека „Кирил и Методий“ Константинка Калайджиева като дар за библиотеката представителна сбирка от диапозитиви на миниатюри и ръкописи от фондовете на Френската национална библиотека. В сбирката са подбрани диапозитиви на ценни образци на религиозна и историческа литература от периода VII-XIII век, които представляват несъмнено интерес за нашите специалисти в областта на ръкописната книжнина и художественото оформление на писмените паметници.

1974

На 26 юни със специален самолет от Париж във Варна пристигат участниците в откриващата се на следващия ден заключителна част от 94-ата сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО.

Този голям форум на международната организация ще се състои за първи път в България по покана на българското правителство.

За сесията пристигат членове на Секретариата на ЮНЕСКО начело с генералния директор г-н Рене Майо (Франция) и заместник-генералните директори г-н Джон Фобс (САЩ) и г-н Ричард Хогарт (Англия). Сред гостите (общо 132-ма души) са и председателят на Генералната конференция на ЮНЕСКО г-н Тору Хагивара (Япония) и председателят на Изпълнителния съвет г-р Фуад Саруф (Ливан), който ще ръководи заседанията.

Делегатите са посрещнати от председателя на Комитета за изкуство и култура Павел Матев, от заместник-министъра на външните работи Мария Захариева и други официални лица.

* * *

„България активно участва в много прояви и инициативи на ЮНЕСКО, които са убедителни примери на прекрасно международно сътрудничество, към което ние се стремим – заявява председателят на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО г-р Фуад Саруф пред представител на БТА. – От приемането ѝ в Организацията през 1956 година в България бяха проведени крупни прояви със съдействието или под егидата на ЮНЕСКО – световни, европейски и балкански конференции, конгреси, симпозиуми, семинари и др.“

„ЮНЕСКО издаде голям цветен албум и диапозитиви със стенописи, книгата на Емилиян Станев „Крадецът на праскови“, антология „Български разкази“ – отбелязва г-р Саруф. – Беше издадена монография за културната политика на България. Наскоро излезе и обширен труд за научната политика на България. Предстоящо е излизането в списание „Перспективи“ на обширен материал за образователната реформа в България от министъра на просветата Ненчо Станев. Активна е дейността, която България развива в проекта на ЮНЕСКО за изучаване на славянските култури – казва по-нататък г-р Саруф. – Сега се работи по филмова копродукция на България и ЮНЕСКО „Древни славянски огнища“. Тя ще обхваща крупни паметници на културата в България, РСФСР, Украйна, Полша, Чехословакия и Югославия. В края на годината ще излезе студия за Христо Ботев в поредицата „Бележити славянски дейци на културата“. Подготвя се албум с международно славянско участие за ролята на първото в славянската архитектура и резба. Догодина във Варна ще се проведе международна конференция на тема „Славянската култура и Балканите“. Активна дейност развива България в Асоциацията за проучвания в Югоизточна Европа – подчертава председателят на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. – Заместник-председател на тази Асоциация е проф. г-р Николай То-

доров, член на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. Българинът доц. Бугев е член на Консултативния комитет на Центъра за висше образование на ЮНЕСКО. В специализираните издания на ЮНЕСКО все по-често се помещават материали за постиженията на България в образованието, науката и културата. В ход е изпълнението на два проекта, финансирани от ЮНЕСКО.“

* * *

На 27 юни в присъствието на председателя на Държавния съвет Тодор Живков в курорта „Златни пясъци“ край Варна е открита заключителната сесия на ЮНЕСКО. На откриването присъстват членовете на Изпълнителния съвет, дейци на ЮНЕСКО, български държавни ръководители и др.

Приветствайки председателя на Държавния съвет Тодор Живков от името на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО г-р Фуаг Саруф изтъква, че неговото лично присъствие е висока чест и представлява израз на уважение към благородните идеали на ЮНЕСКО.

Д-р Фуаг Саруф изразява задоволството на участниците в сесията, че могат да се запознаят с богатото културно наследство и традициите на българския народ.

В своето слово председателят на Генералната конференция на ЮНЕСКО Тору Хагивара споделя увереността си, че работата на сесията ще се увен-

чае с пълен успех – достоен за тази голяма среща в България.

Генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо благодари на българското правителство за сърдечния прием. Той особено набляга на интересния опит, провеждан в България за превръщане на културния живот в широко достояние на народните маси.

Рене Майо изтъква твърде съществения принос на Българин към делото на ЮНЕСКО и изказва задоволство от активното участие на българското правителство и представителите на България в дейността на различните органи на ЮНЕСКО, за тяхното ценно съдействие и сътрудничество.

* * *

„Върховните цели на ЮНЕСКО са запазването на мира в света и гарантиране правата на човека“, заявява на пресконференция генералният директор на ЮНЕСКО Рене Майо на 28 юни.

Той запознава чуждестранните и българските журналисти с основните аспекти на дейността на ЮНЕСКО и насоките на нейното развитие в бъдеще. Той говори за разработените програми за научно сътрудничество и проучвания, за изследвания на световния океан, на водния баланс и геологическият строеж на планетата, за човека и заобикалящата го среда, за установяване на световна система за научна и техническа информация и др.

Рене Майо дава висока оценка на България като активен и лоялен член на организацията. Той изразява отличните впечатления на всички делегати от подготовката на заседанията, „което позволява работата да преминава на много високо равнище“.

1975

Като гост на Националната комисия на България за ЮНЕСКО на 24 февруари в столицата пристига заместник генералният директор на ЮНЕСКО по въпросите на хуманитарните науки и културата Ричард Хогарт. Планирано е той да има срещи с ръководители на нашата култура и изкуство, с представители на творческите съюзи, с научни дейци и групи.

Преди отпътуването си от страната г-н Хогарт дава изявление пред представител на БТА. „Всички срещи в София с изтъкнати дейци на културата и науката, с ръководството на Националната комисия на България за ЮНЕСКО бяха много плодотворни – заявява Ричард Хогарт. – И това, което беше особено важно за мен, е, че бяха много разнообразни и отлично организирани. Срещата ми с първия заместник-председател на Комитета за изкуство и култура Людмила Живкова обхваща много широк кръг от въпроси, засягащи проблемите на световната организация и редица институти в България. Особено впечатление ми направи срещата с писате-

лите – подчертава заместник-генералният директор на ЮНЕСКО, – която бе много професионална и с литературна насоченост.“

* * *

На 7 март в Париж от името на Държавния съвет на България българският постоянен представител при ЮНЕСКО Леда Милева връчва на генералния директор на организацията Амагу Махтар М'боу документ за присъединяване на България към универсалната конвенция за авторско право в парижката ѝ редакция от 24 юли 1971 година.

България е 15-ата държава, която се присъединява към конвенцията. Амагу Махтар М'боу заявява, че присъединяването ѝ към тази важна конвенция е ново доказателство за приноса на България в укрепването на международното разбирателство и сътрудничество и за всепоширокото и ползотворно нейно участие в дейността на ЮНЕСКО.

* * *

В средата на юни в старинния черноморски град Созопол е открит за посетители оригинален паметник на културата от XVIII век – църквата „Света Богородица“. След продължителни възстановителни работи тя ще предоставя на многобройните български и чуждестранни посетители своето богатство от иконна живопис и дърворезба.

Иконостасът на църквата е уникална творба на Дебърската школа и е работен от майстори българи, обявен е от ЮНЕСКО за един от редките паметници на културата.

* * *

За да се запознае с проблемите по изграждането на центъра на София и с опазването на културните и историческите паметници в нашата столица, през юли в страната пристигна изпълняващият длъжността заместник генерален директор на ЮНЕСКО по въпросите на културата и обществените науки Жерар Бола – директор на дирекцията за културно наследство при световната организация. Като част от програмата му са планирани срещи в Министерството на външните работи, Комитета за изкуство и култура и Софийския градски народен съвет.

Сред тях е срещата на 28 юли с председателя на Комитета за изкуство и култура Людмила Живкова. Двамата водят разговор за разширяване на връзките между България и ЮНЕСКО и по-специално в областта на опазването на културните и историческите паметници.

* * *

На 15 септември във Варна е открита Международна научна конференция на тема „Славянските култури и Балканите“, която се организира съгласно програмата на ЮНЕСКО за изучаване

на културната история на човечеството и взаимното опознаване на народите чрез сравнително изследване на техните култури.

Събитието продължава пет дни, представени са доклади за Ренесанса и културата на балканските славяни, общуването в областта на културата между народите на Юго-източна, Източна и Западна Европа. В работата на конференцията участват учени от СССР, Полша, Чехословакия, ГДР, Унгария, Югославия, Румъния, Украинска ССР, Белоруска ССР, Австрия, САЩ, ГФР, Гърция, Франция и Великобритания.

1976

В началото на годината пребиваващата в страната ни делегация на Международния институт за планиране на образованието към ЮНЕСКО, ръководена от директора на института Ханс Вайлер, посещава Централния институт за усъвършенстване на учители – НИИС „Тодор Самодумов“, и техникума по електротехника „С. М. Киров“. Делегацията има срещи и с ръководството на Националната комисия на България за ЮНЕСКО, и с ръководството на Министерството на народната просвета.

По време на разговорите са обсъдени въпроси, свързани с подготовката и провеждането през май у нас на международен семинар на стажантите, обучаващи се в Международния институт за планиране на образованието към ЮНЕСКО.

„Сътрудничеството между специалистите от България и Международния институт за планиране на образованието към ЮНЕСКО е много плодотворно и перспективно“, заявява на 17 януари пред репортер на БТА директорът на института Ханс Вайлер.

* * *

На 17 май в столицата започва семинар на курсистите от Международния институт по планиране на образованието към ЮНЕСКО с център Париж. Представители на повече от 30 страни от целия свят се очаква да се запознаят с основните принципи на социалистическото планиране и развитието на образованието у нас. Заместник-министри, просветни дейци и други български специалисти ще изнесат около десет доклада и научни съобщения по актуал-

ни въпроси на прогнозирането и планирането.

Семинарът е открит от заместник-министъра на Народната просвета Ани Спачева, която изразява задоволство от това, че нашата страна отново е домакин на международна проява в деня, когато се навършват 20 години от влизането на България в ЮНЕСКО. Тя посочва и значението на дейността на организацията за развитието на международното сътрудничество в областта на науката, образованието и културата.

* * *

„Признание за българското изкуство“ е заглавие на новина от 3 юни. В нея се посочва, че академик Дечко Узунов е избран за президент на Международната асоциация за пластични изкуства (АИАП) при

София, 16 септември 1976 г. Генералният директор на ЮНЕСКО Амаду Махтар М'Боу е награден с орден „Стара планина“ първа степен.
Снимка: Стефан Тихов, БТА

ЮНЕСКО. Изтъкнатият наш художник е удостоен с това високо признание на проведения в Багдад VIII конгрес на асоциацията. „Това е нова проява на порасналия международен авторитет на нашата художествена култура и по-специално на изобразителното ни изкуство“, се казва в съобщението.

* * *

„Гордост за българската музикална култура е удостояването на заслужилния артист проф. Димитър Тъпков с първа награда на „Международната трибуна на композитора“, организирано от Международния съвет по музика при ЮНЕСКО, за неговата забележителна „Кантата за мира“ по текст на Петър Караанзов и Георги Авгарски“, четем в новина от 8 юни. БТА припомня, че международната музикална трибуна съществува от 1954 година и обединява представители на около 30 страни, а България участва в нея от 1961 година и сега за първи път български композитор получава това отличие.

* * *

В средата на септември по покана на министъра на външните работи на България Петър Младенов на официално посещение в нашата страна пристига генералният директор на ЮНЕСКО Амаду Махтар М'боу. Планирано е по време на своето пребиваване г-н М'боу да води разговор по

някои актуални проблеми на ЮНЕСКО, както и за разширяване сътрудничеството между организацията и България.

На 16 септември заместник-председателят на Държавния съвет Пеко Таков връчва орден „Стара планина“ първа степен на генералния директор на ЮНЕСКО. С тази награда Държавният съвет го удостоява за неговите заслуги в укрепването на международното сътрудничество в областта на образованието, науката и културата.

Амаду Махтар М'боу благодари за високото отличие.

На 17 септември в тържествена обстановка в аулата на Софийския университет „Климент Охридски“ ректорът на университета чл. кор. проф. д-р Благовест Сендов обявява решението на Академичния съвет за провъзгласяване генералния директор на ЮНЕСКО за почетен доктор по история на университета. Това звание му е присъдено за неговите големи заслуги в областта на историческите науки.

* * *

„Под егидата на ЮНЕСКО“ е заглавието на новина от 18 септември от Казанлък. „Уникалният паметник на културата – Тракийската гробница край града, се намира под егидата на ЮНЕСКО. Тя е съоръжена със специална инсталация за поддържане режима на влажност и температура на въздуха. Този световно известен паметник на тракийската култура у нас привлича

вниманието на много специалисти и учени от различни страни. По проблемите на опазването на стенописите бе организиран международен консилиум.

Изключителното значение на Казанлъшката гробница и големият интерес към нея наложиха да се построи нейно копие, което всяка година се посещава от над 60 000 наши и чуждестранни туристи“, се посочва в публикацията.

1977

„От 20 години България е активен участник в ЮНЕСКО. Нашата дейност се оценява високо и с признание от страните членки на организацията. Потвърждение на това са предстоящите чествания и срещи, домакин на които е България“, четем в новина от 31 март.

Тази година у нас ще се проведе симпозиум на тема „Диалог и сътрудничество в полза на мира“. За първи път ще се състои и международен балетен педагогически семинар. „Моралното възпитание – подготовка към изискванията на живота в съвременния свят“ е темата на съвещанието на експерти от ЮНЕСКО. Ще бъде организиран семинар за фолклора и съвременните композиционни методи под наименованието „Ателие на композитора“.

1300-годишнината от създаването на българската държава ще бъде чествана тържествено от ЮНЕСКО. Предвижда се издаването на албум, а списание „Куриер“ ще

публикува материали от историята на България. В календара за честванията е включена и 100-годишнината от рождението на Елин Пелин и Пейо Яворов.

* * *

„Досега със законни разпоредби в България са обособени 76 резервата с обща площ 21 709,8 хектара. Това са предимно местности с ценни за науката или застрашени от изчезване растителни и животински общности“, се казва в новина от 20 април. В нея се посочва още, че някои от българските резервати са феноменални горски екосистеми и имат голямо значение за науката не само в страната, но и в чужбина. Такива са резерватите „Парангалица“ в планината Рила, девствените гори от бяла мура в планината Пирин и др. Със специфична растителност се отличава и резерватът „Аркутино“ край река Ропотамо. Някои от тези резервати са регистрирани в ЮНЕСКО по програмата „Човек и биосфера“ като изключителни феномени, които трябва да се съхранят за поколенията.

1978

На 29 март Бюрото на Националната комисия на България за ЮНЕСКО има среща с гостуващия у нас заместник генерален директор на ЮНЕСКО Макаминан Макагиансар. Воден е разговор за сътрудничеството на нашата страна и ЮНЕСКО в

областта на културата. Посочено е, че комплексната програма, разработвана в България, за издигане ролята на изкуството и културата за хармонично развитие на личността, ще намери широк отзвук в редица страни.

* * *

През април в столицата се провежда Международното състезание на експерти на ЮНЕСКО на тема „Моралното възпитание като подготовка на младежта към изискванията на живота в съвременния свят“. Пред репортер от БТА директорът на сектор „Структура и организация на образованието“ към ЮНЕСКО проф. Дордже Вайдеану разказва за приноса на България в изпълнението на програмата на ЮНЕСКО по образованието. „България развива активна дейност в ЮНЕСКО и самият факт, че е избрана за домакин

на тази важна проява, също потвърждава това мнение – заявява той. – Обикновено тези международни срещи стават в Париж, където е седалището на ЮНЕСКО. Вашата страна участва не само в изпълнението на програмите на ЮНЕСКО по образованието, но и активно съдейства за тяхното усъвършенстване и подготвяне. Ваша инициатива е и изготвянето на механизма за сътрудничество в образованието на страните от Югоизточна Европа.“

* * *

На 24 ноември кореспондент на БТА от Париж предава, че новогодишната картичка-честитка за 1979 г., с която генералният директор на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура Амагу Махтар М'Боу ще поздравя правителства-

София, 28 март 1978 г.

Людмила Живкова приема заместник генералния директор на ЮНЕСКО Макаминан Макагиансар, който е на посещение в нашата страна.

Снимка: Стефан Тихов, БТА

та, културните и образователните институти и организации, както и изтъкнати представители на културната общественост – учени, писатели, художници, артисти, педагози в 150-те страни, членки на ЮНЕСКО, е репродукция на мозайка, изработена от български деца. Мозайката представлява земното кълбо, заобиколено от лицата на пет деца, символизиращи децата на петте континента и бъдещето на света при мир и международно разбирателство.

1979

„София – световна столица на усмивките“ е заглавието на новина от 15 август – ден преди откриването на Международна детска асамблея „Знаме на мира“ в столицата. Асамблеята се организира под почетния патронаж на председателя на Държавния съвет Тодор Живков и на генералния директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу. В София се очаква да се съберат над 2000 деца от около 80 страни на света. 2000 млади художници, писатели, композитори, изпълнители.

Сред най-големите прояви в програмата са откриването на монумента „Знаме на мира“ в местността „Камбаните“, мозаечното пано и детски карнавал.

На 23 август е съобщено, че ЮНЕСКО е издала специален бюлетин, посветен на асамблеята „Знаме на мира“, който ще бъде разпространен

София, 27 август 1979 г.

Тържествено откриване на монумента „Знаме на мира“ в местността „Камбаните“. На тържеството председателката на Комитета за култура Людмила Живкова произнася приветствено слово към участниците в асамблеята. На откриването присъства и генералният директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу.

Снимка: Стефан Тихов, БТА

в ООН, за да бъде запозната световната общественост с една от най-значителните инициативи, посветени на международната година на детето.

На 25 август по покана на председателя на Инициативния и организационния комитет на Международната детска асамблея и председател на Комитета за култура Людмила Живкова у нас пристигна генералният директор на ЮНЕСКО г-н Амагу Махтар М'боу.

В столицата е организиран научен симпозиум на тема „Детето, творческото начало и еволюцията“, включен в националната програма за честването на международната година на детето. В него участва и генералният директор на ЮНЕСКО, който изтъква, че грижата за развитието на детето като човек и творец е едно от основните наши задължения. Той подчертава, че България отге-

ля голямо внимание на децата и чрез своята културна политика, и чрез програмата си за естетическото възпитание съдейства за повишаване ролята на изкуството във възпитанието на подрастващото поколение. Генералният директор на ЮНЕСКО посочва, че естетическото възпитание допринася за установяване на ново отношение към действителността и това ще позволи на утрешния гражданин да има творчески подход към живота.

* * *

В средата на ноември по време на Третата сесия на Комитета по запазване на световното културно и природно наследство, която се провежда в град Луксор (Египет), към досегашния списък на културните и природните паметници, които имат общочовешко значение, са добавени нови 45

обекта, между които 4 от България. Това са Боянската църква, Казанлъшката гробница, Мадарският конник и скалните църкви в село Иваново.

БТА припомня, че България е член на този комитет от самото му създаване.

1980

На 9 април кореспондент на БТА в Париж цитира „Новини от ЮНЕСКО“ – издание на Организацията на Обединените нации за образование, наука и култура, което разказва в новия си брой за участието на България в международния контрол на околната среда. В статията се изтъква, че в списъка на ЮНЕСКО са включени 17 биосферни резервата, намиращи се в малка България. Всеки от тях е пригоден за изграждане на фонов станции. Съгласно приетата от световната организация програма такива станции ще бъдат открити в „Парангалица“, „Ропотамо“, „Стенето“ и „Силкосията“.

Списъкът на ООН на националните паркове и резервати съдържа девет български обекта: народните паркове „Пирин“, „Витоша“ и „Стенето“ и резерватите „Узунбаджак“, „Джендема“, „Маричини езера“, „Парангалица“, „Боатин“ и „Дупката“. Отбелязвайки, че всяко от тези природни богатства крие в себе си нещо неповторимо, изданието подчертава големите грижи, които се полагат в България за тяхното опазване.

ЛИК 2025

София, 21 юни 1980 г. Генералният директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу произнася слово на заключителното заседание на Третата конференция на министрите на образованието от Европа, която се провежда под егидата на ЮНЕСКО. Снимка: Живко Ангелов, БТА

* * *

На 11 юни за участие в Третата конференция на министрите на образованието от европейския регион на ЮНЕСКО у нас пристига генералният директор на организацията Амагу Махтар М'боу. На следващия ден той открива конференцията на официалната церемония в хотел „Витоша“. Срещата протича под патронажа на другаря Тодор Живков. „За Народна република България, която последователно и неизменно се стреми да дава своя принос за осъществяване високоблагородните цели на ЮНЕСКО, е привилегия и чест да бъде домакин на тази така представителна среща“, казва Живков в светослово пред участниците в конференцията.

На 14 юни председателят на Комитета за култура Людмила Живкова се среща с генералния директор на ЮНЕСКО. Господин М'боу заявява, че организацията ще отбележи много широко 1300-годишнината от създаването на българската държава. „Ще бъдат организирани спектакли, из-

ложби, концерти, ще се публикуват материали в изданията на световната организация, говорейки за 1300-годишнината на вашата държава, може да кажем, че един народ не е престанал да живее 1300 години и това показва неговата сила и вътрешна национална чистота“, казва той.

На 21 юни Амагу Махтар М'боу благодари на България за домакинството и за осигурените добри условия за протичане на Третата конференция на министрите на образованието. Той връчва на министъра на народната просвета Александър Фол сребърния медал на ЮНЕСКО заради неговия принос за успешното протичане на събитието.

1981

На 17 март кореспондент от Париж цитира списание „Информация от ЮНЕСКО“, което излиза на френски, английски и руски език и се разпространява във всичките държави членки на световната организация. То публикува в новия си брой статия, посветена на 1300-го-

дишината на България. Авторът Дърк Кинен, главен редактор на списанието, разказва за траките и за тяхното изкуство. Поместени са снимки на някои от намерените по нашите земи шедьоври на това изкуство – златни и сребърни накити, фрески, керамика и др. „Българската държава, която през тази година чества 13-вековния си юбилей, е била в Средновековието, както и в ново време, един от най-значителните центрове на славянската цивилизация. Но културното наследство на България не се ограничава само с приноса на славянските племена, които пристигат в източната част на Балканския полуостров през VI-VII век. Тя е приемник и на траките, които по-късно били асимилирани от новодошлите славяни“, посочва авторът.

* * *

Средновековният град Червен и скалните манастири и църкви край село Иваново, Русенско, са едни от най-значимите паметници на средновековната българска култура, посочва новина от 2 юни. Интензивните археологични проучвания показват, че Червен, разположен на природно укрепен скалист рид, е бил един от най-важните военно-административни, стопански и църковно-културни центрове на Втората българска държава. Заради високите художествени достойнства на стенописите скалните църкви при село Иваново са обявени от ЮНЕСКО за паметник на културата със световно значение.

* * *

На 23 септември ЮНЕСКО, в която членуват вече 155 страни, тържествено чества 13-вековния юбилей на българската държава. В най-голямата зала на централната ѝ сграда в Париж се откриват Дни на България, организирани от постоянното представителство на България в ЮНЕСКО, Комитета за култура и Националната комисия на България за ЮНЕСКО – дни, към които се проявява огромен интерес.

На откриването присъстват генералният директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу, шефове и членове на дипломатически мисии, председателят и членовете на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО, който в момента заседава тук, изтъкнати френски общественици, гейци на науката, изкуството и културата, между които видни българисти и други.

На тържеството присъства и пристигналата тук за Дните на България наша правителствена делегация, водена от министъра на народната просвета Александър Фол.

В знак на благодарност към народите, които са засвидетелствали своята симпатия към нашия народ по случай 1300-годишнината от основаването на българската държава и на които ЮНЕСКО е символ и висше олицетворение на единството и на международното сътрудничество, българската делегация връчва на световната организация подарък – оброчна плоча на тра-

кийския бог-конник от втори век на новата ера. Плочата ще бъде въградена в централната сграда на ЮНЕСКО, където са изложени и други шедьоври на световната цивилизация.

С много голям интерес е посрещнато словото на генералния директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу. „Тези дни ние чествуваме основаването преди 1300 години на една от най-старите държави в Европа, чийто народ съумя в продължение на векове да запази своята национална самобитност и да развие един от най-оригиналните художествени и архитектурни гении в рамките на славянската култура“, казва той.

Дните на България се съпътствани от богата културна програма.

1982

През лятото в Мексико се провежда Втората световна конференция на ЮНЕСКО по културната политика. В новина от 4 август се разказва за срещата между заместник-председателя на Министерския съвет и председател на Комитета за култура Георги Йорданов, ръководител на българската делегация, и генералния директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу. Обсъдени са въпроси, свързани с по-нататъшното развитие и задълбочаване на сътрудничеството в областта на културата, образованието и науката между България и ЮНЕСКО, специално внимание е отделено на ролята на Международната детска асамблея „Знаме на мира“.

* * *

На 14 август в София пристига генералният директор на ЮНЕСКО Амаду Махтар М'боу. Заедно с председателя на Държавния съвет Тодор Живков той е патрон на Първата, а сега и на Втората международна асамблея „Знаме на мира“, като патронажът на г-н М'боу е още едно доказателство за подкрепата на ЮНЕСКО към българската инициатива.

Малко по-рано е съобщено, че той е удостоен с Димитровска награда. При пристигането му в България тя му е връчвана в резиденция „Бояна“ от председателя на Държавния съвет Тодор Живков. М'боу получава високото отличие за своята общественно-политическа, научна и творческа дейност в подкрепа на мира, демокрацията и социалния прогрес в света.

1983

За първи път от създаването на ЮНЕСКО извън нейното седище в Париж се открива постоянен център за изданието на организацията. От 25 май в най-представителната книжарница на София – в търговския център на Народния дворец на културата, има щанд за продажба на специализирана художествена литература – дело на различните сектори на ЮНЕСКО. Предлагат се над 500 книги, сред които албумът, посветен на 1300-годишнината от създаването на българската дър-

жава, сборникът на английски и френски с поезия на Христо Ботев, специализираният бюлетин на организацията „Културната политика на България“, сборникът „Славянска дърворезба“, научната студия „Плиска, Преслав и Търново“, списания, на чиито страници са представени творческите постижения на българския народ през вековете. Книгите са на английски, френски, испански и руски език.

Сред гостите е и заместник генералният директор на ЮНЕСКО Анри Лопес, който подчертава, че подобни прояви са пример за активно сътрудничество с ЮНЕСКО. Те служат на общуването и сътрудничеството между народите.

* * *

Новина от 21 декември разказва за включването на още четири български обекта в списъка на световното наследство на културни и при-

родни ценности. Това са два културни паметника – Несебър и Рилският манастир, и за първи път два български природни резервата – „Пирин“ и „Сребърна“. Те са одобрени от Комитета за световно наследство на неотдавнашната му сесия във Флоренция. Списъкът включва около 150 ценности в целия свят, отговарящи на критериите на Конвенцията за защита на световното културно и природно наследство.

Несебър, разположен на живописен полуостров в Черно море, е един от най-старите градове в Европа. В него са съхранени останки от няколко исторически епохи – от траките и древните елини, от римляните, византийците, българите. Особено ценни са няколко десетки църкви, едни от най-запазените архитектурни паметници от Средновековието.

Рилският манастир, основан в началото на X век, е най-го-

лемият български културен и архитектурен паметник от епохата на Националното Възраждане, допринесъл изключително много за запазването на българската култура и национален дух.

Пирин, най-красивата българска планина (висока 2915 м) е съхранила в значителна степен девствената си природа.

Много ценно от екологична гледна точка е езерото Сребърна край р. Дунав. В него са се запазили редица редки и изчезващи блатни птици и растения. Сребърна е и място за отдих на прелетни птици по пътя им от Северна Европа към Африка.

1984

На 23 октомври в Париж завършва 120-ата редовна сесия на Изпълнителния съвет на Организацията на ООН по въпросите на образованието, науката и културата (ЮНЕСКО), започнала преди един месец. Съветът утвърждава същогатите за XXIII редовна сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО – тя ще се състои в София от 8 октомври до 12 ноември 1985 г.

1985

На 9 октомври за председател на генералната конференция на ЮНЕСКО е избран представител на нашата страна. По предложение на Изпълнителния съвет на организацията на този пост с ръкопляскалия е одобрен акад. Николай Тодоров – замест-

ник-председател на Националната комисия на България за ЮНЕСКО и заместник-председател на Българската академия на науките. Това става на сутрешното пленарно заседание на XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, започнала в Народния дворец на културата.

Като благодари за оказаната му чест, акад. Николай Тодоров подчертава, че избирането му е чест преди всичко за България, за нейното правителство и народ. „Решението тази сесия на Генералната конференция да се състои в столицата на България е не само ярко признание за активното участие на страната в живота на нашата организация, но и израз на желанието на ЮНЕСКО да продължи да открива света

и хората, за чието благоствие и прогрес работи“, отбелязва той

Във връзка с 40-годишнината на ЮНЕСКО акад. Николай Тодоров подчертава, че в името на нейния вчерашен, днешен и най-вече утрешен ден трябва да бъде дадено на организацията правото и задължението да се занимава, в рамките на своята компетентност, с големите проблеми на човечеството, като постоянна нейна грижа бъдат съдбата на народите и основните права на всеки отделен човек.

Говорителят на генералния директор на ЮНЕСКО Анри Лопес съобщава, че досега за участие в сесията са пристигнали делегации на 149 страни членки, повечето от които

*София, 22 март 1984 г. В НДК „Людмила Живкова“ се провежда годишното отчетно събрание на Националната комисия на България за ЮНЕСКО.
Снимка: Росен Братанов, БТА*

София, 8 октомври 1985 г.
Делегати на XXII сесия на Генералната асамблея на ЮНЕСКО, която се провежда в страната ни. Снимка: Живко Ангелов, БТА

се водят от министри. Присъстват също представители на асоциирани членове и на националноосвободителни движения, на няколко десетки междуправителствени и неправителствени организации.

В своето встъпителното слово генералният директор на ЮНЕСКО Амаду Махтар М'боу казва, че благодарение на организацията всички народи могат да водят диалог чрез духовното общуване. „А културата в най-общ смисъл е утвърждаване на всеки народ. Призиванието на ЮНЕСКО – подчертава генералният директор, – е тъкмо чрез образование, наука и култура да сближава народите, да дава възможност да обогатяват духовния си живот, като по този начин ги сродява.“

На 10 октомври започват общите разисквания на участниците в XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. В изказванията е про-

явено желание за конструктивност, за усъвършенстване на организацията, за да служи още по-добре на целите си. Единодушно е мнението, че сътрудничеството в науката, образованието и културата изисква мир и международно разбирателство.

Организаторите благодарят за отличните условия, създадени от България за успеха на форума, за гостоприемството на страната и на народа ни. В тях проличава и признанието за българския принос в ЮНЕСКО и за развитието на международното сътрудничество.

Думата е дадена на ръководителя на българската делегация Георги Йорданов – заместник-председател на Министерския съвет. „Растящото сътрудничество между Народна република България и ЮНЕСКО е убедителен пример за общи стремежи и полезно взаимодействие – страната

ни да черпи от световния опит в областта на духовния живот, а организацията да допринася да се опознаят културните ценности на древна и съвременна България“, казва Йорданов.

Той припомня знаменателните думите на председателя на Държавния съвет Тодор Живков при откриването на настоящата сесия: „ЮНЕСКО е незаменим световен форум за интелектуално сътрудничество... Тя се утвърди като междуправителствена организация за международно общуване във всички сфери на духовния живот. Такава организация историята не познава.“

Новина от 15 октомври разказва за гостоприемното посрещане в Пловдив на делегациите от 11 страни участнички в XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО в София. Гостите от СССР, Перу, Панама, Алжир, Гвинея, Мавриций, Англия, Нова Зеландия, Испания, Израел и Франция се запознават с богатото културно-историческо наследство на пловдивския край. С голям интерес те разглеждат и Античния театър – най-значимата сграда на древния Филипопол, запазена до наши дни.

На 19 октомври участниците в XXIII сесия избират нови членове на изпълнителния съвет – органа, който ръководи ЮНЕСКО между две сесии на Генералната конференция. В новината от деня се посочва, че българският представител е избран с внушителен брой гласове – 144 от 147 гласували

страни членки. БТА припомня, че Изпълнителният съвет, който се състои от 52-ма души, обновява половината от своя състав на всеки две години. Така запазва принципа за приемственост и за редуване на всички държави членки.

„Завършва четвърта седмица от XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. През последните дни тежестта на обсъжданията преминава главно в комисиите. Те разглеждат големите програми на организацията, свързани с развитието на образованието, науката, културата, комуникациите и със запазването на международния мир и разширяването на сътрудничеството, с гарантирането на човешките права и правата на народите. В оживените дебати в комисиите отново проличава конструктивният дух, господстващ на сесията, чийто домакин е нашата страна. Ораторите вече използват израза „Духът на София“, който се налага като синоним на воля за разбирателство, за търпимост за постигане на съгласие по проблемите, които ще определят бъдещето на организацията. Дори при разглеждането на най-деликатни въпроси надделява желанието да се следва мъдростта, да се гледа напред с отговорност и с разум, присъщи на тази интелектуална организация с четиридесетгодишен опит“, четем в новина от 1 ноември.

На 9 ноември с благодарствени думи към България, към нейния народ и към пра-

вителството ѝ започва заключителната си реч и генералният директор на ЮНЕСКО. Амагу Махтар М'боу посочва, че общият брой на участниците в сесията надхвърля 1870, без да се включват многото журналисти. Той подчертава чудесните условия в Народния дворец на културата. „Една от най-съществените характеристики на софийската сесия е и приемането на големите програми на организацията с консенсус“, казва М'боу.

„Конференцията в София не е само конференция на диалога, истината и обновлението, а и на мъдростта. Това са основните, върху които всички заедно трябва да изградим бъдещето и да запазим универсалността на ЮНЕСКО“, допълва той.

* * *

На 11 ноември представители от 61 страни се събрат на 123-ата сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. Това е първото заседание на новосформирания съвет след XXIII сесия на Генералната конференция в София и има за цел да избере председател и ръководство, да учреди постоянните помощни органи, да утвърди пълномощията им и да разгледа административни, финансови и други въпроси.

За председател на изпълнителния съвет с тайно гласуване е избран Иво Марган от Югославия. Сред първите, поздравили новия председател, са генералният директор на ЮНЕСКО Амагу Махтар М'боу и председателят на Генералната конференция Николай Тодоров, който в това си качество ще участва през следващите две години със съвестелен глас в работата на

София, 11 ноември 1985 г.
Българската делегация, водена от Георги Йордано, при закриването на XXIII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. Снимка: Живко Ангелов, БТА

този важен орган, в чийто състав е още един българин – Милан Миланов.

1986

През февруари участниците в 42-рата сесия на Комисията на ООН по правата на човека, която се провежда в Женева, разглеждат въпроса „Правата на човека и научно-техническия прогрес“. В изказванията си представителите на Япония, България, ГДР, Колумбия, Афганистан, СССР и ЮНЕСКО подчертават, че научно-техническият прогрес е един от най-важните фактори за развитието на съвременното общество и е призван да спомага за подобряване на условията на живот и за гарантиране на правата на човека. Изтъкнато е, че ако постиженията на науката и техниката се използват изключително за благо на човека, човечеството би направило значителна стъпка напред към решаването на проблеми като борбата с глада, с болестите и с нищетата.

Представителят на България Тодор Дичев посочва опасността от използването на научно-техническия прогрес за пренасяне в Космоса на нагпреварата в ядреното въоръжаване.

1987

На 13 май в присъствието на генералния директор на Организацията на ООН за образование, наука и култура Амаду Махтар М'боу, на представи-

тели на генералния секретар на ООН в Париж е открита 126-ата редовна сесия на изпълнителния съвет на организацията.

До 19 юни този орган на Генералната конференция, чиято 23-та сесия се провежда в София, ще обсъди изпълнението на програмите и задачите през изтеклия период и ще приеме предварителния дневен ред за насрочената през октомври-ноември в Париж 24-та сесия на Генералната конференция.

В работата на 126-ата сесия участва членът на Изпълнителния съвет и представител на България Милан Миланов, заместник-председател на Съвета за духовно развитие.

На 27 май заместник-председателят на Министерския съвет и председател на Съвета за духовно развитие Георги Йорданов се среща с генералния директор на ЮНЕСКО. Подчертано е развитието на традиционното дългогодишно сътрудничество между България и ЮНЕСКО, чиято възходяща тенденция е пример за много страни членки. Георги Йорданов уверява генералния директор на ЮНЕСКО, че международната организация винаги може да разчита на нашата страна в изпълнението на своите високохуманни цели и задачи. Той посочва, че България е предложила кандидатурата на академик Николай Тодоров, председател на Генералната конференция на ЮНЕСКО, за генерален директор, след като е била извес-

тена за официалното решение на Амаду Махтар М'боу да не се кандидатира за трети мандат на високоотговорния пост.

На редовно заседание на XXIV сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, което се провежда на 7 ноември, проф. Федерико Майор Сарагоса (Испания) е избран за генерален директор на организацията. Решението е взето със 142 гласа „за“, 7 „против“ и 2 „въздържали се“. В първата си официална декларация след избирането му на отговорния пост начело на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса подчертава, че ще положи всички сили и умения, за да разшири, укрепи и засили ролята и значението на ЮНЕСКО като световна организация по проблемите на образованието, науката и културата.

1988

На 10 юни във френската столица завършва редовната сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. Членът на Изпълнителния съвет и представител на България в организацията Милан Миланов се среща с генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса. На разговора са обсъдени проблемите и перспективите за изпълнението на програмите и плановете на ЮНЕСКО.

Федерико Майор Сарагоса изразява отличните си впечатления от досегашното активно участие на България в разностранната дейност на

ЮНЕСКО. Специално място е отделено на въпросите, свързани с предстоящата Международна асамблея „Знаме на мира“, както и за участието в нея на международната организация.

* * *

В започналата на 16 юни в гранд-хотел „Варна“ международна среща на експерти за развитие на европейското научно сътрудничество в рамките на ЮНЕСКО участват видни представители на научната мисъл от редица европейски страни и международни организации. Слово при откриването произнася заместник генералният директор на ЮНЕСКО по въпросите на естествените науки проф. Абдел-Расак Кадура, директор на Европейското бюро за научно сътрудничество на ЮНЕСКО.

Няколко дни по-късно – на 21 юни, министърът на културата, науката и просветата Георги Йорданов приема г-н Кадура. Разисквани са въпроси за по-нататъшното развитие и задълбочаване на сътрудничеството между България и световната организация.

В София заместник генералният директор води разговор в Националната комисия на България за ЮНЕСКО и в БАН. „Перспективите за развитието на научните връзки са много добри“, подчертава Кадура. По думите му домакинството на България, както и участието в големите международни програми „Човек и биосфера“ за геологи-

През юли в България пристига генералният директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса. Той посещава художествената галерия на Международната фондация „Людмила Живкова“. Снимка: Живко Ангелов, БТА

ческа корелация, хидроложка, на океанографската комисия, са свидетелство за желанието на нашата страна да допринесе за обогатяването на научното сътрудничество в рамките на ЮНЕСКО в Европа и в целия свят.

* * *

През юни на официално посещение у нас пристига генералният директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса – почетен патрон на Четвъртата международна детска асамблея „Знаме на мира“. Пред журналисти той заявява: „Това е моето първо гостуване в България като генерален директор на Организацията на ООН за образование, наука и култура. Познавам вашата страна, защото съм бил тук във връзка с научната си работа като биохимик, за първи път съм на официална визита в държава от Източна Европа и се радвам, че тя е по повод международната детска среща. Има

дълбок символичен смисъл да видиш децата на света, събрани заедно, за да допринесат за единството, творчеството и красотата. Всъщност това е и висшата цел на ЮНЕСКО – чрез образованието, науката и културата да възпитава в дух на разбирателство и мир.“

Председателят на Държавния съвет Тодор Живков приема в резиденция „Бояна“ генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса. На срещата присъства и министърът на културата, науката и просветата Георги Йорданов.

1989

На 7 януари в Париж е открита международна конференция за забрана на химическите оръжия. По покана на Франция, която е пазител (депозитор) на Женевския протокол от 1926 година за забрана на употребата по време на война на химически и бактериологически оръжия, във френската столица се събират делегации

на 145 държави, повечето от които се ръководят от министри на външните работи. Това е най-представителният досега международен форум, занимаващ се специално с въпроса за химическите оръжия.

Конференцията е открита от генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор, който приветства делегатите от името на своята организация, в чиято сграда ще преминат петдневните заседания.

На 9 януари, третия ден от международната конференция за забрана на химическите оръжия, на трибуната застава министърът на външните работи на България Петър Младенов, който излага „ясната и категорична позиция на нашата страна за освобождаване на планетата завинаги от това варварско средство за масово унищожение“. „Още през двадесетте години светът реши да се избави от кошмара на химическата война и с тази цел бе подписан Женевският протокол от 1926 година. България бе между първите страни, подписали този протокол“, казва той.

* * *

В новина от пролетта се посочва, че от 8 до 11 април в България ще пребивава специална мисия от експерти на ЮНЕСКО, които ще определят най-спешните нужди на национално равнище в областите от компетентност на тази световна организация – наука, образование, култура,

комуникации. Договореност за издването на мисията е постигната по време на срещата през ноември миналата година в Париж на президентта на България г-р Желю Желев и генералния директор на ЮНЕСКО г-н Федерико Майор.

* * *

На 20 май в Народния дворец на културата е открита Третата международна конференция „Деца в информационния век“. Нашата страна е инициатор на тази важна научна проява, организирана от Министерството на културата, науката и просветата, Международната фондация „Людмила Живкова“ съвместно с ЮНЕСКО, Международния институт по приложен системен анализ и Международната федерация по обработка на информацията.

Водени от желанието да обединят усилията си в ком-

пютърното обучение и да обменят опит и мнения, в София идват близо 250 специалисти от 46 държави.

Участниците в конференцията са поздравени и от името на генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор Сарагоса, който дава висока оценка на експериментите, които се правят у нас при обучението на децата и въвеждането на новите технологии в учебния процес.

1990

На 10 и 11 септември в Париж под председателството на акад. Николай Тодоров се провежда заседание на международното жури за Наградата на ЮНЕСКО за разпространяване на знания за правата на човека. Членовете на журито решават единодушно да предложат за лауреат на наградата на ЮНЕСКО за 1990 г. пре-

Варна, 25-31 май 1989 г.

В морския град се провежда курс по информатика за преподавателски кадри в рамките на съветско-българския проект в междуправителствената програма на ЮНЕСКО в рамките на Третата международна конференция „Деца в информационния век“. Снимка: Божидар Тодоров, БТА

зидента на ЧСФР Вацлав Хавел за неговата всестранна дейност в защита на човешките права. „Творчеството му на поет, писател и драматург в израз на стремежа му за спазване на правата и основните свободи на човека“, се посочва в новината от деня.

Планирано е церемонията за връчването на отличията да се състои на 10 декември 1990 г. – годишнината от провъзгласяването на Всеобщата декларация за правата на човека.

* * *

На 21 ноември президентът на България Желю Желев посещава ЮНЕСКО в Париж и се среща с нейния генерален директор Федерико Майор. Желев е поканен да говори пред учени, дейци на културата и служители в ЮНЕСКО от голям брой страни. Г-н Майор представя Желю Желев не само като изтъкнат политически деец, а и като философ, приветства го като изразител на мисълта и волята на онази част от интелигенцията, която допринася най-много за дълбоките промени в Централна и Източна Европа. Президентът благодари за оказаното му внимание в качеството му на учен и изнася слово на тема „Интелигенцията срещу тоталитаризма“.

1991

„Утре по покана на президента Желю Желев у нас ще пристигне на двудневно посещение генералният директор

на ЮНЕСКО Федерико Майор. Той ще бъде придружен от г-н Маркес, заместник генерален директор по международните въпроси“, се посочва в новина от 10 юли. Планирано е Федерико Майор да има срещи с г-р Желев, с премиера Димитър Попов, с министъра на културата Димо Димов, с министъра на просветата Матей Матеев, с министъра на науката и висшето образование Георги Фотев и с други обществени и просветни дейци. За 12 юли в кинозалата на Министерския съвет е насрочена пресконференция по повод предстоящото подписване по-рано същия ден на меморандум за бъдещото сътрудничество между България и ЮНЕСКО.

* * *

От 15 октомври до 7 ноември във френската столица се провежда XXVI сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, в която участие взе-

ма и министърът на външните работи на Република България и заместник министър-председател Виктор Вълков. В сесията ще участват няколко държавни и правителствени ръководители, около 2 хиляди делегати, сред които над 120 министри на образованието, културата и науката.

В новина от 2 ноември се посочва, че България е избрана в три междуправителствени органа на ЮНЕСКО. Нашата страна става член на Междуправителствения съвет на Международната хидроложка програма, на Междуправителствения комитет на Световното десетилетие за културно развитие и на Междуправителствения съвет на Международната програма за развитие на комуникациите. Изборите са проведени с тайно гласуване, в което участват 130 от 161 страни, членки на организацията.

София, 16 юли 1991 г.

Генералният директор на ЮНЕСКО Федерико Майор посещава храм-паметника „Александър Невски“ и криптата. Снимка: Петър Ганев, БТА

София, 11 юли 1991 г.
Президентът Желю Желев приема генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор.
Снимка: Димитър Колчаков, БТА

1992

Международно съвещание на експерти по културните измерения на проекта „Синият Дунав“ започва на 11 декември в София. Той е организиран от Министерството на културата и Националната комисия на ЮНЕСКО.

На откриването министърът на културата Елка Константинова подчертава, че особено важен е обменът на информация между крайдунавските страни на законодателството, тъй като икономическите закони не може механично да се пренасят в културата.

В приветствието си до участниците в съвещанието г-н Мате Ковач, представител на генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор, набелязва основните моменти в сътрудничеството между държавите от Дунавския

район – съсредоточаване на усилията върху стратегическите въпроси на културното развитие, координация и поставяне на цели, изпълними при сегашните условия.

Основните теми на тридневния форум са „Културни фактори на социалноикономическото развитие“, „Културен плурализъм и взаимодействие“ и „Сравнително изследване на културните политики на крайдунавските страни“.

1993

На 29 октомври ръководителят на българската делегация на XXVII сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, която се провежда в Париж, министърът на културата Ивайло Знеполски произнася реч на сутрешното пленарно заседание. Той изразява подкрепата на Република България за процеса на реформиране

не на ЮНЕСКО. В изказването си министърът на културата очертава приоритетите на България в програмите на организацията.

В началото на ноември Знеполски се среща с генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор. Г-н Майор подчертава особено внимание на ЮНЕСКО към България и поема ангажменти за финансиране на изграждането на национално филмово хранилище в София и на програма за комплексни научни изследвания на Черно море. ЮНЕСКО ще окаже съдействие и при създаването на национална библиотечно-информационна мрежа и на катедра на ЮНЕСКО в Техническия университет в София, както и при реставриране на културните паметници у нас.

1994

„Национално честване на 125-годишнината от основаването на Българското книжовно дружество през 1869 година, което през 1911 година прераства в Българска академия на науките, ще продължи до 12 октомври, когато е тържественото събрание, посветено на юбилея“, пише в новина от началото на месеца.

Честването е под патронажа на президента Желю Желев и се организира под егидата на ЮНЕСКО. В него ще участва генералният директор на ЮНЕСКО Федерико Майор, който е почетен член на БАН.

На 11 октомври се очаква да бъде подписано споразумение

София, 12 октомври 1994 г.
Генералният директор на ЮНЕСКО
Федерико Майор поднася приветствие
на тържественото честване за
125-годишнината на Българската
академия на науките (БАН).
Снимка: Евелина Андреева, БТА

за сътрудничество между БАН и ЮНЕСКО. „С него ще се създаде възможност за участие на БАН в научни проекти на Европейския съюз“, казва председателят на БАН академик Йордан Малиновски и допълва, че то ще бъде своеобразен мост между БАН като неправителствена организация и държавните институции на различни страни.

1995

Изпълнителният съвет на ЮНЕСКО одобри предложението на Националната комисия за ЮНЕСКО Алеко Константинов да влезе в списъка на световноизвестните личности, които организацията ще почете през следващите две години. 100-годишнината от смъртта на автора на „Бай Ганьо“ се навършват през 1997 година, отбелязва новина от месец юни.

„Алеко Константинов е европейски писател със световна известност. Той е защитник

на принципите и идеалите на демократите и е бил убит от своите противници заради убежденията си.“ Това са посочените от ЮНЕСКО мотиви за решението на организацията да отбележи делото на българина. ЮНЕСКО ще се включи в Международния организационен комитет за юбилея и в проявите, свързани с него.

Заедно с Алеко Константинов в каталога на ЮНЕСКО са вписани френският философ Рене Декарт, чиято 400-годишнина от рождението ще се чества през 1996 година, белгийският художник Пол Делво, руският химик Николай Семьонов и др.

* * *

„Петдесетгодишнината от създаването на ЮНЕСКО ще бъде тържествено отбелязана в четвъртък в Париж. В тържествата ще участва председателят на Народното събрание Благовест Сендов“, се казва в новина от 14 ноември. БТА припомня, че на 16 ноември 1945 г. е подписано учредяването на Международната организация за образование, наука и култура към ООН, което влиза в сила на 4 ноември 1946 г. България влиза в ЮНЕСКО през 1956 г.

1996

За първи път в Централна и Източна Европа се създава катедра ЮНЕСКО за пряка връзка университет-индустрия. Тя е спонсорирана от западноевропейски компании, от ЮНЕСКО и от Техническия университет.

Това съобщава на пресконференция през януари ректорът на университета проф. Д. Димитров. Той казва, че целта на катедрата е да развие интегрирана система за квалификация и преквалификация на технически специалисти и да подпомогне изследванията в автоматизацията и управлението на техническите и технологичните процеси в атомните централи и индустриалните химични комплекси. Дипломите, издадени от катедрата, ще важат във Франция и в България.

1997

В началото на юни ЮНЕСКО включва имената на Христо Ботев, Димитър Талев и Дечко Узунов в списъка на световноизвестните личности за 1998-1999 г., съставен от международната организация. През 1998 г. се навършват 150 години от рождението на Христо Ботев и сто години от рождението на Димитър Талев, а през 1999 г. – сто години от рождението на Дечко Узунов.

Включването на тримата големи българи в списъка на ЮНЕСКО дава възможност юбилеите да се честват под егидата на международната организация.

* * *

Над 300 представители на ЮНЕСКО, ООН, Европейския съюз, наши, чуждестранни медии и неправителствени организации ще се съберат в

София на европейския семинар на ЮНЕСКО, съобщават от Националната комисия на световната организация. Форумът, чиято тема е „Развитието на независими и плуралистични медии“, ще се проведе от 10 до 14 септември в столичния хотел „Интерконтинентал-Зографски“. Предвижда се той да бъде открит от генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор, който пристига в страната ни по този повод.

„Ще осигури 100 хиляди долара за Българската телеграфна агенция, за да подпомогнем развитието и оборудването ѝ“, казва на 9 септември Федерико Майор. Една част от тези средства идват от ЮНЕСКО, друга – от правителството на Франция.

„България и ЮНЕСКО имат много активно сътрудничество и за мен е удоволствие да дам тази подкрепа за Българската телеграфна агенция“, заявява г-н Майор.

София, 10 септември 1997 г.

Генералният секретар на ЮНЕСКО Федерико Майор се среща с президента Петър Стоянов. Снимка: Мартин Георгиев, БТА

София, 9 септември 1997 г.

Министърът на външните работи Надежда Михайлова се среща с генералния директор на ЮНЕСКО Федерико Майор. При пристигането си г-н Майор обявява, че ще бъдат осигурени 100 хиляди долара за Българската телеграфна агенция за подпомагане на развитието и оборудването ѝ. Снимка: Руслан Донеф, БТА

В отговор на въпрос генералният директор на ЮНЕСКО Федерико Майор посочва, че в България медиите са независими. Той отбелязва, че за ЮНЕСКО няма значение на кого принадлежат средствата за масово осведомяване – важни са резултатите от работата им.

1998

България е инициатор на международен форум за културните взаимодействия на народите от Югоизточна Европа. По инициатива на нашата страна в Париж се организира една от проявите на ЮНЕСКО за тази година – международна конференция на тема „Югоизточна Европа – кръстопът на цивилизациите“, уточняват от Министерството на външните работни. Конференцията ще се състои на 9 и 10 февруари в централата на ЮНЕСКО в Париж.

Форумът е открит от генералния директор на международната организация на ООН г-н Федерико Майор, който заявява, че „тази конференция ще бъде крайъгълен камък в бурната история на района“.

Според специалисти целта на форума е да се преодолеят остарели стереотипи от миналото и да се изгради култура на мира в региона. Участ-

ват над 30 учени от Албания, Босна и Херцеговина, България, Гърция, Македония, Молдова, Румъния, Турция и Югославия.

* * *

Първа регионална среща на страните от Източна Европа по програмата на ЮНЕСКО „Четене за всички“ ще се проведе в София от 22 до 24 ноември. По този повод в Министерството на културата по-рано през месеца е организирана пресконференция, на която присъстват г-н Радко Влайков от МВНР, г-н Стоян Ралев, зам. главен секретар на Националната косия за ЮНЕСКО, и гр.

БТА припомня, че програмата на ЮНЕСКО „Четене за всички“ съществува от 1997 г. по инициатива на египетската страна и е част от усилията на международната организация за решаване на проблемите с изкореняване на неграмотността и за намиране на най-ефективни пътища за популяризиране и разпространяване на книгата.

За участие в международния форум са поканени представители на Франция, Румъния, Гърция, Турция, Македония, Украйна, Албания, Хърватска, Унгария, Чехия и Словакия.

1999

Резерватът „Сребърна“ може да се разшири към Румъния и да стане междудържавен, ако се приемат допълнителните изисквания на ЮНЕСКО, казва през март за БТА управителят на резервата Йордан Куцаров.

Той се позовава на изпратено от световната организация писмо до постоянния представител на България в ООН.

Препоръчва се резерватът да бъде разширен на север и в него да се включат влажните зони на румънския бряг. Министерството на околната среда и водите на България е започнало сондажи за преговори, посочва Йордан Куцаров. Тези преговори сигурно ще се впишат в общите дипломатически усилия на крайдунавските държави за обединяване на дунавските влажни зони като верига от обекти на световното природно наследство или като международен парк.

* * *

Балканският полуостров е определен за приоритетен район от Международния съюз за опазване на природата (IUCN) със седалище в Гланг (Швейцария), научва БТА през май от организацията „Природен фонд“, която представя България в този съюз. Страната ни е ядрото на Балканите, в което се съдържа голяма част от биологичното му разнообразие.

Международният съюз за опазване на природата (МСОП) е сред най-влиятелните природозащитни организации: „Той е като ООН в опазването на околната среда“, твърдят специалистите от „Природен фонд“. МСОП е световна неправителствена организация, поддържана от ЮНЕСКО. В нея членуват Русия,

Канада, САЩ, Великобритания, Швейцария, Япония, Холандия, Китай. Следващият ѝ конгрес е през 2000 година в йорданската столица Аман.

* * *

Вторият международен фолклорен фестивал „Велико Търново'99“ се открива на 30 май с дефиле на участниците – танцови състави от Гърция, Израел, Македония, Перу, Румъния и Хърватия. Сред тях ще е и пратеничката на Индия Раджашри Бехера, изпълнителка на ритуални танци.

От тази година фестивалът е със статут на Международната асоциация на фолклорните фестивали към ЮНЕСКО (ШИОФФ) и е включен във веригата от световни форуми за традиционни изкуства. Организатори са фондация „Международен фолклорен фестивал Велико Търново“, общинските администрации на Велико Търново и Горна Оряховица.

* * *

Посланикът на Япония във Франция Коиширо Мацуура е избран на 20 октомври за генерален директор на ЮНЕСКО. Той ще замени на поста дългогодишния генерален директор на организацията Федерико Майор.

В средата на ноември новият генерален директор на ЮНЕСКО заявява в Париж, че ще рационализира дейността на организацията и ще наблегне на нейното ефикасно и прозрачно управление. Според

Мацуура ЮНЕСКО трябва да се съсредоточи върху програми, които отговарят напълно на предназначението ѝ.

2000

Подготвя се Закон за фолклора, научава БТА в средата на януари от Министерството на културата. С подготовката на такъв закон България ще се нареди сред първите страни, които са „изключително загрижени“ за този тип културно наследство, смята директорът на Института за фолклор при Българската академия на науките Мила Сантова, доктор на изкуствознанието. По думите ѝ бъдещият Закон за фолклора би трябвало да следва структурата на приетата в края на 1989 г. на 25-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО „Препоръка за опазване на фолклора“. Като страна членка България е гласувала за този документ, припомня г-жа Сантова. Това е първият международен документ, чиято цел е да се съхрани и да се предаде на поколенията онзи дял от културата, известен в номенклатурата на ЮНЕСКО като нематериално културно наследство.

Документите на ЮНЕСКО са два типа – препоръки и конвенции, като първите са препоръчителни за страните членки, а вторите са задължителни. България е първата страна в света, отпечатала препоръката на национален език в книжка 3 от 1990 г. на списание „Български фолклор“, припомня г-жа Сантова.

Министерският съвет одобрява Втория протокол към Хагската конвенция от 1954 г. за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт. Протоколът е приет на 26 март 1999 г. и подписан от България на 15 септември 1999-а в Хага.

Правителството взема решение да внесе предложение до Народното събрание за ратифицирането на Втори протокол към Хагската конвенция от 1954 г. Със същото решение е възложено на министъра на правосъдието след ратифицирането на протокола да внесе предложения за необходимите законодателни промени.

Конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, правилникът за нейното изпълнение и протоколът за защита на културните ценности са в сила за България.

Вторият протокол към Хагската конвенция се състои от преамбюл и общо 47 разпоредби, разпределени в 9 глави. Документът осигурява по-надеждна и ефективна система за защита на определени културни ценности в случай на въоръжен конфликт. Предвижда се създаване – в съответствие с разпоредбите на финансовите правила на ЮНЕСКО, на фонд за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт. Регламентирани са въпросите за разпространяване на информацията по този протокол и за международното сътрудничество.

Фондацията „Бистра и Галина“ и Средното професионално техническо училище по машиностроене „Атанас Буров“ в Русе са получили медала „Ян Амос Коменски“ на ЮНЕСКО за съвместно осъществен проект за интегрирано обучение на деца със специални нужди и изграждане на дневен център за тях. Това е съобщено на пресконференция на ръководствата на фондацията и техникума на 18 септември.

Медалът „Ян Амос Коменски“ е учреден през 1992 г. и е най-голямата награда за образование и иновации в света, която се връчва от ЮНЕСКО.

* * *

Пилотният проект на ЮНЕСКО „Живи човешки съкровища“ ще бъде представен на работен семинар в Евро-българския културен център на 4 октомври. Ще участват представители на всички области в страната и неправителствени организации, свързани с културата на етническите малцинства, съобщават на БТА в началото на месеца от пресцентъра на Министерството на културата.

Проектът се основава на Препоръката за опазване на фолклора, приета на XXV сесия на Генерална конференция на ЮНЕСКО в Париж. България е сред страните, подписали документа, и участва в разработването на пилотния проект.

„Най-българската певица“, „космическият глас“ или просто Валя Балканска навърши 60 години, се казва в новина от 12 януари. Кариерата на големата изпълнителка от красивата южна българска планина Родопи започва с песента „Излял е Делъо хайдутин“. Заради нея тя е обявена за първи носител на отличието „Най-български певец“ през 1997 г.

Откъс от „Излял е Делъо хайдутин“, изнят от Валя Балканска, заедно с още 27 музикални откъса са изстреляни в Космоса на 24 август 1977 г. Звуците, записани върху специална златна грамофонна плоча, и днес летят в космическото пространство на борда на американската станция за космически изследвания „Вояджър“. След 60 000 години плочата трябва да стигне до планета, на която се предполага, че има разум.

Валя Балканска е първият българин, получил от ЮНЕСКО титлата „Почетен гражданин на планетата“ за принос в популяризирането на българската култура. Заедно с Донка Паприкова, наричана българската Майка Тереза, Жак Делор, Хавиер Солана и Андреа Бочели Валя Балканска влезе в галерията от образи „Бъдещето на Европа“ на списание „Тайм“. Валя Балканска е легенда в собствената си страна, а може би и в Космоса, пише списанието.

Пловдив има шанс да стане световен исторически център и да бъде включен в златния фонд на ЮНЕСКО. Това заявява в Пловдив след среща в края на юли с кмета на града Иван Чомаков архитект Магдалина Станчева, която сега работи по международни проекти, а 6 години е била вице-президент на Комитета по световно културно наследство. „Сега е моментът да се направи досие на Пловдив, в което да се включат Старият град, Античният театър, Одеонът, джамииите и античната Базилика“, уточнява архитект Станчева.

* * *

Трета кръгла маса на министрите на културата от страните членки на ЮНЕСКО на тема „Нематериалното културно наследство – отражение на културното многообразие“ се про-

вежда в Истанбул от 15 до 18 септември. На форума България е представена от министъра на културата Божидар Абрашев.

В рамките на форума министър Абрашев представя два български проекта. Първият от тях – „Живи човешки съкровища“, е под егидата на ЮНЕСКО и е свързан с проблема за издирването, запазването и популяризирането на специфичните традиционни умения, характерни за българската фолклорна култура.

Вторият проект – „Културно многообразие и културно предприемачество“, който се реализира у нас по линия на Съвета на Европа, разглежда културата не само като източник на разнообразие на Европейската културна идентичност, но и като фактор, който предоставя нови и независими източници за социално и икономическо развитие, съвместими с изискванията на пазарната икономика.

София, 27 август 2003 г.

Министър-председателят на България Симеон Сакскобургготски и генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура откриват обновения Музей на спорта в сградата на Националния стадион „Васил Левски“.

Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

2003

В края на август генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура пристига на официално посещение в България по покана на президента Георги Първанов.

По време на визитата му са планирани срещи с гържавния глава, с министър-председателя Симеон Сакскобургготски, с министъра на външните работи Соломон Паси, на културата Божидар Абрашев, на образованието и науката Игор Дамянов и на младежта и спорта Васил Иванов.

Програмата на Мацуура включва още разглеждането на някои от паметниците, включени в Списъка на ЮНЕСКО за световното природно и културно наследство, като Боянската църква и Казанлъшката гробница, и новооткрити паметници на културното ни наследство, между които гробницата в Старосел.

Генералният директор на ЮНЕСКО посещава и Пловдив, където е удостоен с титлата почетен доктор на Пловдивския университет. В Пловдив Мацуура и министърът на външните работи Соломон Паси подписват спогодба между ЮНЕСКО и България на стойност близо 1 милион щатски долара за реставриране на резервата „Старинен Пловдив“.

На 27 август на пресконференция след срещата си с Мацуура президентът Георги Първанов казва, че е предложил на генералния директор на ЮНЕСКО под егидата на световната организация да се създаде спе-

циален фонд за подкрепа на реставрацията и опазването на тракийските паметници в България. Мацуура казва, че подкрепя идеята на президента за възстановяване на културните коридори в Югоизточна Европа, която Георги Първанов ще представи и на предстоящия форум на високо равнище „Диалогът на цивилизациите“ в Охрид.

Коичиро Мацуура връчва на Георги Първанов златен медал на ЮНЕСКО с изображение на Мачу Пикчу, един от обектите в Списъка за световното наследство на организацията.

* * *

Секторът по естествени науки и Регионалното бюро за образование (ROSTE) на ЮНЕСКО са получили почетни плакети „Марин Дринов“ на Българската академия на науките (БАН) на церемония в Българското посолство в Париж, съобщават на 10 октомври от академията.

Почетните награди са връчени от главния научен секретар на БАН проф. Наум Якимов на заместник генералния директор на ЮНЕСКО по естествените науки Уолтър Ерделен и на директора на ROSTE Хауърд Мур.

Награждаването е било в рамките на XXXII сесия на Генералната конференция на международната организация, която започва на 29 септември и продължава до 18 октомври. Почетният приз се връчва за изключителния принос на двете структури

за развитието на образованието и науката в България, на естествените науки, за развитието на научното сътрудничество между страните в Югоизточна Европа и за оказаното съдействие за изпълнение на договора между ЮНЕСКО и БАН.

2004

Държавният фолклорен ансамбъл „Филип Кутев“ показва своя спектакъл „Диви ягоди“ на 7 октомври в представителната Зала 1 на ЮНЕСКО в Париж. На спектакъла присъстват премиерът Симеон Сакскобургготски и министрите на външните работи Соломон Паси и на културата Божидар Абрашев.

Идеята България да бъде представена от „Филип Кутев“ е на Китин Муньос, който от 1997 г. е посланик на добра воля в ЮНЕСКО. Тя е подкрепена от националната комисия на България за ЮНЕСКО, която представя проекта пред организацията.

Концертът, който е по егидата на генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура, се провежда по време на 170-ата сесия на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. По традиция по време на сесията страна членка организира културна проява. Този път шансът е на България.

„В момент, в който България се готви да се присъедини към Европейския съюз и се отваря повече от всякога към света, аз съм щастлив, че международната общност проявя-

ва все по-голям интерес към страната ни и нейната култура“, изтъква българският премиер Симеон Сакскобургготски в приветственото си слово.

Коичиро Мацуура казва, че за него е истинско удоволствие да наблюдава за първи път в седището на ЮНЕСКО каракачански и нестинарски песни и танци, които заемат особено място в българския фолклор. Той допълва, че това събитие се вписва в създадената през 2001 г. програма на организацията за опазване на духовното наследство чрез обявяването на шедьоври на нематериалното наследство на човечеството.

* * *

В качеството си на председател на Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО заместник-министърът на външните работи Петко Драганов получи от Националния конвент на експер-

тите сертификат, с който на комисията бе даден официален статут на институция с висок престиж и с принос за просперитета на България, съобщава на 26 ноември от Дирекция „Информация и връзки с обществеността“.

2005

С решение на правителството Марин Райков, досегашен постоянен представител на България към ЮНЕСКО, ще отстъпи поста на ново-назначения ни посланик във Франция Ирина Бокова. Това съобщава на 28 април правителствената информационна служба. Министерският съвет предлага на президента да издаде указ за освобождаването на Марин Райков и за назначаването на Ирина Бокова за постоянен представител на България към ЮНЕСКО.

* * *

Варна, 20 май 2005 г.

По инициатива на президента Георги Първанов в курортния комплекс „Ривиера“ край Варна започва регионален форум на тема „Културните коридори на Югоизточна Европа – общо минало и споделено наследство, ключ към бъдещо партньорство“. В срещата участват 8 президенти от региона, генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура и генералният секретар на Съвета на Европа Тери Дейвис.

Снимка: Красимир Кръстев, БТА

По инициатива на президента Георги Първанов на 20-21 май се провежда регионален форум „Културните коридори на Югоизточна Европа – общо минало и споделено наследство, ключ към бъдещо партньорство“. Форумът е в курортния комплекс „Ривиера“ край Варна и е под патронажа на държавния глава, на генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура и на генералния секретар на Съвета на Европа Тери Дейвис.

Във форума са поканени да участват държавните глави на страните от региона, генералният директор на ЮНЕСКО и генералният секретар на Съвета на Европа, както и високопоставени представители на Европейската комисия и ИКОМОС, министрите на културата на съседните на региона страни в качество на наблюдатели и експерти в областта на културното наследство и културния туризъм от тези организации и страната домакин, съобщават от прессекретариата на президента.

Основните цели на форума са да се набележат конкретни мерки за опазване и развитие на специфичния и уникален характер на културното наследство на Югоизточна Европа като кръстопът между цивилизации и религии и като мост за отваряне и интегриране на региона в общото европейско пространство.

„Културата все повече се превръща в източник на нова геополитическа стратегия и срещата във Варна е още едно доказателство“, казва генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура при откриването на регионалния форум.

Париж, 13 октомври 2006 г.
Министър-председателят Сергей
Станишев, който е на работно посещение
във Франция, се среща с генералния
директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура в
сградата на организацията.
Снимка: Елена Дикова, БТА

* * *

На официална церемония в ЮНЕСКО на 25 ноември са оповестени шедьоврите, включени в Списъка на световното нематериално културно наследство. Международно жури с председател принцесата на Йордания 2-жа Басма бин Талал оценява високо българската кандидатура, като включва Бистришките баби в листата на световните шедьоври. Дипломата за „световен шедьовър“ е връчена от генералния директор на ЮНЕСКО 2-н Коичиро Мацуура на посланик Ирина Бокова, постоянен представител на Република България към ЮНЕСКО. На церемонията присъства и ръководителят на проекта проф. Мила Сантова, която е поздравена лично от 2-н Мацуура.

България кандидатства с

проекта „Бистришките баби – архаична полифония, танци и ритуални практики от региона на шоплука“, подготвен под ръководството на проф. Мила Сантова в Института за фолклор при БАН. Полифонията е архаичен тип пеене с характерна мелодика, запазило се през хилядолетията. В Бистрица до днес пеенето, танците и специфичните ритуални практики се предават по традиционен път.

Новина от 28 ноември разказва за изпратеното поздравление от министъра на културата Стефан Данаилов до „Бистришките баби“. „Ние високо ценим вашето изпълнителско майсторство, съхраняването на традиционната шопска полифония, танци и ритуални практики, на които посвещавате значима част от живота си. Гордеем се с присъствието на „Бистришките баби“ в културния живот на България. С виртуозните си изпълнения и днес ни правите съпричастни на най-древни културни пластове“, посочва министърът.

2006

На 25 май се навършват 50 години от създаването на Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО като междуведомствен орган, който осигурява взаимодействието и координира сътрудничеството на българските тържавни, обществени и неправителствени организации с една от най-престижните специализирани организации на ООН – Организацията на ООН за образование, наука и култура (ЮНЕСКО).

Учредена само седем дни след присъединяването на България към ЮНЕСКО, през последните 50 години националната комисия е успяла да установи постоянно и тясно сътрудничество с организацията и да изгради положителен образ на България с активно присъствие във всички сфери на дейност на ЮНЕСКО. Признание за това е, че през 1985 г. София е сред трите столици, удостоени с честта да предоставят домакинство на сесия на Генералната конференция на организацията извън седалището на ЮНЕСКО в Париж.

* * *

През септември в Посолството на България във френската столица се провежда церемония, на която посланик Ирина Бокова връчва юбилейни плакети на 16 служители на ЮНЕСКО по повод 50-ата годишнина от присъединяването на България към организацията. Сред нагадените за личния им принос в сътрудничеството между нашата страна и ЮНЕСКО са 2-жа Франсоаз Ривьер, заместник генерален директор по културата, Петер Смит, заместник генерален директор за образованието, Абдул Кан, заместник генерален директор за комуникацията и информацията, и Валтер Ерделен, заместник генерален директор за точните и естествените науки.

„Отличията, с които България ви удостоява, носят обрза на едно от най-ценните

Париж, 16 октомври 2007 г.

Президентът Георги Първанов, който е специален гост на 34-тата сесия на Генералната конференция на организацията на обединените нации за образование, наука и култура, се среща с генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура и му подарява икона на Светите братя Кирил и Методий. Снимка: Петър Кръстев, БТА

археологически открития в нашата страна – гробницата в Свещари, включена в световния фонд на паметниците на културата на ЮНЕСКО“, изтъква Ирина Бокова. Тя припомня, че идеята на президента Георги Първанов за създаването на културни коридори е дала и ще дава своя принос за динамично сътрудничество и стабилно партньорство в района на Югоизточна Европа не само в областта на културата и образованието, но и в сферата на политиката и сигурността.

* * *

Фоторепортерът на БТА във Велико Търново Валентин Русанов спечели първа награда в раздел „Портрет на участник във фолклорен фестивал в национална носия“ на международния фотографски конкурс, организиран от Международния съвет на организаторите на фестивали за фолклор и традиционни

изкуства при ЮНЕСКО (CIOFF) със седалище в Париж, се посочва в новина от 4 ноември.

Общо 490 фотографии на автори от 37 страни са участвали в надпреварата за призовите места в категориите „Портрет“, „Движение“ и „Приятелство между народите“. Победителите са обявени снощи при закриването на 36-ия световен конгрес и Генералната асамблея на CIOFF, които за първи път заседаваха във Велико Търново.

* * *

Перспективата за установяване на система „Живи човешки съкровища“ е обсъдил Националният съвет по нематериалното културно наследство на първото си заседание под председателството на заместник-министъра на културата Надежда Захариева и на директора на Института по фолклор при БАН проф. Мила Сантова, съобщава пресцентърът на Министер-

ството на културата на 24 ноември.

Със заповед на министъра на културата Стефан Данаилов за членове на съвета са определени акад. Николай Кауфман, проф. Анна Илиева, проф. Иваничка Георгиева, доц. г-р Валентина Ганева-Райчева, г-р Николай Ненов, народната певица Елена Божкова, Дина Колева – ръководител на групата „Бистришки баби“, г-р Венцислав Велев.

На първото заседание е присъствала и Румяна Митрева – генерален секретар на Националната комисия за ЮНЕСКО.

Националният съвет по нематериалното културно наследство е със статут на експертно-консултативен орган към министъра на културата. Основната му функция е да подкрепя усилията на министерството при прилагането на приетата на последната Генерална конференция на ЮНЕСКО Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство. Съветът подпомага министъра на културата при осъществяването на тържавната политика за опазване на нематериалното културно наследство.

2007

На 5 февруари в Париж генералният директор на ЮНЕСКО г-н Коичиро Мацуура открива Международна конференция на страните, подкрепили Конвенцията за борба с допинга в спорта. Делегацията на Тържавната агенция за младежта и спорта се води от Иван Лекков, зам.-председател на ДАМС и член на ИК на БФС.

Париж, 16 октомври 2007 г. В Париж започва 34-тата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. Президентът Георги Първанов е поканен като специален гост на генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура и произнася слово при откриването на форума.
Снимка: Петър Кръстев, БТА

Очаква се конференцията да утвърди важни рамкови документи, които ще обединят и ще актуализират усилията на световната спортна обществено-ност в борбата с най-тежкия проблем за спорта.

България ратифицира конвенцията на 13 декември миналата година със специален закон, приет от Народното събрание.

* * *

Предстоящото участие на България в 52-рото издание на Венецианското биенале за съвременно изкуство ще бъде представено на 8 февруари в Националната художествена галерия. Мари-Пол Рудил, директор на сектор „Култура“ в европейското бюро на ЮНЕСКО за наука и култура със седалище във Венеция, ще обяви тримата избрани български автори, обясняват от НХГ по-рано през месеца.

След период, в който България липсва на картата на биеналето, тази година тя получава шанса да бъде представена със свое собствено пространство. Това става възможно благодарение на

подкрепата на ЮНЕСКО. La Biennale di Venezia ще се състои между 10 юни и 21 ноември.

Със своята 112-годишна история биеналето е един от най-старите и най-престижни форуми за световно съвременно изкуство. В него участват близо 50 държави, които имат свои национални павилиони, пръснати из цяла Венеция. Всички те представят съвременното изкуство на собствените си страни.

* * *

На 16 октомври в Париж започва 34-тата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. Президентът Георги Първанов е специален гост на генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура на форума. Българската правителствена делегация за откриването на форума е водена от вицепремиера и министър на външните работи Ивайло Калфин. Основен акцент на форума, който събра близо 2000 участници, ще е поставен върху образованието и развитието.

„В България ще бъде създа-

ден регионален център по егидата на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа, който да обединява усилията на организацията в тази област на страните от Югоизточна Европа, Черноморския регион и Черноморието“, казва президентът Георги Първанов в словото си при откриването на 34-тата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО в Париж.

В съобщение от 25 октомври се посочва, че страната ни е избрана за член на Изпълнителния съвет (ИС) на ЮНЕСКО със 162 гласа от общо 175 гласували. Новината от деня припомня, че ИС е един от ръководните органи на организацията, като за последен път България е член на този важен орган през периода 1993-1997 г. Избирането на страната ни ще утвърди активното ѝ политическо присъствие в организацията и ще спомогне за успешната реализация на приоритетите ни в сферите на дейност на ЮНЕСКО.

2008

Първите български номинации по програмата „Живи човешки съкровища“ се очакват за Еньовден тази година, а през 2010 г. на националния събор в Копривищица ще бъде представена цялостната българска фолклорна съкровищница. Това съобщават през февруари от Министерството на културата по повод на Втората извънредна сесия

на Междуправителствения комитет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство.

В началото на 2008 г. по инициатива на Министерството на културата и със съдействието на Института по фолклор и Националната комисия на България за ЮНЕСКО в Сливен е поставено началото на първия етап на международната програма „Живи човешки съкровища“.

Живите човешки съкровища са хора, които притежават необходимите познания и умения на най-високо ниво, за да интерпретират или да създават специфични елементи от нематериалното културно наследство като свидетелство за живите културни традиции и за творческия гений на гражданите на България.

* * *

България е домакин на Втората извънредна сесия на Междуправителствения ко-

митет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство, която се провежда от 18 до 22 февруари. Президентът Георги Първанов е патрон на форума, а сесията е открита от министъра на културата Стефан Данаилов и заместник генералния директор по културата на ЮНЕСКО Франсоаз Ривиер. За събитието в България пристигат председателят на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО Олаби Бабаолоа Йозеп Яй и председателят на Асамблеята на страните по Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство Мохамед Беджауи. Генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацуура отправя видеопослание към всички участници.

Делегати от над 50 държави участват в сесията. Основната работа ще бъде по завършването на оперативните указания за прилагане на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство.

На 22 февруари Франсоаз Ри-

виер съобщава пред репортери, че Междуправителственият комитет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство ще изготви дъга списъка на нематериалното културно наследство – представителен (информационен) и със застрашени от изчезване обекти. По думите ѝ такива списъци ще направят и всички страни по Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство. След това ще се прецени кои са най-важните обекти за всяка общност, свързани със запазването на нейната идентичност, а за застрашените от изчезване ще се предприемат мерки да бъдат съхранени и да се предават на идните поколения. Същностната работа ще започне през тази есен.

* * *

Посланикът на България във Франция Ирина Бокова е един от кандидатите за председател на ЮНЕСКО, пише френският вестник „Либерасион“, цитиран от БТА в началото на юни. Мандатът на сегашния председател на организацията Коичиро Мацуура изтича през есента на 2009 г. Другите кандидати за поста са постоянната представителка на Мароко в ЮНЕСКО Азиза Бенани и египетският министър на културата Фарук Хосни.

* * *

София, 18 февруари 2008 г. България е домакин на Втората извънредна сесия на Междуправителствения комитет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство. На форума присъстват президентът Георги Първанов, заместник генералният директор по културата на ЮНЕСКО Франсоаз Ривиер, министърът на културата Стефан Данаилов и други официални гости.

Снимка: Петър Кръстев, БТА

Софийската филхармония покори публиката в Париж, се посочва в съобщение на Министерството на културата от 16 септември. Френската публика дълго е аплодирала концерта на Софийската филхармония, който се е провел преди ден в Зала 1 на ЮНЕСКО.

Това е най-голямата проява на страната ни в Европейския културен сезон за тази година. Концертът е открит от министъра на културата Стефан Данаилов и Франсоаз Ривьер – зам. генерален директор на ЮНЕСКО.

„В дните, когато България отбелязва 100-годишнината от обявяването на независимостта си, ние отваряме широко сърцата си за българската култура и българския талант. Шастлива съм, че ЮНЕСКО е домакин на една толкова забележителна българска културна проява“, посочва Франсоаз Ривьер в словото си преди концерта.

* * *

На 18 септември президентът Георги Първанов награждава с Почетен знак на гържавния глава членове на Клуба на постоянните представители към ЮНЕСКО.

С Почетния знак на президента за изключителен принос за международното сътрудничество в рамките на ЮНЕСКО и за реализиране на благородните идеи и цели на организацията в подкрепа на мира, толерантността, културното многообразие и диалога между народите са наградени Олаби

Бабалола Жозеф Яй – председател на Изпълнителния съвет и Постоянен представител на Бенин в ЮНЕСКО; Майкъл Абиола Омолева – председател на 32-рата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО и постоянен представител на Нигерия в ЮНЕСКО; Соня Мендигета де Бадару – председател на Изпълнителния съвет (1991-2001) на ЮНЕСКО и постоянен представител на Хондурас в ЮНЕСКО; Кзиншенг Занг – заместник-министър на образованието на Китай и председател на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО (2005-2007); Муса бин Жаафар бин Хасан – председател на 33-тата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО и постоянен представител на Оман в ЮНЕСКО.

2009

България ще направи три предложения за включването на национални паметници в Списъка на ЮНЕСКО за световно културно наследство – археологическия комплекс „Долината на тракийските царе“, древното светилище „Перперикон“ и средновековния манастирски комплекс „Св. св. Петър и Павел“ във Велико Търново заедно с черквите „Рождество Христово“ „Св. Арахангели“ в Арбанаси. Около това становище се обединяват посланиците на ЮНЕСКО от 44 страни, които участват в международната конференция „Опазването на културното наследство и насърчаването на културното многообразие – своеобразен образ на глоба-

лизацията“. Това съобщава на 9 май на БТА археологът проф. Николай Овчаров, който заедно с българския посланик в Париж Ирина Бокова, кандидат за генерален секретар на ЮНЕСКО, придружава посланиците на световната културна организация при тяхната обиколка в страната.

* * *

Фотоизложба на българските културни и природни забележителности, които са под закрилата на ЮНЕСКО, бе открита в централата на Организацията на обединените нации в Ню Йорк, се посочва в новина от 22 май.

„Твърди се, че регионът на Балканите е люлката на Европейската цивилизация“, посочва в словото си по случай откриването на експозицията постоянният представител на България в ООН Райко Райчев. Той описва културното наследство на Балканите като кръстопът между различни идеи, вярвания и представи, където се пресичат културни коридори, идващи от всички посоки на света.

Като посочва, че показаните фотоси са свидетелство за артистичния гений на българите, Райчев подчертава, че те са едновременно с това и доказателство за политиката на България за диалог и сътрудничество между цивилизациите.

* * *

През юни председателят на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО Олабиу Бабаолола Жозеф Яй оповестява имената на деветимата кандидати за поста генерален директор на организацията. В списъка, поместен на сайта на ЮНЕСКО, фигурира и издигнатата от България кандидатура на Ирина Георгиева Бокова. Останалите кандидати са Ина Марчульоните от Литва, която е предложена съвместно от Литва, Естония и Латвия; Мохамед Беджауи от Алжир, чиято кандидатура е издигната от Камбоджа; Фарук Хосни от Египет, предложен от Египет, Кувейт, Судан и Либия; Соспетер Муиджаруби Мухонго от Танзания; Александър Яковенко от Русия; Ивон Хуезе Баки от Еквадор; Бенита Фереро-Валднер от Австрия, чиято кандидатура е предложена от Австрия и Колумбия, и Нурейни Тигджани-Сенрос от Бенин.

Според устава на ЮНЕСКО генералният директор е номиниран от 57-членния Изпълнителен съвет и назначаван от Генералната конференция за период от четири години. Той може да получи до два четиригодишни мандата.

* * *

От 7 септември в Париж започва процедурата по избора на нов генерален директор на ЮНЕСКО. Предстои деветимата кандидати ще изложат програмите си за ръководството на ЮНЕСКО пред представителите на 58-те страни от Из-

пълнителния съвет на организацията, събрали се на сесия в Париж. После от 17 септември ще започне самото гласуване, което ще трябва да протече в най-много пет тура.

Определеният след това гласуване фаворит за поста ще бъде утвърден като генерален директор на ЮНЕСКО през октомври по време на Генералната конференция на организацията – пленарна асамблея, в която участват всичките 193 страни членки на ЮНЕСКО.

Новина от 21 септември посочва, че Ирина Бокова и египтянинът Фарук Хосни получават равен брой гласове на произведения четвърти тур от изборите за нов генерален директор – двамата кандидати са получили по 29 гласа при гласуването в 58-членния Изпълнителен съвет на организацията. Това налага произвеждането на пети, последен тур. В случай че двамата получат отново равен брой гласове, новият генерален директор на ЮНЕСКО ще бъде определен с жребий, обясняват от организацията.

На 22 септември е съобщено, че българският посланик във Франция Ирина Бокова е избрана за генерален директор на ЮНЕСКО с 31 гласа в 58-членния Изпълнителен съвет на организацията при петия, последен тур на гласуването. 57-годишната Бокова става първата жена, избрана начело на Организацията на ООН по въпросите на образованието, науката и културата в 62-годишната ѝ история, отбеляз-

ват световните агенции.

На 23 септември избирането на Бокова се превръща във водеща тема в западния печат. Вестник „Ню Йорк таймс“ пише, че макар и преди гласуването бившата българска външна министърка да е имала сравнително малки шансове за успех, тя е спечелила вота срещу египетския министър на културата, който е бил фаворит. „Ще използвам всички добри идеи и ще работим заедно“, цитира изданието думите на Бокова след вота.

Победата на Ирина Бокова е историческа, пише френският вестник „Монд“ в интернет сайта си във връзка с избирането на българския посланик в Париж за генерален директор на ЮНЕСКО. Никога досега жена не е била избрана начело на ЮНЕСКО, тя става също първият генерален директор от източноевропейска страна, отбелязва вестникът.

Новини на БТА припомнят поздравителни адреси, изпратени от български общественици към новия генерален директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова.

„С искрена радост и удовлетворение Ви поздравявам от свое име и от името на българския народ за избирането Ви за генерален директор на ЮНЕСКО – най-авторитетната организация в света, работеща в областта на образованието, науката и културата“, посочва президентът Първанов. Той отбелязва, че избирането на Бокова на този висок пост е признание

преди всичко за личните ѝ качества, за богатия ѝ политически и професионален опит, за уменията ѝ да убеждава и да обединява. „В същото време то е признание за ролята и приноса на България в развитието и работата на ЮНЕСКО вече над половин век. Вашият избор е повече от естествен и поради това, че като българка Вие носите в себе си толерантността към различните етноси, религии и култури, характерни за нашите земи от хилядолетия“, посочва Първанов.

* * *

На 30 септември нестинарството е вписано в Представителния списък на ЮНЕСКО с нематериалното културно наследство на човечеството. Това е обявено по време на Четвъртата редовна сесия на Междуправителствения комитет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство в Абу Даби, Обединени арабски емирства. Целта е максималното съхраняване и предаване на тази хилядолетна традиция на следващите поколения.

Нематериалното наследство, което понякога е застрашено от изчезване, обхваща практики, познания и умения, признати от общности като част от културното наследство. То се изразява в традиции, занаяти, спектакли, социални практики, ритуали и празнични събития. Според ЮНЕСКО списъкът за нематериалното наслед-

ство допълва тези за световното наследство, които включват стотици природни и културни обекти.

Вписването на нестинарството като втори български шедьовър след „Бистришките баби“ в Представителния списък с нематериалното културно наследство е поредният голям успех на България в ЮНЕСКО.

2010

Новина от 26 януари от Париж разказва за обявяването на ЮНЕСКО за носител на най-високата си награда за миналата година от Международната асоциация за връзки с обществеността (IPRA). По този начин IPRA признава изключителната работа на ЮНЕСКО за осигуряване на по-добро образование и културни перспективи за хората, както и приносът на ЮНЕСКО за преодоляването на различията в достъпа до образование в различните региони на света, съобщава пресслужбата на IPRA.

Отличието е връчено от Мария Гергова, президент на IPRA за 2009 г., на генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова в централата на организацията във френската столица.

При получаването на наградата г-жа Ирина Бокова подчертава: „Наградата на президента на Международната PR асоциация е ценно признание за работата, която делегациите на страните членки и служителите на ЮНЕСКО извършват ежедневно. Като ге-

нерален директор на ЮНЕСКО приветствам партньорските ни отношения с бизнеса и обществото. Непрекъснатото и дълбоко обединяване на усилията ни може да бъде само от полза за всички.“

* * *

На 20 февруари е съобщено, че Институтът по фолклор при БАН е тазгодишният носител на наградата „Златна кобилица“ на националната секция на Международния съвет на организаторите на фестивали за фолклор и традиционни изкуства при ЮНЕСКО в България. Отличието е присъдено за дългогодишната работа на института за утвърждаване на „Бистришките баби“ и нестинарството като живи съкровища на България в Списъка на ЮНЕСКО за световно нематериално наследство. За цялостен принос в развитието на българския фолклор с наградата „Златна кобилица“ е отличен хореографът Кирил Чирпанлиев, основател и дългогодишен ръководител на танцовия състав „Балкан“ в София.

* * *

Българският президентът Георги Първанов предложи общата кандидатура на балканското фолклорно музикално богатство да бъде представена за включване в Списъка на нематериално наследство на ЮНЕСКО. На 23 юни той участва в Истанбул в Осмата среща на върха „Културни коридори

Велико Търново, 29 октомври 2010 г.
На академично тържество по повод на
Деня на народните будители, генералният
директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова е
удостоена с титлата „Почетен доктор“
на Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“. Ректорът проф.
Пламен Легкоступ придружава Бокова
при нейното посещение в университета.
Снимка: Валентин Русанов, БТА

в Югоизточна Европа“, която се провежда под мотото „Музиката като метафора на межкултурния диалог“. Той отбелязва като положителен факт, че вече има редица осъществени проекти в областта на музиката, и посочи като добър пример в това отношение проекта „Традиционни култури и живи музикални форми на населението в Странджанския регион от двете страни на границата“, инициран от националните комисии за ЮНЕСКО на Турция и България. Президентът изрази дълбокото си убеждение, че създаденият под егидата на ЮНЕСКО Регионален център за сътрудничество в областта на нематериалното наследство със седище в София ще стане катализатор и на други

съвместни инициативи за изследване и популяризиране на балканското фолклорно музикално наследство.

* * *

В новина от 29 септември се посочва, че Министерският съвет е одобрил проект на споразумение между правителството на Република България и ЮНЕСКО относно създаването в София на Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа.

Основната мисия на центъра е да популяризира идеите и принципите и да работи за практическото приложение на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство, както и да осъществява успешно програмните инициативи на ЮНЕСКО, отнасящи се до нематериалното културно наследство в региона на Югоизточна Европа.

На 25 ноември на церемония в сградата на ЮНЕСКО в Париж министърът на културата Вежди Рашидов и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова подписват споразумение за създаването в София на Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа.

* * *

Първата в страната катедра по реставрация и консервация на паметници на културата под егидата на ЮНЕСКО

ще бъде създадена във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, съобщава на пресконференция в края на ноември генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. Според нея хуманитарната насоченост на Великотърновския университет е естествена среда за създаването на такава катедра, защото България има нужда от обучението на специалисти за опазването на паметниците не само от списъка на ЮНЕСКО за световно наследство, но и на тези, които имат потенциала да бъдат включени, както и за тези, които са от значение за облика на отделните градове и региони.

На академично тържество по повод Деня на народните будители генералният директор на ЮНЕСКО е удостоена с титлата „Почетен доктор на Великотърновския университет“.

2011

На 23 май генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова, еврокомисарят по хуманитарната помощ, международното сътрудничество и реакцията при кризи Кристилина Георгиева и министърът на външните работи Николай Младенов откриват изложба в централата на Европейската комисия в Брюксел. Експозицията представя българските обекти, част от световното културно наследство, включени в списъка на ЮНЕСКО. Изложбата на Държавния културен институт се състои от 16

мощабни фотографии на Александър Нишков. Те представят деветте български обекта, включени в списъка на световното културно наследство на организацията.

В своето приветствие към гостите комисар Георгиева, която бе домакин на събитието, посочи, че кирилицата е най-трайното и ценно постижение, което България е дала на света. „Днес над 10 езика използват знаците на нашата азбука, векове от европейската история и някои от най-вълнуващите редове в европейската литература са изписани с нея“, добавя комисарят.

* * *

На 2 септември президентът Георги Първанов и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова участват в деветата Регионална среща на върха по културните коридори на тема „Съвременното изкуство и помирението в Югоизточна Европа“, която се провежда край древния римски град Виминациум в Сърбия.

Президентът подчертава необходимостта от неговото задълбочаване и търсене на конкретни проекти и инициативи за насърчаване на межкултурния диалог в интерес на мира и помирението. Във връзка с това държавният глава отбелязва, че реализацията на предлаганата от България младежка мрежа „Академия за наследство“, чието институционализиране се подкрепя от ЮНЕСКО, Евро-

Костовац, 2 септември 2011 г.

Президентът Георги Първанов, който е на посещение в Сърбия, участва в 9-ата регионална среща на държавните ръководители от ЮИЕ „Съременно изкуство и сближаване в Югоизточна Европа“. На срещата присъства и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. Снимка: Петър Кръстев, БТА

пейската комисия, Съвета на Европа и от редица държави от региона, е един от начините за превръщане на образованието чрез наследство и култура в основно средство за изграждането на бъдещи лидери на региона.

* * *

На 30 септември е съобщено, че фондация „Созопол“ е приета за неправителствена организация в оперативни отношения с ЮНЕСКО. Това е първата българска неправителствена организация, призната и асоциирана към ЮНЕСКО. Дейността на фондация „Созопол“ е насочена към опазване и популяризиране на материалното и нематериалното културно наследство, опазване на околната среда, социализация на природните и културно-историческите обекти с цел превръщането им в туристи-

чески дестинации, насърчаване на публично-частно партньорство и подпомагане на трансграничното сътрудничество в полза на развитието.

* * *

Новина от 30 октомври разказва за срещата по време на 36-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, провеждаща се в Париж, между ръководителя на българската правителствена делегация Сергей Игнатов и Ирина Бокова, генерален директор на ЮНЕСКО. Министърът на образованието запознава г-жа Бокова с решението на българското правителство да увеличи бюджета на два сектора, които се модернизират: образование и култура, съобщи в неделя вестникът на Игнатов.

Бокова изразява надежда, че България ще участва в Световния научен форум през ноември в Будапеща.

Игнатов информира генерал-

ния директор, че министърът на културата Вежди Рашидов ще бъде в Париж на 23 ноември 2011 г. като представител на нематериалното световно наследство и ще присъства на Междуправителствената среща за опазване на нематериалното световно културно наследство на о-в Бали през ноември.

На 2 ноември президентът Георги Първанов участва в заседание на ЮНЕСКО, на което е отбелязана 10-ата годишнина от приемането на Всеобщата декларация за културното многообразие. В изказването си пред генералната конференция на ЮНЕСКО гържавният глава се спира на важното значение на приемането на декларацията и на последвалата я конвенция за опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване. Президентът споделя българския опит и традиция, подчертавайки, че културното многообразие е неразделна част от българското ежедневие и политическата традиция.

На 7 ноември е съобщено, че България е избрана за член в Международното бюро по образование в рамките на 36-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. Страната ни е получила най-много гласове – 18, като това е най-високият резултат от гласуванията във всички спомагателни органи на ЮНЕСКО, за които е имало избори.

Международното бюро по образование работи като специализиран център по съдържанието, методите и структурата на

образование. Чрез него се създават мрежи от заинтересувани институции, чрез които се разпространяват международният опит и съвременните методи за изработване на учебни програми.

2012

В София беше открит първият в Европа Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство под егидата на ЮНЕСКО. Генералният директор на организацията Ирина Бокова заяви при откриването, че ЮНЕСКО досега има още само пет такива центъра – в Корея, Япония, Китай, Перу и Алжир, четем в новина от 20 февруари.

„Значението на нематериалното наследство напоследък става все по-голямо, натискът, който всички изпитват от униформизацията на културата, е много голям, затова ЮНЕСКО си постави като една от основните задачи да запази това многообразие, да спазва традицията и да я предава“, посочва Бокова. Тя отбелязва, че когато един народ не познава

себе си и своята идентичност, е много по-склонен да проявява екстремизъм, да участва в конфликти. Бокова заявява, че този център ще бъде една от основните опори на ЮНЕСКО.

* * *

През май генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова удостоява българския футболист Димитър Бербатов с почетното звание на ЮНЕСКО „Шампион на спорта“ по предложение на Националната комисия за ЮНЕСКО. То се дава за високите му спортни постижения и за забележителната дейност, която чрез фондацията си осъществява в полза на българските деца.

„Шампионите“, сред които са Шумахер, Пеле, Сергей Бубка, Жюстин Енен и груги, са част от семейството посланици на добра воля на ЮНЕСКО, чрез които идеалите и мисията на организацията достигат до хората. Тези атлети от световна величина подпомагат стремежа на организацията към осигуряване

София, 26 октомври 2012 г.

Президентът Росен Плевнелиев посещава изложбата „Културното наследство на България – минало, настояще, бъдеще“ в НДК. Изложбата е част от инициативата на Фондация „Созопол“ за популяризиране на културното наследство на страната ни. На официалното откриване присъстват генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова, представители на изпълнителната власт, дипломати.

Снимка: Петър Кръстев, БТА

на по-добро бъдеще за младите хора и към утвърждаване на ценностите, които физическото образование и спортът възпитават у тях.

По предложение на министъра на външните работи Николай Младенов кандидатурата на Ирина Бокова ще бъде издигната за поста генерален директор на Организацията за образование, наука и култура на ООН (ЮНЕСКО) за втори мандат. Това решение предстои да бъде взето на редовното заседание на кабинета утре, съобщава на 17 юли пресслужбата на МС.

С постановлението ще се одобри кандидатурата на Ирина Бокова за този пост за периода 2013-2017 г., а Министерството на външните работи ще координира кампанията за осигуряване на подкрепа за кан-

дигатурата сред държавите членки на ЮНЕСКО.

България ще кандидатства част от обектите по Дунавския лимес да бъдат включени в листата на ЮНЕСКО за световно културно-историческо наследство. Това съобщава през септември в Русе директорът на Националния археологически институт с музей при БАН доц. д-р Людмил Вагалински.

Дунав е единственият комплексен паметник, който предстои да бъде обявен като цяло за световно културно-историческо наследство под егидата на ЮНЕСКО. Той е дълга река с много паметници. Само за него е направено изключение – заради Римската империя, заради римските граници, казва Вагалински и обяснява, че Германия вече е

успяла да обяви част от своя Дунавски лимес за културно-историческо наследство.

България ще предложи шест нови кандидатури за списъците на ЮНЕСКО. Техните досиета трябва да бъдат изпратени в световната организация до 23 февруари 2013 година. Това обявява през декември министърът на културата Вежди Рашидов по време на традиционната редколегия на БТА с участието на специални гости.

За Представителния списък на елементите на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО от сферата на традиционното пеене и свирене са предложени проектите „Двугласното пеене в гр. Неделино“, както и „Песента – минало, настояще и бъдеще“ на читалището „Св. св. Кирил и Методий-1926“ в село Сатовча. В сферата на традиционните занаяти, домашни дейности и поминъци – килимарство, страната ни ще предложи „Чипровските килими“, а от традиционните празници и обреди – „Народния празник Сурва в Пернишко“.

Две предложения има за Регистъра на добрите практики на ЮНЕСКО – Националния събор на народното творчество в Копривица, който предстои през 2015 г., когато ще се чества и 50 години от създаването му, както и Читалището като българска културна институция.

Обичаят „Сурва“ в Пернишко ще се конкурира с над 80 кандидатури от целия свят, които са внесли досиета в Комитета по нематериално културно наследство на ЮНЕСКО за влизане в съкровищницата на човечеството. Това съобщава на БТА през януари Румяна Митрева, главен секретар на Националната комисия на ЮНЕСКО-България. Според нея шансовете за успех на Перник са доста големи, защото налице е ентусиазъм, потенциал на традицията и силна приемственост. По думите ѝ това са основните критерии, по които се оценяват досиетата в световната организация.

Досието на обичая „Сурва“ трябва да бъде подготвено до края на март и внесено в Комитета по нематериално културно наследство на световната организация. В продължение на минимум две години международни експерти на ЮНЕСКО ще наблюдават доколко предложеният елемент отговаря на критериите, зададени по Конвенцията за нематериалното културно наследство на световната организация.

* * *

На 1 февруари е съобщено, че по решение на министъра на културата Вежди Рашидов още три български кандидатури ще бъдат представени пред междуправителствения комитет на ЮНЕСКО. Заедно с пернишката „Сурва“ за

световната съкровищница на нематериалното културно наследство ще кандидатстват неделинският двуглас, чипровските килими и високото пеене от с. Сатовча. Още един регистър на ЮНЕСКО ще бъде атакуван от български кандидатури. Това е регистърът на най-добрите практики, които отразяват целите на Конвенцията за защита на нематериалното културно наследство. Подготвят се две кандидатури – на Националния събор на народното творчество в Копревница и на читалищната институция като български опит за поддържане жизнеността на нематериалното културно наследство.

* * *

Франция подкрепя кандидатурата на българката Ирина Бокова за втори четиригодишен мандат като генерален директор на ЮНЕСКО, обявява на 16

април френското външно министерство, цитирано от Франс прес, а след това и от БТА. Гласуването ще е през октомври.

„Традиция е генералните директори да остават на поста няколко мандата. Ние смятаме, че г-жа Бокова води смела политика на реформи в труден от финансова гледна точка контекст“, посочва говорителят на министерството Филип Лалио пред журналисти.

Бокова е фаворит за изборите през октомври, на които ще се състезава с посланика на Джибути в Париж и в ЮНЕСКО Рашад Фарах, подкрепен от страните от Африканския съюз и Арабската лига.

* * *

Покритият мост в Ловеч става част от проекта на ЮНЕСКО „Балканските мостове говорят“. Инициативата е част от глобалния проект „Културата: мост към развитие“, лансиран от генералния дирек-

София, 30 януари 2013 г.

В националния пресклуб на БТА се провежда пресконференция на Община Перник, посветена на XXII международен фестивал на маскарадните игри „Сурва“. Народният обичай „Сурва“ по това време е кандидат за списъка на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството. Снимка: Асен Тонев, БТА

тор на ЮНЕСКО Ирина Бокова, съобщава през май на пресконференция ръководителят и автор на проекта Николай Стоянов. Той е и председател на фондация „Балканика“, на която е възложено да изпълни проекта. По думите му единадесет града в Югоизточна Европа, известни със своите мостове, ще представят културата си чрез редица прояви. Всяка година се организират по две събития в две държави. Първото издание е било в Одрин миналата есен, а в Ловеч е второто. То ще се състои на 10 и 11 май. Специални гости ще бъдат директорът „Страни членки и международни организации“ в ЮНЕСКО Жак Рау и завеждащият департамент „Култура“ във Венеция Антони Краузе.

* * *

Първа световна среща на регионалните центрове за опазване на нематериалното културно наследство категория 2 под егидата на ЮНЕСКО ще се проведе от 24 до 26 юли 2013 г. в Созопол, съобщават организаторите по-рано през месеца.

Целта е по време на срещата да се направи преглед на постигнатото в тази област на базата на експертните анализи и доклади на водещи специалисти от Централата на ЮНЕСКО, Бюрото по стратегическо планиране и Регионалните офиси на ЮНЕСКО във Венеция, Банкок и Хаваи. Фокус в презентациите и дискусиите ще бъдат и проблемите в прилагането на кон-

венцията на ЮНЕСКО (2003), както и възможностите за активизиране на партньорството между централите категория 2.

Представителите на регионалните центрове от Република Корея, Япония, Китай, Перу и Иран заедно със своите колеги от България ще бъдат запознати със стратегията на ЮНЕСКО за периода 2014-2018 г. и задачите, които регионалните центрове категория 2 следва да изпълняват за нейното прилагане.

* * *

Ирина Бокова бе преизбрана за генерален директор на Организацията на ООН за образование, наука и култура (ЮНЕСКО), предава Фрас прес, цитирана на 4 октомври от БТА. Бокова печели още на първия тур с 39 гласа „за“. Нейните съперници - посланикът на Джибути във Франция Рашад Фарах и френско-ливанският университетски преподавател Жозеф Майла, получават съответно 13 и 6 гласа.

В телефонен разговор на 5 октомври президентът Росен Плевнелиев поздравява Ирина Бокова за преизбирането ѝ на поста генерален директор на ЮНЕСКО още на първи тур, съобщават от прессекретариата на държавния глава. Според президента изборът ѝ е доказателство за нейния професионализъм и успех за българската дипломация, както и ярък пример, че Ирина Бокова се е справила изключително успешно по време на първия си мандат начело на

организацията. Двамата се обединяват около виждането, че преизбирането ѝ е важно за България и за региона, и очакват доброто сътрудничество с организацията да продължи.

Министър-председателят Пламен Орешарски също поздравява в телефонен разговор Ирина Бокова за преизбирането ѝ на поста генерален директор на ЮНЕСКО. Той изтъква, че преизбирането на Ирина Бокова още на първия тур е ясно доказателство за професионализма ѝ на световно ниво и за доверието, с което тя се ползва в международната общност.

В новина от 30 октомври се посочва, че правителството предлага на президента да удостои с най-високата степен на орден „Стара планина“ с лента генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова за изключително големите ѝ заслуги към България, за приноса ѝ за укрепване на мира и сигурността в световен мащаб, за развитието на политическите и културните контакти на най-високо равнище.

* * *

На 5 ноември в Париж започва 37-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО.

На 12 ноември действащият генерален директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова получава втори мандат начело на Организацията на ООН по въпросите на образованието, науката и културата. В реч след преизбирането си Бокова

заявява, че работи по рационализирането на операциите на ЮНЕСКО, като същевременно се избягват сериозни съкращения заради липсата на финансови средства.

В новина от 21 ноември се посочва, че заместник-министърът на културата Велислава Кръстева и посланикът ни в ЮНЕСКО Александър Савов присъстват в постоянното представителство на България на организацията в Париж на церемонията по встъпването в длъжност на Ирина Бокова като генерален директор за втори 4-годишен мандат. Дватамата имат среща с Ирина Бокова, на която са обсъдени възможностите за реализация на успешни проекти между България и ЮНЕСКО в областта на културното наследство. На срещата г-жа Бокова заявява, че всичко, което прави, е важно за издигане авторитета на България. „За мен е изключително важно за това, което правя, каква оценка получавам в родината ми и какъв отзвук има като цяло в България и по света“, казва тя.

2014

От години Инициативен комитет се бори да превърне Белоградчишките скали в защитен геопарк на ЮНЕСКО, казва през март за БТА кметът на Белоградчик Борис Николов. Всички действия през последните години са свързани с постигането на крайната цел – включването на Геопарк „Белоградчишки ска-

ли“ в Световната мрежа от геопаркове на ЮНЕСКО. Проф. Синьовски припомня, че основната цел на геопарка е да опазва, да изучава и да популяризира геоложкото наследство на региона, като развива връзките му с природното, културното, историческото и духовното наследство.

Авторите на проекта са убедени, че с логото на ЮНЕСКО геопаркът ще стане част от голямото семейство на Световната мрежа от геопаркове и регионът ще получи възможност да популяризира своята самобитна култура и дълголетна история чрез многобройните инициативи на организацията.

* * *

На 31 март президентът Росен Плевнелиев връчва орден „Стара планина“ с лента на генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. Отличието е връчено за изключително големите заслуги на Бокова към България, за приноса ѝ за укрепване на мира и сигурността в световен мащаб и за развитието на политическите и културните контакти на най-високо равнище. Президентът Плевнелиев посочва, че връчването на най-висшето държавно отличие на Ирина Бокова е израз на признателността на България за нейната всеотдайност и личен принос за утвърждаването на световния мир и сигурност посредством задълбочаване на сътрудничеството между нациите в

областта на образованието, науката и културата.

Ирина Бокова благодари на президента и на правителството за решението за награждаването ѝ с най-високото отличие. Тя казва, че на хората от поколението ѝ – от 50-те години на миналия век, се падна големия исторически шанс да променят България, да обединят Европа и ние да бъдем част от това обединение, както и България да намери мястото си в голямото европейско семейство.

„България има отдавна своето място в ЮНЕСКО, не от момента на моето избиране, винаги подчертавам това“, казва пред журналисти генералният директор на организацията Ирина Бокова.

* * *

Стогодишнината от рождението на Борис Христов бе отбелязана снощи в сградата на ЮНЕСКО в Париж с галаконцерт под патронажа на генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова, съобщават на 5 ноември от Националната комисия на България за ЮНЕСКО. Концертът, който се превръща в голям празник на българската култура, е организиран от Постоянното представителство на България към ЮНЕСКО с подкрепата на Министерството на културата. Годишнината от рождението на световноизвестния български оперен изпълнител е включена в календара от събития на ЮНЕСКО.

София, 16 декември 2015 г.

Международна конференция „Борбата с насилието и екстремизма: нов план за сигурност в образованието и културата“ е открита в столицата. Организиран от ЮНЕСКО и от Атлантическия клуб в България, форумът е открит от генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова, президента на Атлантическия клуб Соломон Паси, Александър Квашневски – президент на Полша в периода 1995-2005 г., и от посланика на САЩ в ООН в периода 1997-1998 г. Бил Ричардсън. Снимка: Христо Касабов, БТА

В приветствието си генералният директор Ирина Бокова подчертава огромния принос на един от най-големите изпълнители на XX век за превръщането на оперното изкуство от елитарно в близко до широката публика.

Юбилеен златен медал „100 години Борис Христов“ на Министерството на културата е връчен на генералния директор Ирина Бокова за нейния принос в утвърждаването на културата. С почетния знак е удостоено и Постоянното представителство на България към ЮНЕСКО.

Междуправителственият комитет на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство, който заседава

в Париж на своята девета сесия, на 26 ноември единодушно вписва в Световната представителна листа на елементи на нематериалното културно наследство предложената от България кандидатура „Традицията на производство на чипровски килими“.

Тъкането на чипровските килими е третият български елемент, вписан в световната листа. След „Бистришките баби“ (2006/2008) и нестинарството (2009) чрез вписването в световната листа българският килимарски център получава международна известност, достойна за качествата на неговата продукция.

И до днес майсторите в Чипровци тъкат на вертикален стан, което се приема за древна форма на тъкачна техника. Младите хора в града се учат да тъкат

както в семействата си, така и в организирани към училището и читалището групи за тъкане и багрене с естествени багрила.

2015

Генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова е удостоена с най-високото звание на столица – „Почетен гражданин на София“, на церемония в Столичната община на 12 януари. Кметът на София Йорданка Фандъкова връчва отличието в присъствието на зам-министъра на културата Боил Банов и председателя на Столичния общински съвет Елен Герджиков.

„За мен това е голяма чест, защото неотдавна обявих София за „Творчески град на киното“ на ЮНЕСКО, което развива сътрудничеството между градовете“, посочва Бокова. Тя казва, че е получавала награди от други градове, но за нея това е най-ценното отличие.

През този ден генералният директор на ЮНЕСКО е гост на Българската телеграфна агенция, където разговаря с генералния директор Максим Минчев и с ръководството на агенцията за бъдещото сътрудничество по повод 70-годишния юбилей на ЮНЕСКО и 60-годишнината от членството на България в тази престижна световна организация.

На 17 март в Париж генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова подписва споразумение за сътрудничество с БТА, представлявана от генералния ѝ директор Максим Минчев. Съгласно новото споразумение двете организации ще обединят усилията си в съвместни проекти, които да допринесат за разпространяването на информация и популяризирането на приоритетите и дейностите на ЮНЕСКО.

Основана още през 1898 г., БТА е най-значимият и надежен източник на информация за печатните и електронните медии в България. „За нас е радост, че още една значима информационна агенция ще партнира на ЮНЕСКО в комуникациите, достигането до аудиториите и повишаването на информираността. Те са много важна част от усилията на ЮНЕСКО да мобилизира партньори от гражданското общество и медиите за постигане на нашите стратегически цели“, коментира Ирина Бокова след подписването на споразумението.

Генералният директор на БТА Максим Минчев изразява задоволството си от постигнатата договореност за сътрудничество. Той припомня, че със своята 117-годишна история БТА е не само най-старата информационна агенция в България, а и една от най-старите в света. „Щастливи и горди сме, че БТА е първата българска медия, партнираща на ЮНЕСКО, и се нарежда до големите като Асошиейтед прес, Ройтерс, Би

Би Си, Синхуа, РИА новости“, казва той. Агенцията е готова да организира инициативи за популяризиране на българското културно-историческо наследство, както и събития, които ще отбележат 70-годишнината от създаването на ЮНЕСКО и 60-годишнината от членството на България в организацията през 2016 г.

* * *

На 23 юли министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията Ивайло Московски и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова пускат в употреба пощенска карта за 70-годишнината от създаването на международната организация. Тиражът на изданието е 1454 броя, а художник на проекта е Майя Чолакова.

Пощенско-филателното издание за първи път изобразява голяма част от българските културни памет-

ници, които са обявени за уникално световно наследство от ЮНЕСКО. Печатът за валидирането е поставен в присъствието на народни представители, дипломати и филателисти.

* * *

Български вековни букови гори ще влязат в световното наследство по проект на ЮНЕСКО. Защитените горски масиви са в деветте резервата на националния парк „Централен Балкан“. Това съобщава на 15 септември Диана Терзиева от екипа на парка.

Проектът е инициран от Федералното министерство по околна среда, защита на природата и ядрена безопасност на Германия и е насочен към проучване на потенциала за обявяване на сериен европейски обект на световното наследство с цел опазване на уникалните вековни букови гори в Европа, уточнява Терзиева. Наред

София, 6 април 2015 г.

Генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова дава интервю за „Студио БТА“.

Снимка: Владимир Шоков, БТА

ЛИК 2025

с българските гори в проекта ще бъдат включени и защитени територии в Австрия, Албания, Белгия, Полша, Румъния, Словения, Украйна, Испания, Италия и Република Хърватия.

В рамките на проекта предложението е България да се включи в обекта на ЮНЕСКО с резерватите на парк „Централен Балкан“ – „Боатин“, „Царичина“, „Козя стена“, „Стенето“, „Соколна“, „Пеещи скали“, „Стара река“, „Джендема“ и „Северен Джендем“.

* * *

В средата на септември генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова обявява българския музикант Теодосий Спасов за „Артист на ЮНЕСКО за мир“ на церемония в Министерството на външните работи.

Спасов официално става „Артист на ЮНЕСКО за мир“ като признание за „неговия талант, новаторство в създаването на уникален музи-

кален стил и виртуозни изпълнения на сцената, заради ангажираността му да разпространява музиката като сила, спомагаща за диалога между народите, културите и обществата, а също и заради неговата дълбока привързаност към идеалите и целите на организацията“.

Артистите на ЮНЕСКО за мир са международно признати личности, които използват своето влияние, харизма и престиж за популяризирането на посланията и програмите на организацията.

* * *

Българската номинация „Народният празник Сурва в Пернишко“ е вписана в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство. Това става на заседанието на 2 декември на Междуправителствения комитет на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство,

който организира своята 10-а сесия в столицата на Намибия – Виндхук.

Така след „Бистришките баби“, нестинарството и традицията за тъкане на чипровски килими нашата страна записва поредния елемент. Народният празник „Сурва“ включва в себе си традиционни маскарадни игри и свързаните с тях обреди и е жива практика в следните градове и села в област Перник: Бела вода, Ярджиловци, Драгичево, Кралев дол, Люлин, Батановци, Черна гора, Лесковец, Мещица, Големо Бучино, Богданов дол, Витановци, Расник, Ковачевци, Сиришник, Косача, Чепино, Светля, Габров дол, Лобош, Елов дол, Дивля, Извор, Стефаново, Друган, Бегуновци, Кошарево, Велковци, Долна Секирна, Гизинци, Ноевци, Слаковци, Радомир, Копаница, Дивотино, Пещера, Калище, Земен, Дрен, Ракиловци, Банице.

* * *

София, 23 юли 2015 г.

В употреба е пусната пощенска карта за 70-годишнината от създаването на ЮНЕСКО.

Снимка: Владимир Шоков, БТА

Генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова открива на 12 декември в столицата двудневен международен форум, посветен на 70-годишнината от създаването на ЮНЕСКО. Темата на форума е „Приносът на държавите от Югоизточна Европа за разпространяване и прилагане на конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство от 2003 г.“. С това събитие приключва поредицата от инициативи, организирани през тази година по повод 70-годишния

София, 12 декември 2015 г.

Артисти на празника „Сурва“ пред Народния театър в столицата. Представлението е част от двудневния международен форум на тема „Приносът на страните членки за разпространяването и спазването на конвенциите на ЮНЕСКО за съхраняването на непреходните културни ценности“, посветен на 70-годишнината от създаването на световната организация. На събитието присъства и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. Снимка: Минко Чернев, БТА

юбилей на световната организация.

„Особено днес, във време на конфликти, на насилие и разделение, културата, образованието и науката са онази „мека сила“, с която може да преборим омразата и разрушението. И това е посланието, което искаме да излъчваме неуморно“, заявява Ирина Бокова.

2016

Генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова обявява Христо Стоичков за „Шампион на спорта на ЮНЕСКО“ на специална церемония на 18 май в Гранд хотел „София“. „Ти си един от най-успешните български спортисти на всички времена. Всички българи се гордеят с твоята кариера. Това е израз на уважение пред твоя талант, израз на моята гордост, че има такъв българин“, обръща се Бокова към Стоичков.

Стоичков влиза в семейството на посланиците на добра воля на ЮНЕСКО, където са и други изтъкнати личности в спорта като футболната легенда Пеле и др. „Шампионите на спорта на ЮНЕСКО“ са посланици на добра воля, които популяризират посланията на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура и подпомагат стремежа ѝ да осигури по-добро бъдеще за младите хора и да утвърди ценностите, които физическото образование и спортът възпитават у младото поколение.

* * *

Пловдив е първият български град, присъединен към Глобалната мрежа на учещите градове на ЮНЕСКО, съобщават в края на юли от пресцентъра на общината. Оттам уточняват, че в началото на юли градът е приет в международната образователна мрежа на ЮНЕСКО – Global Network of Learning

Cities. На официалната страница на организацията е публикувана статия под заглавие „Учещите градове в България: Пловдив се присъединява към Глобалната мрежа на учещите градове на ЮНЕСКО“, в която се акцентира на ангажираността на общинската администрация за изграждането на един наистина учещ град и запланираните мерки в това отношение.

* * *

България първа в света ще представи в интернет културно-историческото наследство, биоразнообразието и природните си забележителности – по проекта „Приатели на българските съкровища 2016-2020“. Това съобщават на пресконференция на 7 октомври в БТА инициаторите от Националния научен експедиционен клуб (ННЕК) ЮНЕСКО – България и техният патрон евродепутатът Момчил Неков.

Проектът предвижда за пет години да бъде проучено всяко кътче на страната. Началото е в Тютракан на 9 октомври – по повод 100-годишнината от Тютраканската епопея. До края на 2016 г. ще бъдат обхванати още девет общини – Дряново, Враца, Брацигово, Божурище, Димитровград, Белоградчик, Ивайловград, Добрич, Каварна. През 2017 г. се очаква да бъдат проучени други 50 общини, през 2018-а – 70, през 2019-а – още 70, и през 2020-а – 58 общини.

Участниците са над 1200 доброволци – млади изследователи, заедно с евродепутата Момчил Неков и неговия екип те ще обикалят страната, за да съберат и да систематизират информация. Крайният резултат ще е пълна дигитализация на културните и природните обекти в страната.

* * *

На 23 ноември заместник-министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията Валери Борисов и генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова валидират пощенско-филателно издание, посветено на 60 години от членството на България в организацията.

Зам.-министър Борисов припомня, че от средата на XX век досега в България са издадени повече от 20 пощенски марки за ролята на Организацията на

обединените нации и структурите към нея, а на първата от тях е изобразена сградата на ЮНЕСКО в Париж.

* * *

Националният събор на народното творчество в Коприивщица е вписан в Регистъра на добрите практики на ЮНЕСКО. Това е станало по време на 11-ата сесия на Междуправителствения комитет за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО, която в момента се провежда в столицата на Етиопия Адис Абеба, съобщават на 2 декември от Министерството на културата.

Разработената кандидатура под името „Съборът за народно творчество в Коприивщица: система от практики по представяне и предаване на наследството“, е внесена за разглеждане в Секретариата на ЮНЕСКО със специално пред-

ложение от името на министъра на културата през 2016 г.

2017

На 23 март в Централното фоайе на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ е открита изложбата на БТА „60 години България в ЮНЕСКО“. Тя представя общо 31 пана с около 150 снимки от архива на Българската телеграфна агенция, проследяващи 60-годишната история на България в Организацията на обединените нации за образование, наука и култура. Най-старият фотос в изложбата отразява посещението у нас на генералния директор на ЮНЕСКО Лутер Харис Еванс през 1956 г., а най-новите кадри са от Глобалния форум на жените лидери, който се провежда през май 2016 г. в София с участието на генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. Излож-

*В Централното фоайе на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ е открита изложбата на БТА „60 години България в ЮНЕСКО“. Общо 31 пана с около 150 снимки от архива на агенцията проследяват 60-годишната история на България в Организацията на обединените нации за образование, наука и култура.
Снимка: Петър Кръстев, БТА*

Париж, 5 декември 2017 г.
Президентът Румен Радев се среща с генералния директор на ЮНЕСКО Одре Азуле в централата на организацията в Париж.
Снимка: Валентин Николов, БТА

бата представя малка част от огромната работа и ангажираност на хиляди хора за изграждане на образа на България в ЮНЕСКО и пред света, за издигане на мостове за диалог със средствата на културата и споделянето на духовни ценности.

Фотографии на българските паметници с изключителна световна стойност, включени в листите на ЮНЕСКО, са част от изложбата на БТА „60 години България в ЮНЕСКО“. Техен автор е Иво Хаджимишев, който е и куратор на изложбата.

„ЮНЕСКО е организацията, призвана да защитава победите на човека, а те са свързани с културата, образованието и изкуството“, заявява генерал-

ният директор на БТА Максим Минчев при откриването на изложбата. По думите му 60 години присъствие на нашата малка страна в тази голяма организация, при това с изключително важни обекти, за които разказва и изложбата, е доказателство за силата на България именно в областта на културата, образованието и изкуството. Експозицията проследява не само нашето културноисторическо наследство, но и пътя на България в ЮНЕСКО, посочва Максим Минчев. Той добавя, че с тази изложба БТА изпълнява обществената си функция, като поставя културата на преден план.

* * *

ЮНЕСКО одобрява обявяването на „Централен Балкан“, „Червената стена“, „Сребърна“ и „Узунбужак“ за биосферни резервати. Това става на 29-ата сесия на Междуправителствения координационен съвет по програмата „Човекът и биосферата“, състояла се в Париж от 12 до 15 юни. С решението си съветът е потвърждава, че четирите биосферни резервата отговарят на изискванията и принципите на Севилската стратегия. Номинирането им е подкрепено от местните общности и отговорните държавни институции.

Биосферните резервати са инструмент за устойчиво развитие на регионите, основаващо се на чиста и съхранена природа и на производството и предлагането на сертифицирани местни продукти и регионални марки с висока добавена стойност. Членството в световната мрежа на биосферните резервати е международно признание за това, че съответната територия се управлява по целесъобразен и устойчив начин съгласно националното законодателство и в съответствие с общоприетите принципи за добро управление, се отбелязва в съобщението.

* * *

На 8 юли е съобщено, че Комитетът за световно наследство на ЮНЕСКО одобрява на 41-вата си сесия в Краков, Полша, разширение на обекта на световното на-

следство „Старите и вековни букови гори на Карпатите и други региони в Европа“. Той включва 77 компонента, разположени на територията на 12 европейски държави. България участва в номинацията с най-представителните букови гори в деветте резервата, разположени на територията на Националния парк „Централен Балкан“ – „Боатин“, „Шаричина“, „Козя стена“, „Стенето“, „Соколна“, „Пеещи скали“, „Стара река“, „Джендема“ и „Северен Джендем“, които вече са в списъка на ЮНЕСКО.

Разширеният сериен обект отговаря на критерия за образци на продължаващи екологични и биологични процеси в развитието на екосистемите и цели опазването на най-представителните вековни букови гори в Европа. Той представлява изключителен пример за незасегнати комплексни гори в умерения пояс, които демонстрират разпространяването на европейския бук от последната ледникова епоха до днес.

* * *

На 10 ноември бившата министърка на културата на Франция Одре Азуле е утвърдена за генерален директор на ЮНЕСКО от Генералната конференция на организацията. Тя е втората жена след Ирина Бокова, която ще оглави Организацията за образование, наука и култура на ООН.

През същия ден е съобщено, че България бе избрана за член

на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО. С мнозинство от 168 гласа от 184 гласували страни на 9 ноември страната ни е избрана за член на Изпълнителния съвет на организацията за периода 2017-2021 г. Изпълнителният съвет се състои от 58 държави членки и се избира от Генералната конференция. Той обсъжда и дава препоръки по програмата на организацията, както и по целесъобразността на бюджета. Изпълнителният съвет се произнася по приема на нови държави в ЮНЕСКО, предлага на Генералната конференция номинирането на генерален директор, разглежда изпълнението на заложените дейности, свиква международни конференции по теми от дневния ред на организацията.

България е член на Изпълнителния съвет на ЮНЕСКО с пълнен четиригодишен мандат в периода 1994-1997 г. и с двегодишен мандат в периода 2007-

2009 г. Избирането за трети път на България в Изпълнителния съвет е доказателство за приноса на страната ни в изпълнението на приоритетите на организацията, свързани с политиките в областта на образованието, науката, културата и младежта.

* * *

В началото на декември по време на заседанието на Междуправителствения комитет за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО, което се провежда в Република Корея, мултинационалната номинация за елемента „Мартеница“ е вписана в Представителния списък на елементите на нематериалното културно наследство на човечеството. Номинацията е съвместна на България, Румъния, Молдова и Република Македония.

На 8 декември – два дни след

София, 24 май 2019 г.

Премиерът Бойко Борисов и генералният директор на ЮНЕСКО Одре Азуле разглеждат изложбата „Мечът на хан Кубрат“ в Националната художествена галерия.

На откриването присъства заместник-директорът на Държавния Ермитаж проф. Георги Вилинбахов. Снимка: Асен Тонев, БТА

вписването на мартеницата, Междуправителственият комитет за опазване на нематериалното културно наследство приема решение в регистъра на добрите практики да бъде вписано и народното читалище. Така българската институция получава международно признание.

2018

Кандидатурата на Епископската базилика и римското мозаечно наследство на Филиппопол са включени в Индикативния списък на ЮНЕСКО за значими културни и природни обекти, обявяват на 2 април от Центъра за световното наследство на ЮНЕСКО в писмо до министъра на културата Боил Банов. „Епископската базилика в Пловдив със запазените в нея мозайки е уникален паметник, с който България се гордее. Включването в индикативната листа на ЮНЕСКО е още един шрих към приноса на страната ни и конкретно на Пловдив, един от най-старите градове на континента, в опазването на културното наследство“, казва министърът на културата Боил Банов. По думите му базиликата е сред най-впечатляващите паметниците по българските земи от Римската епоха.

2019

По покана на президента Румен Радев на 23 и 24 май на официално посещение в България се очаква генералният директор на ЮНЕСКО Одре Азуле.

Участието на Одре Азуле в тържественото отбелязване на 24 май – Ден на българската просвета и култура и на славянската писменост, е израз на уважение към приноса на страната ни за развитието на световната култура. В рамките на официалното ѝ посещение са обсъдени и перспективите за последващо разширяване на сътрудничеството между България и ЮНЕСКО в областта на образованието, науката и опазването на културното наследство.

„За България сътрудничеството с ЮНЕСКО има приоритетно значение, защото сме страна с богато културно наследство. Страна, допринесла за развитието на европейската цивилизация, работеща за изграждането на един мирен свят, основан на сътрудничество и преодоляване на етнически, религиозни и расови различия“, казва президентът Румен Радев след срещата си с Одре Азуле.

От своя страна генералният директор на ЮНЕСКО благодари за поканата да посети България. „За това, че ме поканите да присъствам на този толкова важен и светъл празник, който се вписва в духа на ЮНЕСКО. На 24 май – каква по-добра идея да бъда тук, за да честваме азбуката, културата, креативността, младите хора“, казва Азуле, която добавя, че знае, че това е много важен празник за българите и за нея е голяма чест да може да го сподели. Тя споделя, че с президента са обсъдили теми

от изключително, по думите ѝ, значение за света – в областта на образованието, на културата, науката, свободата на информация.

* * *

Образователната и научната инфраструктура трябва да бъде развивана равномерно в света. За това призова на 26 септември президентът Румен Радев в изказването си на форум на високо равнище, организиран от ЮНЕСКО и посветен на темата за бъдещето на образованието. Събитието се провежда в рамките на 74-ата редовна сесия на Общото събрание на ООН в Ню Йорк.

Президентът откри необходимостта от сближаване на държавите в областта на науката и образованието. „Ако науката и качествено образование продължат да биват развивани само в тесни географски граници, никога няма да постигнем равенство и устойчиво развитие“, заявява държавният глава.

* * *

Фотоизложба, открита на 16 октомври в сградата на ЮНЕСКО в Париж, представя пред международната общност дейността на Българската академия на науките. Изложбата е посветена на 150-годишнината на БАН и съдържа 25 платна, които разказват за историята и научните постижения на БАН.

По инициатива на академията отбелязването на нейната годишнина е включено в програма-

та на ЮНЕСКО за 2019 година.

В прочетения на откриването приветствен адрес от името на генералния директор на ЮНЕСКО г-жа Огри Азуле се казва, че отношенията между ЮНЕСКО и БАН имат дълга история. Много български учени са допринесли значително за дейностите на международната програма за фундаментални науки, междуправителствената програма „Информация за всички“, програмата „Човек и биосфера“, „Паметта на света“ и международната програма за биоетика. Подчертава се важността на автономията както на изследователите, които имат свободата да следват своето интелектуално любопитство, така и автономията на институционално ниво.

2020

На 10 юни е съобщено, че Дунавският римски лимес по Долен Дунав кандидатства за обект на Световното културно наследство на ЮНЕСКО. От българска страна попадат 32 обекта, избрани от около 100, казва в Русе доц. д-р Люгмил Вагалински, председател на Дунавската комисия за България, която е към Министерството на културата. По думите му обектите от римско време, намиращи се у нас, са добре запазени, имат изградена комуникационна връзка и показват в разнообразие някогашното римско наследство. Всичките 32 обекта ще участват в една

обща кандидатура заедно с антични територии по Долен Дунав – Сърбия, Румъния и Хърватска. Документацията трябва да бъде финализирана през идната година.

2021

Историческият обект „Антична Бонония“ във Вудин е номиниран за паметник от световното културно наследство на ЮНЕСКО. Той е част от общата номинация на единен транснационален сериен обект „Граници на Римската империя“, обхващащ места от България, Сърбия, Румъния и Хърватска, съобщава в края на март за БТА Ваня Ставрева, археолог в Регионалния исторически музей във Вудин. „Антична Бонония“ е номиниран заедно с още 32 обекта от страната.

Останките от историческия обект се намират в центъра на Вудин и недалеч от най-запазената от Средновековието крепост у нас „Баба Вуда“.

* * *

България е избрана за член на Изпълнителния съвет на Международната океанографска програма на ЮНЕСКО (МОК). Изборите се провеждат на 21 юни 2021 г. в рамките на 31-вата сесия на Общото събрание на МОК.

Седмица по-рано България беше избрана и за заместник-председател на Бюрото на Конвенцията за опазване на подводното културно наследство на състоялата се в Тунис

8-а сесия на конвенцията. В областта на подводната археология българският учен Калин Димитров е член с четиригодишен мандат и на Научно-техническият консултативен съвет (STAB) към конвенцията.

Изборът на България в двата престижни междуправителствени комитета на ЮНЕСКО е признание за активната работа на българските учени и специалисти в областта на морските науки и подводната археология в лицето на Института по океанология към БАН във Варна, Националният комитет по въпросите на морето и океана и Центъра за подводна археология в Созопол, както и за ролята на Националната комисия за ЮНЕСКО, чиято дейност се координира от Министерството на външните работи.

* * *

На 9 ноември е съобщено, че генералният директор на ЮНЕСКО Огри Азуле е преизбрана с голямо мнозинство за втори мандат начело на Организацията на ООН за образование, култура и опазване на културното наследство.

В поздравителното си писмо към нея президентът Румен Радев изразява увереност, че партньорството между България и ЮНЕСКО ще продължи да бъде все така интензивно, успешно и задълбочено в съответствие със силната ангажираност на България с изпълнението на програмите и мисията на организацията.

Президентът Румен Радев посочва, че преизбирането

на Огри Азуле е признание за безрезервните усилия и неуморна дейност, положени в името на благородните цели на организацията.

* * *

На 25 ноември е оповестено, че България е избрана за член на Комитета за световното наследство на ЮНЕСКО по време на 23-тата сесия на Общото събрание на държавите страни по Конвенцията за световното наследство, която се провежда в Париж. Това е най-престижният орган на ЮНЕСКО, в който участват 21 държави. Изборът на България е признание за активната работа на страната ни по програмите на ЮНЕСКО в областта на световното културно и природно наследство. Това е и резултат от усилията по издигането и събирането на подкрепа за българската кандидатура, за което основен принос имат Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО, чиято дейност се координира от МВНР и посолството ни в Париж.

* * *

Кандидатурата за високото пеене от селата Долен и Сатовча беше вписана в Представителния списък на ЮНЕСКО на елементите на нематериалното културно наследство на човечеството. Това съобщават на 15 декември от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН (ИЕФЕМ-БАН).

Решението е взето на заседание в рамките на XVI сесия на Междуправителствения коми-

тет за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО, която се провежда пряко в Париж и онлайн.

Високото пеене или пеенето на високо е традиционно многогласно пеене, уникално за селата Долен и Сатовча, Благоевградска област. В миналото песните „на високо“ са били известни като летни песни, изпълнявани на открито от жените по време на полската работа. Докато копели или жънали, между другото пеене жените се „извикват“ – от една нива една група „ика“, от друга нива друга група отвърща. Днес основните изпълнителки на високо са жените и момичетата от певческите групи в двесте села, като традицията в с. Долен е силно застрашена и повлияна от обезлюдяването му.

Това е шестото вписване на България в Представителния списък след „Бистришките баби“, нестинарството, традицията на чипровското килимарство, народния празник „Сукова“ в Пернишко и първомартенските културни практики (съвместна кандидатура със Северна Македония, Румъния и Молдова).

2022

С изложба от четири специално изработени пана Министерството на околната среда и водите (МОСВ) се включва в честванията по случай 50-ата годишнина на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Това съобщават на 1 ноември от пресцентъра на ресорното ведомство. Паната са по-

ставени във входното фоайе в сградата на министерството на булевард „Княгиня Мария Луиза“ № 22.

Изложбата представя ролята на Конвенцията за опазването на най-значимите природни обекти и културни постижения в световен мащаб за следващите поколения. Специално място е отделено на трите природни обекта от списъка на световното наследство на територията на България – Национален парк „Пирин“, Природен резерват „Сребърна“ и Национален парк „Централен Балкан“ – част от сериен европейски обект на световното наследство на ЮНЕСКО „Старите и вековни букови гори на Карпатите и други региони в Европа“.

2023

Помощник генералният директор на ЮНЕСКО Ернесто Отоне и началникът на отдел „Европа“ в Центъра за световно наследство Берта де Санкрисобал пристигат в България на работно посещение през март.

„За първи път официална делегация е на посещение в Пловдив и съм изключително впечатлен от видяното досега, най-вече от културните слоеве“, това коментира пред журналисти на 7 март при посещението си в Епископската базилика на Филипопол Ернесто Отоне. По думите му от организацията добре познават София и монументите в листата на ЮНЕСКО, но рядко имат

възможност да посетят монументи, които са в индикативната им листа. „Визитата ми в базиликата е свързана с това как да представим на идните поколения по най-добрия и модерен начин културното наследство“, посочва Отоне.

* * *

Фотодокументална изложба по повод 40-годишнината от включването на Рилския манастир в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО е открита в Париж. Експозицията „Сърцето на България. Изложба за ЮНЕСКО“ бе открита на 24 април в Централата на ЮНЕСКО в Париж. Тя е подготвена от екип на ИБЦТ-БАН под ръководството на проф. д-р

Прешленова. Снимките са дело на фотографа на Рилския манастир Добрин Кашавелов и представят шедьоври от Рилската света обител, най-старата институция в българската държава, която пази и поддържа българския дух през вековете. Манастирът, чието значение далеч надхвърля Балканите, в продължение на повече от хиляда години е културно средище и съкровищница на православие.

* * *

Вицепрезидентът Илияна Йотова открива третото издание на фестивала „Читалищата – живото наследство на България“. Културното събитие, организирано от Община Разград и Регионалния експертно-консултантски и

информационен център „Читалища“, е планирано за 17 юни. Културното събитие е посветено на 20-годишнината от създаването на Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство. Във фестивала се включват над 600 самодейци от 33 читалища от седемте общини в Разградска област. Те ще представят автентичен и обработен български и турски фолклор, както и съвременни песни и танци.

* * *

На 5 и 6 септември в Пловдив ще се състои XI международна среща на централите на ЮНЕСКО, работещи за опазването на живото наследство на човечеството, съобщават от отдел „Култура“ на Община Плов

София, 27 септември 2024 г.

Национален форум „Бранд България – Чудесата в ЮНЕСКО“ се провежда в хотел „Маринела“ и е организиран от Общество „Културно наследство“.

Снимка: Милена Стойкова, БТА

вдиг в края на август. С форума се отбелязва и 20-годишнината от подписването на Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство. В Пловдив ще гостуват експерти от Алжир, Китай, Иран, Япония, Перу, Република Корея, ОАЕ. По време на работните сесии ще се обсъдят всички нови тенденции в областта, предизвикателствата пред категория 2 центровете, стратегически планираните дейности за сътрудничество на международно ниво.

Събитието ще се проведе в Малката базилика на Филипопол.

* * *

Препис от XVI век на „Духовни двустийшия“ (Masnavi-yi ta'navi) – произведение на световноизвестния персийски философ, мистик, духовен водач и поет Мевляна Джалал ад-Дин Мухаммад. Мухаммад Хусайн ал-Балхи Руми (известен най-вече като Руми), е включен в регистъра „Паметта на света“ на ЮНЕСКО, съобщават от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ на 6 октомври.

Съчинението е наричано от своите съвременници „коментар на Корана на персийски“ поради мъдростта, богатството на словото, изискания стил, символизъм и многопластовост, с които се отличава.

Ръкописът, който е единственият препис на произведението на поета в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, се съхранява в колекцията към отдел

„Ориенталски сбирки“ под сигнатура ОР 3500.

В колективното вписване на произведения на Руми в регистъра „Паметта на света“ са включени още ръкописи от хранилища в Германия, Иран, Таджикистан, Турция и Узбекистан.

2024

България е получила покана да кандидатства за домакин на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО. Това съобщава служебният заместник-министър на културата Виктор Стоянов по време на заседанието на Парламентарната комисия по култура и медии на 25 юли. „Пред нас се открива изключителна възможност. В началото на 46-ата сесия на ЮНЕСКО към българската страна е отправено предложение да издигне кандидатурата си за председател и домакин на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство през 2025 г.“, казва той. По думите му в рамките на сесията са водени разговори, от които е установена положителна нагласа от страна на делегатите на различните държави. В случай че България подаде документи и кандидатства за домакинството, такова предложение трябва да се гласува на 30 юли по време на настоящата сесия в Делхи, става ясно по време на заседанието.

* * *

Преди часове стана ясно, че на България е поверено домакин-

ството на 47-ата сесия на Комитета по световно наследство на ЮНЕСКО. Това заявява служебният премиер Димитър Главчев в началото на правителственото заседание на 31 юли. „Това е изключително признание, което ще ни донесе безспорен авторитет“, казва Главчев.

В новината от деня се казва, че България ще бъде домакин на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО през 2025 г. Предложението е гласувано тази сутрин в 7:30 ч. наше време в рамките на настоящата 46-а сесия на ЮНЕСКО в Делхи, Индия.

* * *

От 6 до 16 юли 2025 г. ще се състои 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО в България. Това събщи министърът на културата Найген Тодоров на заседанието на Парламентарната комисия по култура и медии на 1 август. „Това беше една много скоростна процедура, всичко се случи в последния момент. В същия момент е изключително важно и аз съм благодарен, че успяхме въпреки кратките срокове да реагираме, защото вярвам, че това ще ни окаже огромна помощ в поредица проблеми, които ние имаме в опазването на нашето културно наследство“, казва министърът.

„Всъщност идеята за кандидатстваме за домакин се случи на място по време на тазгодишната сесия в Делхи. Получихме подкрепата на много от страните, които са в комитета в момента, както и от самото ръководство на ЮНЕСКО. Това, че

за първи път ще бъдем домакини на подобно събитие, ще промени имиджа на България пред света“, казва Найден Тодоров.

* * *

Служебният министър на културата Найден Тодоров изразява надежда, че старите български столици Плиска и Преслав, солниците в Провадия и целият Национален историко-археологически резерват „Мадара“ (не само Мадарският конник, който е в списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО и е глобален символ на България – б.а.) ще станат защитени обекти на световната организация. Изказването си пред журналисти в Шумен Тодоров прави по повод предстоящото домакинство на България на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО през 2025 г. На 19 ноември той е на форум от националната кампания на Медийната група „Стандарт“ – „Бранг България“, състоял се в Регионалната библиотека в Шумен.

2025

Има значително изоставане в организацията на домакинството на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО през юли. Това казва министърът на културата Мариан Бачев на заседанието на Комисията по култура и медии в Народното събрание на 27 февруари.

„Много сме разтревожени за сесията на ЮНЕСКО“, казва на-

родният представител от ПГ на ПП-ДБ Манол Пейков на заседанието на комисията по култура и медии. Той също като депутата Ангел Янчев от „Възраждане“ поставя въпроса за подготовката на българското домакинство на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство.

„Има опасения и информации, които изтичат, че намерения на Министерството на културата и на премиера са да откажем това домакинство и според нас това ще бъде едно страхотно фиаско. Фиаско за България, защото такава възможност се открива веднъж на две поколения. Последно 80-те години сме имали такава възможност“, казва Пейков.

* * *

След консултации на българските институции и ЮНЕСКО Бюрото на Комитета за световно наследство се е съгласило да организира 47-ата сесия на Комитета за световно наследство в централата на ЮНЕСКО в Париж от 6 до 16 юли. Това съобщават на 2 март от Министерството на културата.

Както първоначално е решено, сесията ще бъде организирана с финансовата подкрепа на Република България като домакин и под председателството на проф. г-р Николай Ненов, уточняват от МК.

* * *

„Нашите партньори в Париж не са ни съргдили, напротив,

очакват ни и ние ще се представим много добре там, убеден съм в това. В световен аспект няма да понесем никаква репутационна щета“, коментира на 9 март министър Мариан Бачев пред БНТ по повод скандала с българското домакинство на сесията на Комитета за световно културно наследство ЮНЕСКО. На въпрос можеше ли София да домакинства сесията на ЮНЕСКО, Бачев отговаря: „Разбира се, че можеше, и това щеше да е страхотно, ако всичко се беше случило навреме.“

* * *

България запазва домакинството на 47-ата сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО, но тя ще се проведе в Париж. Това казва на 4 април премиерът Росен Желязков по време на участие в парламентарен блиц контрол. Министър-председателят отговаря на питане от народния представител от „Възраждане“ Ангел Янчев, който поиска информация кога и с какъв акт на Министерския съвет централата на ЮНЕСКО в Париж е уведомена, че страната ни няма да се справи с организацията.

„Става дума за престижа на България. По наша оценка това е голям скандал и голямо отстъпление от възможностите, които България можеше да има това лято, домакинствайки на 4000 делегати“, казва депутатът Ангел Янчев при формулирането на въпроса от трибуната.

„По тази тема толкова много е говорено, че уважаемият питащ се е загубил в отговорите. Министър-председателят не е деловодител, независимо от възможностите, когато зададете въпрос за някакви числови данни, включително входящи номера, да ви бъде отговорено по надлежния ред. България ще бъде домакин на това събитие с място на провеждане Париж“, отговаря премиерът Желязков. Той подчертава, че страната би поела репутационна щета при евентуално лошо организиране и затова е взето решение събитието да бъде изместено в Париж, като нашата страна запазва своето домакинство.

* * *

Дружеството на българите в Унгария съвместно с Българското републиканско самоуправление подадоха официално заявление за вписване на Традицията на българските градинари в Унгария в Националния регистър на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО-Унгария. Това съобщава на 8 май за рубриката „БГ Свят“ на БТА Йордан Тютюнкoв, член на редакцията на „Български вестни“ в Унгария.

Като част от усилията за опазване и представяне на градинарското наследство е започнало сътрудничество с Етнографския музей на открито в Сентендре (Сканзен). „Съвместно работим по създаването на образцова българска градина, която ще представя автентично както земедел-

ските техники на нашите предци, така и бита на българските градинари“, разказва Йордан Тютюнкoв.

„През първата година ще започнем с отглеждането на вкусни български сортове домати, а през следващите сезони градината ще бъде обогатена с други традиционни зеленчукови култури. Проектът има за цел да запознае посетителите на Сканзена с приноса на българите към унгарската аграрна култура и да покаже какво означава да създаваш живот и поминък от нищо – с труд, знание и упоритост“, заявява той.

„Българските градинари не са просто основатели на зеленчукопроизводството в страната – те стоят в основата на съвременната аграрна култура на Унгария. Именно те са обучили местните фермери как се отглеждат зеленчуци на открито, под фолио и в оранжерии, въвели са интензивните методи и устойчивото стопанисване“, обяснява Тютюнкoв.

„Важно е да подчертаем, че българските градинари са нравствените пионери на биоземеделието – много преди тази концепция да стане модерна. Те са прилагали на практика принципите на устойчивото развитие, кръговата икономика и нулевите отпадъци, ръководейки се не от мода, а от традиционна мъдрост, отговорност към земята и уважение към природата“, коментара още той.

По думите му днес все повече хора изпитват ностал-

гия към старите автентични сортове зеленчуци, чийто вкус е неповторим. „Тези сортове отново се търсят на пазара, а интересът към тях нараства. Това потвърждава, че наша задача – и наша отговорност, е да предадем завещаното от българските градинари на новите поколения, за да не остане тази традиция само в архивите на историята, а да продължи да живее, да вдъхновява и да се развива“, отбелязва Йордан Тютюнкoв, като обяснява, че за българската общност в Унгария тази кандигатура има и символично културно значение.

„Тя утвърждава вековните ни корени, отдава почит към труда на нашите предци и вписва нашата традиция достойно сред богатствата на унгарското културно наследство. Включването в регистъра е не само признание за миналото – това е залог за бъдещето: гаранция, че българската ни идентичност ще остане живо наследство, което ще предаваме с гордост на идните поколения.“

unesco

**световно наследство
в България**

ВАРНЕНСКИ НЕКРОПОЛ

През октомври 1972 година в Западната промишлена зона на град Варна при изкопни работи е открит некропол от късната каменно-медна епоха. Той е плосък, безмогилен. Датиран е в периода 4570-4350 г.пр.Хр.

Разкопките се провеждат до 1991 г. през 13 сезона с известни прекъсвания. За това време е проучена площ от 6500 m². Открити са 301 гроба, 12 колективни находки и 110 единични предмета.

Гробовете може да бъдат разделени на две големи групи – съдържащи човешки останки и такива, където те липсват. Мъртвите са погребвани с глава на североизток. За мъжете е характерно полагането в изпънато по гръб положение, а за жените – в свито надясно. Гробните дарове обикновено

лежат около черепа или върху горната половина на гърдите.

Сред гробовете със скелет в изпънато положение ярко изпъква гроб на 45-50-годишен мъж – гроб 43. Изключителното богатство на гробни дарове – ритуална греха, обшита със златни апликации и златни и карнеолови мъниста; шапка, украсена със златни пластини; обеци, огърлица и гривни от златни халки; гривни от черупката на средиземноморската мига *Spondyllus*; копия с меден и с кремъчен връх; лък и колчан, украсени със златни обковки; каменна и медна брадва и гр., както и наличието на скиптер – каменна брадва, чиято гръжка е обкована със злато, дават основания да се предполага, че в него е погребан вождът на тази изключителна общност.

Изглежда, освен военна, той е притежавал и религиозна власт.

В гробовете със скелети в свито положение тялото обичайно е полагано на дясната си страна. Като цяло даровете в тези комплекси са по-малко, отколкото в гробовете със скелети в изпънато положение. Доста по-рядко в тях се срещат и метални изделия. В повечето случаи освен керамични съдове те съдържат разнообразни украшения от различни материали – злато, минерали, черупки на мекомели. Характерна особеност на по-богатите гробове са златните амулети с формата на силно стилизирано женско тяло.

В 47 гроба липсват човешки кости и те може да се приемат за резултат от символич-

Реконструкция на гроб 43.

Кадърът е предоставен от архива на РИМ-Варна

Находки от гроб 4.
Кадърът е предоставен от архива на РИМ-Варна

ни погребения на членове от общината, загинали (или починали) далеч от нея. От тях в три, намиращи се на не повече от един метър един от друг, на мястото, където би трябвало да лежи главата на предполагаемия мъртвец, са открити изображения на човешки лица от непечена глина в реални размери. Някои от частите им са маркирани със златни предмети – правоъгълна пластинка вместо уста, кръгли – вместо очи. Така оформените „хора“ са носили многобройни украшения – златна диадема върху челото, златни „звездейчета“ (пърсинг) на горната и долната устна, по няколко златни халки-обеци на ушите и огърлица от мъниста от черупки на мекотели или от различни минерали и злато. В гробната яма са положени и разнообразни гробни дарове. Изглежда че в тези комплекси са извършени погребения на антропоморфни скулптури, чиито

глави са били моделирани от глина, а телата – от слама или прътена конструкция, също обмазана с глина. Скулптурите са били с два пъти по-малки от реалните размери и са изобразявали индивиди от женски пол – реални или обожествени.

В групи от символичните гробове размерите на ямата и местонамирането на погребалния инвентар са същите, както при „нормален“ гроб, но в тях не са намерени човешки кости. Вероятно съществуващите религиозни норми са повелявали духът на умрелия да бъде ритуално погребван в рамките на родовото гробище, за да бъде той и в загробния свят при своето семейство. Сред гробовете от тази група има изключително богати, с многобройни и разнообразни дарове. Особен интерес сред тях предизвиква гроб 4, който съдържа и два богато украсени керамични съда с орнаменти, нанесени

със златен прах. В този гроб също е открит скиптер – символ на висша светска или духовна власт.

Третата група от символичните гробове съдържа т.нар. депозити – компактна група предмети, заровени в неогляма по размер яма. Броят и видовете дарове са различни, но обикновено сред тях има такива, направени от метал. Най-богат и забележителен от тези комплекси е гроб 36. В него са открити 850 златни изделия, част от които нямат аналог нито във Варненския некропол, нито в групи обекти от каменно-медната епоха – дълговидни извити предмети, апликации във вид на бичи рога, ашик. Особено любопитни са двете златни фигурки на бикове. Интригуващи със специфичната си форма и фината изработка са миниатюрните скиптер-чук и жезъл. Вероятно този комплекс, както и останалите от групата на депозитите, е

свързан със специфични поменални практики или представлява жертвен дар към подземните божества.

Сред разнообразните и многобройни гробни дарове от Варненския некропол най-интригуващи са златните предмети. Теглото и количеството им надвишават неколkokратно същите показатели на всички открити досега предмети от този благороден метал в целия свят, датирани в петото хилядолетие пр.Хр. Те са над 3000 на брой и тежат общо над шест килограма. Открити са в 62 гроба, като теглото на намерените само в гробове 1, 4 и 36 и 43 е над 5 кг. Големият брой златни и медни изделия, подобни на някои от които не се срещат на друго място, позволява да приемем, че в района около днешния гр. Варна е функционирал производствен център за обработка на ме-

тали. Досега не е открит друг паметник с такава концентрация на метални находки от каменно-медната епоха в целия свят.

Дори и днес, пет десетилетия след откриването му, Варненския некропол ярко изпъква с разнообразието на погребалните практики и богатството си сред всички останали синхронни обекти от Европа и Мала Азия. Неговите особености продължават да занимават учените в търсене на обяснението на „феномена Варна“. Според тях появата на рударството, металургията и свързания с тях търговски обмен води до промяна на обществените структури и концентрирането на властта в ръцете на неголяма група хора – погребаните с многоброен и разнообразен инвентар. Богатите гробове освен украшенията съдържат и различни оръжия – лъкове,

стрели, копия, бойни брадви, което свидетелства за пряката връзка между властта и военното командване. Така Варненския некропол илюстрира най-ранния етап от зараждането на класово общество на територията на Североизточните Балкани, предхождащ с хилядолетие цивилизациите от Месопотамия и Египет. За съжаление, настъпилите в края на V хил.пр.Хр. климатични промени спират разцвета на тази забележителна общност и попречват на окончателния преход към ранна държавна структура. Кризата разрушава изгражданата със столетия система от надрегионални връзки за разпределяне и обмяна на суровини и ценности и довежда до разпада на първата европейска протоцивилизация.

През 2021 г., след тридесетгодишно прекъсване, Регионалният исторически музей-Варна поднови проучването на Варненския некропол. В резултат от тази кампания бяха открити още 35 гроба. Новите разкопки допълват информацията за особеностите на погребалните практики и спецификата на древното общество. Учените се надяват с помощта на новите интердисциплинарни методи да успеят да разкрият повече подробности за изчезналата общност и детайли за социалната структура и взаимоотношения.

Находки от гроб 4.

Кадрът е предоставен от архива на РИМ-Варна

ЛИК 2025

ПРОВАДИЯ-СОЛНИЦАТА

Поглед отвисоко към Провадия-Солницата.
Кадърът е предоставен от автора

Животинският свят не може да съществува без готварската сол. Включително и човешкото общество. Колкото и да ни убеждават, че тя е вредна. Но не ни казват, че е така, когато я употребяваме в количества над нормата за

човека, която за денонощие е около 2 г на 10 kg телесно тегло. Получаваме нужното количество натриев хлорид от готовите продукти, с които се храним, затова наистина трябва да ограничаваме допълнителното солене. Но без

натриевия хлорид осмотичните процеси в тялото ни биха спрели, което е несъвместимо с живота. Нуждата от сол е била осъзната от хората, след като станали земеделци и скотовъдци преди десетина хиляди години. Намирането

Солницата и заобикалящият я пейзаж.
Кадърът е предоставен от автора

на сол е било ежедневна грижа и за новопоявилите се в края на VII хилядолетие пр.Хр. на Източните Балкани от Мала Азия неолитни производители на храна. Група от тях е открила солените извори край днешния град Провадия в Североизточна България, които са изтичали от най-голямото на Балканите находище на каменна сол – Мировското.

Около 5600 г.пр.Хр. там те започват производство на готварска сол, предназначена за търговия на дълги разстояния. И това продължава около 1250 години, до към 4350 г.пр. Хр. Произведената сол е за директна консумация от хората и домашните животни, с друга част преди това се търгува. Търговската мрежа

на Солницата постепенно се разширява и през V хил.пр.Хр. обхваща целите Източни и Централни Балкани. Солта придобива ролята на първите стокови пари. Срещу солта, разпространявана на юг, в обратна посока пътуват суровини – главно медна руда, хранителни продукти, както и предмети на престижа като егейската мига спондилус. Благодарение на търговията със сол на брега на Варненското езеро възниква металургичен център, в който освен медни се създават и първите златни предмети в Стария свят. Като белези на социален статус те попадат в гробовете на Варненския „златен“ некропол. Превръщайки се в стратегическа суровина през

неолита и халколита, солта става двигател на социални и стопански процеси в огромен балкански регион, в който се развива първата европейска цивилизация, а Провадия-Солницата придобива характеристиките на първия градски център в Европа.

Селището на първите солонари възниква и съществува през късния неолит. Поради външна заплаха през ранния халколит то се премества на близкото плато, където вече е оградено с каменна стена. Скоро след това – през средния халколит, обитателите му го връщат на старото място, но го укрепяват с масивна каменна крепост. След силно земетресение стената е съборена, възстановена е

като по-тънка, която също е разрушена от следващ земен трус. В началото на късния халколит селището е оградено с нова, много масивна и висока каменна стена, в която се прилагат за първи път принципи, познати от антични и по-късни отбранителни системи. След следващо земетресение започва изграждането на отбранителна система, която няма аналог и в по-късно време – каменна стена по периферията на натрупаната се вече селищна могила и близко разположени по нейните склонове радиални каменни структури, които правят крепостта много трудно

превземаема. Халколитното селище е било винаги оградено с каменна крепост, защото се е налагало да бъде пазено неговото богатство – складиранията там готварска сол.

Солта е произвеждана в началото в куполни пещи вътре в селището, после производството е изнесено във вкопани структури край него. Изваряването на разсола е ставало в керамични съдове чрез нагряване с огън – технология, която за първи път на континента се появява именно тук. В големи пещи са изпичани натъпкани с влажна сол керамични съдове, в които се получават солни „кюлчета“ в

различни „номинали“ за търговска дейност. Заради засушаването на климата през последното столетие от съществуването на най-горещия европейски солдобивен център добивът на сол става чрез топлината на слънчевото греене в нов тип съоръжение с голям изпарителен басейн.

Заедно с натрупаната много по-късно върху селищната могила надгробна могила археологическият паметник Солницата е изключително атрактивен и впечатляващ обект на широк посетителски интерес от туристи и любители на древността.

*Провадия-Солницата.
Кадърът е предоставен от автора*

Екип на ОИ „Старинен Пловдив“

ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА И КЪСНОАНТИЧНИТЕ МОЗАЙКИ НА ФИЛИПОПОЛ, РИМСКА ПРОВИНЦИЯ ТРАКИЯ

СЪКРОВИЩАТА НА ПЛОВДИВ: МОЗАЙКИ, КОИТО РАЗКАЗВАТ ИСТОРИИ

Епископската базилика на Филипопол.
Кадърът е предоставен от архива на ОИ „Старинен Пловдив“

В сърцето на Пловдив, под модерните улици и съвременните сгради, се крие част от великолепието на древния Филипопол. През 2018 г. серийният обект „Епископската базилика и късноантичните мозайки на Филипопол, римска провинция Тракия“ е вписан в Индикативната листа на Република България за ЮНЕСКО – стъпка към световното признание на това уникално културно наследство. Той включва три забележителни паметника: Епископската базилика, Малката базилика и Късноантична сграда „Ирини“, които разкриват богатството на раннохристиянското изкуство и архитектура между IV и VI век.

Епископската базилика на Филипопол – великолепието от камък и цвят

Разположена източно от Античния форум на Филипопол, Епископската базилика е уникална по своя мащаб, архитектурно решение и декорация и се нарежда сред най-представителните раннохристиянски обекти. Открита е по време на спасителни археологически разкопки в периода 1982-1986 г., когато е проучена почти половината от сградата, а през 2016-2017 г. е доразкрита изцяло. Общата ѝ дължина е около 83 м, а ширината – около 36 м, което я прави най-голямата базилика от IV-VI век на територията на България

и една от най-големите на Балканите. През Средновековието върху нейните руини възниква християнски некропол.

Трикорабната базилика с апсида, нартекс и атриум е била център на религиозния живот. Нейните полове са покрити с над 2000 кв.м мозайки, положени на три слоя. Най-ранните, от средата на IV век, са монохромни и монументални, докато по-късните демонстрират сложни геометрични и фигурални композиции с ярки цветове. Сред най-впечатляващите мотиви са „Изворът на живота“, пауни, птици и цветя, изпълнени с изключителна прецизност.

Изградена върху по-ранни

постройки и използваща техни елементи, базиликата свидетелства за продължителността и приемствеността на християнската традиция в града.

Малката базилика – скритото бижу на Пловдив

На изток от Епископската базилика се намира Малката базилика – храм от V-VI век, открит при спасителни разкопки в края на 80-те години на XX век. С площ от около 200 кв.м мозаечни полове, тя впечатлява със своето орнаментално богатство – кантароси, розети, Соломонови възли, както и сцени с животни и птици, характерни за раннохристиянската символика.

Мозайката в баптистерия е положена през VI век върху по-ранен тухлен под. Върху нея се открояват многоцвет-

ните изящни фигури на дванадесетата и двойка гълъби – традиционни раннохристиянски символи. Баптистерият с кръстовидната писцина и живописните си фигурални изображения е единственият засега консервиран и експониран обект от този вид на територията на България.

Късноантична сграда „Ирини“ – домът на епископа?

Съвсем близо до базиликата, в съвременния пешеходен подлез „Археологически“, е разположен още един уникален обект – Късноантичната сграда „Ирини“. Тя обединява представителна и домакинска част с перистилен двор, триклиний и великолепно мозайки, сред които се откроява женски образ с надпис „Ирини“ – навярно олицетворение на мира в Античността.

Техниката на изработка – opus vermiculatum, и използваните материали, включително стъкло и смалт, подкрепят тезата за действащо мозаечно ателие на място. Надписите по походите – поздравителни и осветителни, насочват към функциите на сградата и я превръщат в живо свидетелство за високия статус на обитателите ѝ. Преположенията са, че това е резиденцията на епископа на Филипопол.

Днес тези обекти не само съхраняват духа на античния град, но и предлагат на съвременния посетител пътуване назад във времето – към епоха, в която вярата, изкуството и градската култура се преплитат в шедьоври от камък и цвят. Мозайките на Филипопол не са просто украса – те разказват истории, които продължават да вдъхновяват.

Кадърът е предоставен от архива на ОИ „Старинен Пловдив“

ЛИК 2025

ПЛИСКА

Голяма базилика.

Кадрът е предоставен от архива на НАИР-Плиска

„... Испор (Аспарух) цар... създаде градове велики:... създаде и Плъска град...“, с тези прости слова един неизвестен летописец от XI век пресъздава живия спомен у българите за техния родоначалник. Същият апокриф свързва името на Аспарух с изграждането на най-големия български средновековен град.

Плиска е разположена върху площ от 23 000 дка, защитена от землено укрепление, вал и ров. В него са обединени множество селища, болярски и църковни имения, възниквали по различно време от съществуването ѝ. Почти в средата на землището укрепление е изграден втори укрепителен пояс. В него се издига Ханската резиденция на площ от 500 дка, оградена с

масивни каменни крепостни стени и кули, известна като Вътрешен град. Достъпът в тази средновековна крепост е ставал посредством четири големи порти, разположени на всяка от стените ѝ.

Най-ранната представителна каменна постройка в Плиска е т.нар. Крумов дворец. Въпреки добрата укрепителна система ясни сведения за превземане на градът има от 811 г., когато византийският император Никифор I Геник влиза в него и го опожарява. Разрушаването на Крумовия дворец се свързва с този голям пожар.

Възстановяването на Плиска започва веднага след славната победа на хан Крум над византийците, но пълен строителен разцвет има по

времето на неговия наследник хан Омуртаг (815-831). Върху опожарения дворец е построена красива Тронна палата.

Зад стените на третия най-вътрешен укрепителен пояс – ограда, изградена от червени тухли, се разполага т.нар. Малък дворец, който е жилище на българските владетели от IX век. Всички останали постройки, открити на около, са обслужвали неговите обитатели. Този комплекс от жилищен дворец, езически храм, стопански и хигиенни постройки, разположен на 10 дка площ, се определя като Цитадела.

За хигиенно-битовите нужди на владетеля и семейството му били изградени няколко бански постройки. За храненето с вода на тези и други сгради има изградена много

добра водоснабдителна и канализационна система. Част от докарваната вода във Вътрешния град се събирала в голямо водохранилище с два басейна, които общо имат вместимост от 500 куб.м.

Друга характерна черта на строителството в Плиска е наличието на галерия от подземни проходи, оставаща невидима днес за посетителите, но уникална сама по себе си със своето съществуване. Тази мрежа от подземни проходи е давала възможност за скрити връзки между отделните сгради, построени във Владетелската резиденция, както и незабелязан излаз при вътрешна опасност на нейните обитатели.

Во Вътрешния град на Плиска може да се видят основите на два езически храма. Те представляват вписани

един в друг правоъгълници и е трудно да се реконструира тяхното развитие във височина.

Плиска става свидетел на много важни събития, променили съдбата на целия български народ. През 852 г. на престола сяда един велик държавник, далновиден политик и дипломат – Борис-Михаил (852-889). Това е българският владетел, на когото се пада да извърши една от най-радикалните промени в българската история – приемане на християнството. В резиденцията и около нея се появяват множество християнски храмове. Сред тях е и един великолепен катедрален храм, познат като Голяма базилика. Голямата базилика и комплексът от сгради, израснал около нея, стават център на българската архиепископия от втората

половина на IX век.

През 886 г. в Плиска са посрещнати учениците на Кирил и Методий. При Голямата базилика е изградено училище и скрипторий. Така се полагат основите на първата славянска книжовна школа и Плиска става център на разпространяване на славянската писменост и култура. С хан Борис, приел титлата княз и името Михаил след покръстването, приключва повече от 200 годишната история на българското ханство. Със своите действия княз Борис-Михаил допринася за изграждането на силна държава със собствен език и култура, равностойна на останалите европейски християнски държави. Новият български владетел Симеон се титулува цар, а езическата столица Плиска е заменена с нова – Велики Преслав.

Вътрешният град и цитаделата.

Кадрът е предоставен от архива на НИАР-Плиска

ПРЕСЛАВ

Когато някой обикновен и беден човек и при това чужденец, идвайки отдалеч, стигне до портите на княжеския двор, още щом го зърне, започва да се учудва и изпълнен с възхита, пристъпва към Вратите и моли да го пуснат. И като влезе вътре, той вижда да се издигат къщи от двете страни, украсени с камък и дърво и целите изписани. А като влезе в самия дворец и съзре високите палати и църквите, украсени необикновено красиво с камък и дърво и различни краски, а отвътре с мрамор и бронз, сребро и злато, той няма да знае с какво да ги сравни, защото в своята родина този бедняк не е виждал такова нещо освен сламените колиби. И той ще се учудва и ще изглежда, че сякаш си е изгубил ума...

Из „Шестоднев“ на Йоан Екзарх – X век

Дворецът в Преслав.
Капърът е предоставен от архива на АМ „В. Преслав“

За радост на поколенията това кратко описание на част от старата българска столица Преслав от монаха-писател Йоан Екзарх най-точно показва великолепието на града в годините на могъществото на Българската държава при цар Симеон. Време, когато „Симеон... създаде велики градове по морето, и великият град ПРЕСЛАВ той създаде, и там, в него прие царство-

мо... и ПРЕСЛАВ ГРАД той гради и създаде в 28 години...“.

Втората столица на Първото българско царство е провъзгласена в 893 г. Година, предшествана от бурни събития – войни, покръстването на българите от княз Борис I, реакция на недоволни боляри, дипломатически „битки“ между България, Византия и Рим, както и нежеланието и/или

невъзможността на княз Владимир-Расате, наследникът на Борис I, да води страната по новия християнски път.

Преславският събор през същата 893 г. провъзгласява: българския език да стане официален в богослужението, християнска България да има нова столица – Преслав, а високообразованият Симеон (893-927) да бъде български княз.

Така година след година на мястото на съществувалия още от времето на кановете Крум и Омуртаг Военен лагер – аул, израства българската столица. Разположена на 3,5 км², оградена на запад от хълма Зъбуите, вписана на юг до Преславска и Драгоевска планина, на изток до поречието на р. Тича (дн. Камчия) и на север до южните части на днешния град. Столица на силна и могъща държава, градът е опасан от високи крепостни стени, които ограждат територии, условно наречени външен и

Керамичен иконостас
Кадърът е предоставен от архива на АМ „В. Преслав“

вътрешен град, със стени не по-ниски от 10 м. Археологически проучвания по-късно ще разкрият успоредно и в близост до южната стена на вътрешния град трета стена, която вероятно е подсилвала отбраната на цитаделата през различните периоди на съществуването на града.

За да е още по-величествен градът, в четирите си посоки стените завършвали с кръгли кули. А портите от север, юг и изток се издигали във височина на почти до 15 м с масивни квадратни кули, затварящи тунели с двойна дървена и спускащи се железни врати. Тази мощна укрепителна система е добре охранявана от силен гарнизон, разположен отвътре в непосредствена близост до крепостните стени.

Ако следваме разказ на Йоан Екзарх и преминем вътрешната крепостна стена, пред нас ще изникнат представителните светски и църковни сгради – тронната и жилищните палати на дворцовия център, пътят и пряка връзка с двор-

цовия манастир на северозапад, владетелската базилика, патриаршеският комплекс и църквите, административната сграда, красивият южен площад с водното огледало (фиала), нови църкви, величествен царски и синодален комплекс на югозапад, скриптории (помещения за писане и превеждане на книги) с устръжни монаси и не само. Всичките те свързани с добре поддържани улици и площади, водоснабдени с невероятна и от днешна гледна точка канализация за питейна и отходна вода. И нещо рядко срещано в тогавашния средновековен свят – бани с басейни, отоплявани с топъл въздух по специални тунели и керамични тръби (хипокаустово отопление).

Взирайки се в затвореното пространство между вътрешната и външната крепостна стена, от север, юг и изток се виждат множество жилища, болярски имения, манастири и църкви, станали последен дом на известни и почитани боляри, духовници и държавници,

на обикновени хора. Сред тях като невероятен бисер току над самата река блести Кръглата (златна) църква – „... на устието на Тича, гдето е съградена светата и честна златна нова черква...“ от българският княз на име Симеон в 907 г. Под кръглия ѝ наос и дванадесетте белокаменни колони, пред нишите, в малкия красив атриум (двор), пред дълбокия кладенец, пред „окото на бога“ вероятно българските царе и управляващи фамилии са се черкували, а може би вземали и важни решения за съдбата на българската държава, вперили поглед нагоре и изпращали молитви за благоденствие и сила.

Воювайки непрекъснато с Византия и други народи, преславските владетели и най-вече цар Симеон непрекъснато черпели опит от техните достижения не само в строителството, но и в писмеността, науката, културата, изкуствата и забавленията, ревностно поддържали християнството.

„Златният век“ на България през IX-X век дава в изобилие шедьоври на архитектурата, каменната пластика, ювелирното изкуство, инкрустациите, мозайките, дърворезбата... А керамичната иконопис с живия си рисунък остава ненадмината. Десетки години в столицата Преслав идват дипломати, лични пратеници на императорите, търговски представители, хора на изкуството, висши духовници. Всеки от тях засвидетелства уважението, а и респекта на своята страна. Така столицата Преслав стъпка по стъпка

Св. Теодор
Кадърът е предоставен от архива на
АМ „В. Преслав“

израства и достойно съперничи на Константинопол – столицата на хилядолетната империя Византия.

В един кратък за мащабите на историята период от време средновековен Преслав начертава за столетия напред културното развитие на България. Период на утвърждаване на българската цивилизация и българската държава, която някак лесно, но бързо надскочила собствените си предели и развитието на Европа още тогава. И се създават нови по дух хора – изтънчена аристокрация и болярки с вкус и око за красотата. И разбира се, Симеон „като нов Птоломей събрал всички божествени книги, с които палатите свои изпълнил“ (анонимна „Похвала за цар Симеон“ – X век). Който може чете и се чуди на стихове, похвални жития и анонимна летопис, на преводни слова и мисли от древногръцката литература, астрономия и история, философски трактати... Пише

се на нашият си език и с кирилски букви.

И както често се случва в историята, след годините на разцвет идват и съдбоносни години. Такива за Преслав и България са 969-971 г. Столицата е превзета от киевския княз Светослав през 969 г., а през 971-ва император Йоан Цимисхий налага своята власт над нея и по-късно над България. Наследникът на цар Петър (927-969) и внук на цар Симеон – Борис II, и брат му Роман са отведени и във Византия заедно със съкровищата на България.

„... Знаците на царската власт – тиара, обвита с пурпур и извезана със злато и бисери, багреница и червени обувки“, стават трофеи, а заедно с тях на златна каляска и иконата на „Дева Мария с младенец“ триумфално са внесени в църквата „Св. София“ в Константинопол. Преслав вече ще носи името Йоанопол. Така столицата от крепости с дебели стени, увенчани със зъбери, постепенно се превръща в „добре населен град от средна величина“ спо-

ред арабският географ Идриси, но важен в епичната борба на цар Самуил за запазване независимостта на държавата ни в края на X и началото на XI век.

Успешното въстание на братята Асен и Петър срещу Византия през 1185-1187 г. като че ли за кратко възвръща величието на старата столица. По-големият брат Петър се заселва и заживява в Преслав, докато дворцовите интриги не го връщат обратно в новата столица Търново.

Няколко века по-късно – през 1388 г., османските турци на Али паша превземат града. „Ески Стамбул“ – стар Константинопол, ще го нарекат, а той – цар-Симеоновият и цар-Петровият град, остава все така величествен и увековечен по карти, пътеписи и хроники на географи и пътешественици.

„Не знам как да ви разкажа това, само вашите собствени очи биха могли да ви опишат тази красота“, завършва Йоан Екзарх. Красота, потънала в мрака на Късното средновековие.

Огърлица
Кадърът е предоставен от архива на АМ „В. Преслав“

ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Велико Търново
Кадърът е предоставен от автора

В епохата на Средновековието България е една от трите „велики сили“ в политическия, културния и духовния живот на европейския континент заедно с Византийската и Германската империя. Вторият от двата големи периода в историята на средновековна България е неразривно свързан с „Богопазения Цариград Търнов“ – столицата на Второто българско царство.

Велико Търново има богато минало, чието начало ни отвежда в дебрите на праисторията. На хълма Царевец се развива един от важните градски центрове на древните траки. По време на Рим-

ската империя водеща роля играе близкият Никополис ад Иструм, основан през 102 г. от император Траян, а през VI-VII век Търново се превръща в негов естествен наследник. В епохата на Първото българско царство (680-1018) градът приема новото си име, но за съжаление, този период от историята му е слабо засвидетелстван. Все пак сред известните ни паметници е и златният медальон на кан Омуртаг (815-831). При византийската власт (XI-XII век) ролята на Търново нараства предвид войните на империята с печенези и кумани. В крайна сметка градът е

център на освободителното въстание на братята Петър и Асен през 1186-1188 г., което връща България на политическата карта и я превръща в една от значителните политически, военни и културни сили в средновековния свят.

Средновековната столица е разположена върху хълмовете Царевец и Трапезица, оформени като мощни вътрешни крепости, и по двата бряга на Янтра. През XII-XIV век Търново е многолюден град с развита икономика, вътрешна и международна търговия. Българските царе гържат на историческата приемственост – цар Иван Асен II превръща храма „Св. Четиридесет мъченици“ в своеобразен пантеон, пренасяйки реликви от Плиска, Велики Преслав и други знакови места, включително колони с надписи на Крум и Омуртаг... В Търново са събрани мощите на прочути светци: Иван Рилски, Петка Търновска, Филотея Темнишка, Гаврил Лесновски, Иларион Мъгленски, Михаил Воин и др. Неслучайно цариградският патриарх Калист пише, че Търново е „втори след Цариград словом и делом...“

Старата столица остава в историята на християнския свят с Търновската Патриар-

шения. Основите на възобновената автокефална църква на българите са поставени още от Петър и Асен, а при цар Калоян през 1204 г. е постигнат църковен съюз (уния) с папския Рим (1204 г.). Статутът на българската църква е утвърден през 1235 г. благодарение на цар Иван Асен II и патриарх Йоаким I. Нейният най-висок ранг е признат от древните патриаршии в Константинопол, Александрия, Антиохия и Йерусалим, както и от папския Рим. За българите Търново е „Новият Цариград“, т.е. „Третият Рим“ на православие – идея, наследена столетие по-късно от Москва. В края на XIV и първата половина на XV век Търново излъчва изтъкнати радетели за християнско единство пред лицето на османската експанзия: Киприан, митрополит на Москва и цяла Рус, Григорий Самблак, митрополит на Киев и Литва, цариградският патриарх Йосиф II, извънбрачен син на цар Иван Шишман. Сред духовните водачи на други народи са търновските монаси Ефрем, патриарх на Сърбия, и Дамян и Теоктист, митрополити на Молдова.

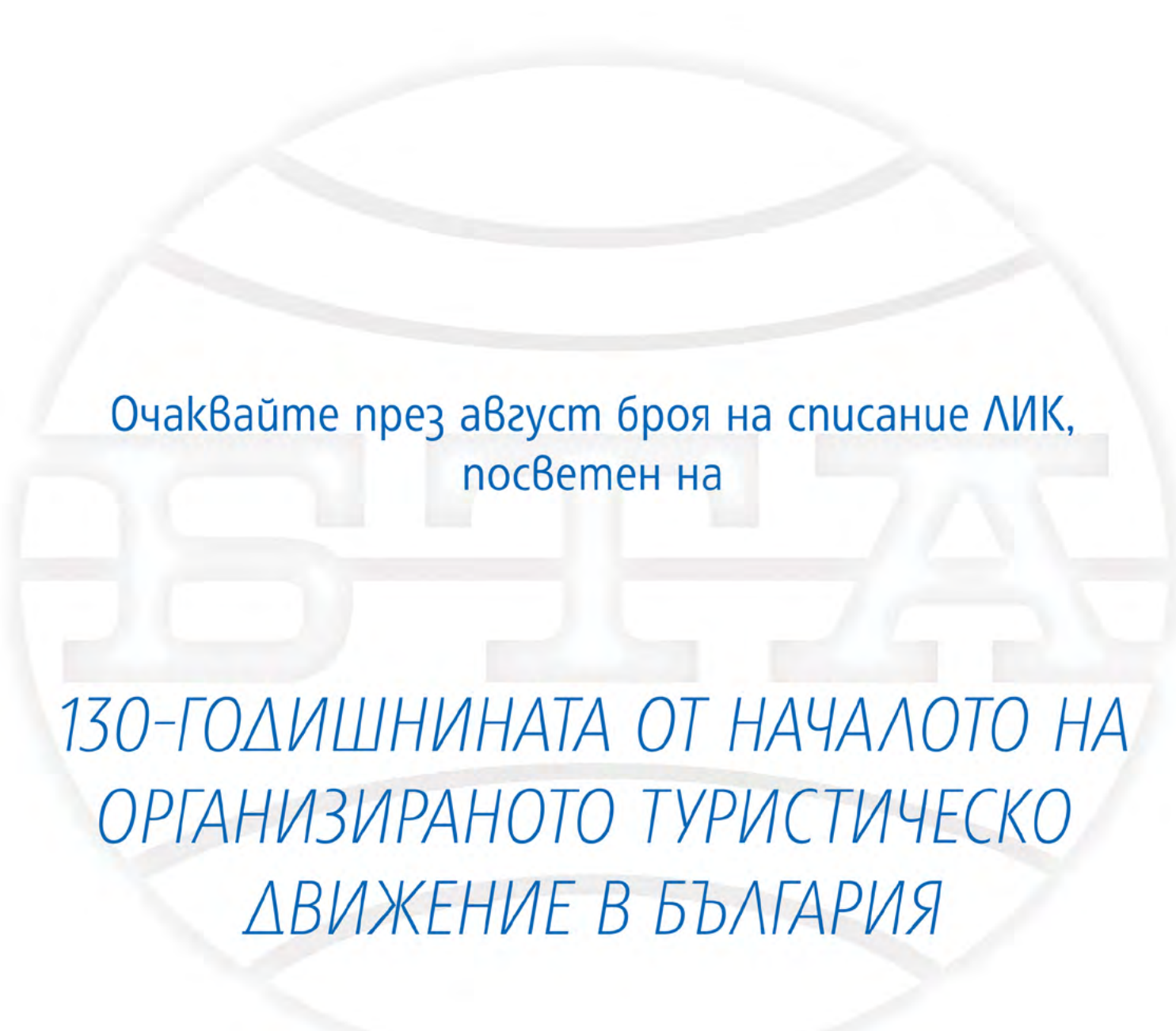
Търновград е мощен фактор в културните процеси. И днес типичните за столичната художествена школа паметници (търновската църква „Св. апостоли Петър и Павел“, скалните църкви при Иваново, Боянската църква, и др., иконописата, малката пластика, художествената миниатюра (т.нар. Лондонско

четвероевангелие, Манасиевата хроника и др.), църковното и светското строителство впечатляват с вложената в тях творческа мисъл. Търновската книжовна школа, особено във времето на големия писател, реформатор и духовен водач патриарх Евтимий (1371-1395), оказва мощно влияние в православния свят – съвременниците възкликват, че словото на Евтимий се носи до „Северния Океан“...

Османското завоевание (17 юли 1393 г.) нанася тежък удар на града и неговите водещи сили. През 1395 г. завоевателите унищожават столичния елит – светите 110 търновски великомъченици. Във вековете на османското господство Търново е принижен до провинциален град, но в църковен план остава средище на една от най-големите и престижни митрополии на Цариградската/Вселенската патриаршия. Търново пази обаянието си на столица, което го прави огнище на Първото (1598) и Второто (1686) търновско въстание, на Велчовата завера (1835) и вътрешната революционна организация на Васил Левски, както и център на Първи революционен окръг по време на Априлското въстание през 1876 г. Ролята на Търново в епохата на националното Възраждане е забележителна и в борбата за независима българска църква, олицетворявана от Неофит Бозвели и Иларион Макариполски, свързани тясно с града и неговото християнско паство.

В духовните представи на българите цели седем столетия – от 1186 до 1879 г., Търново е единствената възможна столица. Българите помнят Велики Преслав и Охрид (паметта на Плиска е избледняла), но престолният град е Търново. В съзнанието на Софроний Врачански, Георги Раковски, Васил Левски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Добри Чинтулов, Добри Войников и други възрожденски дейци и интелектуалци царският град на Асеновци е символът на жадуваната свобода. Затова именно в старопрестолния град през 1879 г. е свикано Учредителното народно събрание, призвано да възроди България. В старопрестолния град е приетата конституцията, която завинаги си остава Търновска. Както стана дума, най-важните актове на новата българска държава неизменно са обявявани в Търново, вкл. манифестът на княз Александър за Съединението (6 септември 1885 г.) и обявяването на българската независимост от цар Фердинанд (22 септември 1908 г.).

Като наследница на древни култури в България има градове и селища, съществуващи от хилядолетия. Велико Търново притежава и нещо повече – по признание и на свои, и на чужденци старата столица е градът, чийто дух олицетворява България, нейните дълбоки корени и пътя ѝ към бъдещето.

Очаквайте през август броя на списание ЛИК,
посветен на

*130-ГОДИШНИНАТА ОТ НАЧАЛОТО НА
ОРГАНИЗИРАНОТО ТУРИСТИЧЕСКО
ДВИЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ*

ЛИК
Литература Изкуство Култура

